

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇ
FAİLLERİNİN MEDYADAKİ GÖRÜNÜMÜ:
KRİMİNOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

İrem ŞANLI

2501170567

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Serdar TALAS

İSTANBUL – 2021

ÖZ

CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇ FAİLLERİNİN MEDYADAKİ GÖRÜNÜMÜ: KRİMİNOLOJİK BİR ARAŞTIRMA İREM ŞANLI

Bu yüksek lisans tezinde araştırmacı tarafından Türk Ceza Kanunu'nun 102., 103., 104. ve 105. maddelerinde zikredilen cinsel dokunulmazlığa karşı suçların faillerinin medyada ne şekilde temsil edildiğine ilişkin ampirik araştırma tasarlanmıştır.

Okumakta olduğunuz tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacı tarafından kısaca kriminolojinin tarihsel gelişimi incelenerek; kriminolojide ortaya atılan suç teorileri arasından araştırma konusu bakımından önemli olduğu düşünülen damgalama teorisi ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Damgalama teorisinde ortaya konulan faile ilişkin hususlar, özellikle tezin konusu olan cinsel suçlar ve medya bakımından incelenerek analiz edilmiştir.

İkinci bölümde araştırmacı tarafından öncelikle cinsel dokunulmazlığa karşı suç terimi kavramsallaştırılmıştır. Kriminoloji ve ceza adaleti araştırmalarında kavramsallaştırma, araştırılan konu ile ne kastedilmek istendiğini açıkça belirtebilmek ve objektiviteyi sağlayabilmek açısından önem teşkil etmektedir. Anılan sebeple Türk Ceza Kanunu'nun cinsel dokunulmazlığa karşı suçları düzenleyen ilgili maddeleri araştırmacı tarafından kısaca açıklanarak; araştırma konusunun çerçevesi çizilmiştir. Ardından cinsel suçların medyada temsiline ilişkin Türk ve yabancı literatürde yapılan araştırmalar ve nihayetinde bu araştırmalarda test edilen hipotezler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise ampirik çalışmanın kapsamı, yöntemi, sınırlılıkları, evreni ve yöntemi açıklanarak elde edilen bulgular araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Araştırmacı tarafından tasarlanan ampirik çalışmada içerik analizi ve eleştirel söylem analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen gazetelerden araştırmacı tarafından veri elde edilmiş, elde edilen bu veriler okuyucu ile paylaşılarak analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise literatür ile araştırma bulguları

birlikte yorumlanarak gelecekteki kriminolojik araştırmalara dair önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki panik, cinsel suç, damgalama, eleştirel söylem analizi, fail, kriminoloji, içerik analizi, medya, medya ve suç, söylem analizi, tecavüz mitleri

ABSTRACT

MEDIA COVERAGE OF SEX CRIME PERPETRATORS: A CRIMINOLOGICAL RESEARCH İREM ŞANLI

In this master's thesis, empirical research was designed by the researcher on how the perpetrators of crimes against sexual freedom which are mentioned in the 102., 103., 104., and 105. articles of the Turkish Criminal Code are represented in the media.

The thesis you are currently reading consists of three chapters. In the first chapter, while the historical development of criminology is briefly examined by the researcher, stigmatization theory was explained thoroughly considering its importance to the thesis. The issues regarding the perpetrators put forward in the stigmatization theory were analysed especially in terms of crimes against sexual freedom and the media, which are the main subject of this thesis.

In the second chapter, the term crimes against sexual freedom was conceptualized by the researcher. Conceptualization in criminology and criminal justice research has an importance in terms of objectivity and clearly stating what is meant by the subject. For the aforementioned reason, the empirical research was outlined by the researcher by briefly explaining the relevant articles of the Turkish Criminal Code. Then, the previous studies and the literature on the matter were examined with their hypotheses.

In the third chapter, the scope, method, limitations, research population of the empirical study were explained and the findings obtained were interpreted by the researcher.

Content analysis and critical discourse analysis methods were used in the empirical study. The data obtained from the newspapers was examined and analysed within the scope of this study. In the conclusion chapter, suggestions for future criminological research were given by interpreting the literature and research findings.

Keywords: content analysis, criminology, critical discourse analysis, discourse analysis, media, media and crime, moral panic, perpetrator, rape myths, sex crime, stigma.

ÖNSÖZ

Ortaya koymaya çalıştığım bu tez, yirmi yedi yıllık kelime dağarcığının ve birikiminin ürünüdür. Bu nedenle bu önsözde birikimlerimin her adımında bana destek olan, kadın ve erkek eşitliğini küçük yaşlarımdan bugüne dek bana aşılamaya çalışan, kadınların hala özgür ve eşit olmadığı bu dünyaya rağmen özgürlük ve eşitlik duygularını her daim bana öğreten annem Sibel Altıntaş Şanlı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Anne, sana ve kadın erkek eşitliği olan bir dünya için mücadele eden tüm insanlara minnettarım.

Özgürlük ve eşitliğin yanı sıra, adalet kavramını bana tekrar tekrar öğreten ve benden bir hukuk öğrencisi yaratan fakültem İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne, fakültemin değerli hocalarına, kriminoloji ve ceza adaleti alanında uzmanlaşma hayalimi gerçekleştiren ceza hukuku kürsüsüne teşekkür ederim. Ayrıca elbette bu tezin konusunu belirlememe yardımcı olan ve bu yolda bana yol gösteren saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Serdar Talas'a teşekkür ederim.

İREM ŞANLI

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

I. KRİMİNOLOJİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	2
A. Aydınlanma Çağı Öncesinde Suç ve Ceza.....	2
B. Aydınlanma Çağı ve Klasik Okul	4
C. Pozitivist Okul.....	8
1. Biyolojik Pozitivizm.....	9
2. Psikolojik Pozitivizm	14
3. Sosyolojik Pozitivizm.....	16
II. SUÇ VE SAPMA DAVRANIŞINA ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM: DAMGALAMA TEORİSİ	25
A. Giriş.....	25
B. Sembolik Etkileşimcilik	27
C. Kötülüğün Dramatize Edilmesi.....	28
D. 1950 Sonrası Dönemde Damgalama	29
1. Edwin Lemert ve İkincil Sapma Kavramı	30
2. Howard Becker ve Ahlakî Girişimciler	32

İKİNCİ BÖLÜM

CİNSEL SUÇLAR VE MEDYA

I. CİNSEL SUÇLARIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	34
A. Giriş.....	34
B. Tarihte Cinsel Suçlar.....	35
C. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar.....	37
1. Cinsel Saldırı Suçu	39
2. Çocukların Cinsel İstismarı Suçu	42
3. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu.....	47
4. Cinsel Taciz Suçu.....	49
II. CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇ FAİLLERİ.....	51
A. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçların Faili.....	51
B. Bir Damgalama Ögesi Olarak Cinsel Suç Failleri	52
III. MEDYA VE CİNSEL SUÇLAR.....	55
A. Suçun Medyada Temsili.....	55
B. Cinsel Suçların Medyada Temsili	56
1. Sansasyonelleştirme	58
2. Kalıp Yargı Kullanımı ve Mitler	60
3. Ahlaki Panik ve Damgalama	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, YÖNTEMİ VE BULGULARI

I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	64
A. Araştırmanın Amacı ve Önemi	64
B. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	66
C. Araştırmanın Evreni	67
D. Araştırmanın Yöntemi.....	68
II. BULGULAR.....	69
A. İstatistiksel Bulgular	69

1. Basına Yansıyan Haberlerin Adli Süreçteki Yeri.....	69
2. Haberlerde Yer Alan Olayların Suç Tiplerine Göre Dağılımı.....	70
3. Failin ve Mağdurun Cinsiyeti.....	72
4. Failin ve Mağdurun Yaşı.....	73
5. Failin ve Mağdurun Kimliğine İlişkin Bilgiler.....	74
6. Fail ve Mağdurun Tanışıklığı.....	77
B. Eleştirel Söylem Analizi Yorumlamaları.....	78
1. Haber Başlıkları ve Spotlar.....	79
2. Haberlerde Kullanılan Görseller.....	81
3. Olayların Sunumu ve Yorumlar.....	88
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA.....	100

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 : Yıllara göre değışen cinsel suç hükümlüleri sayısı.....	64
Tablo 3.2 : Haberlere yansıyan olayların adli süreçteki yeri.....	70
Tablo 3.3 : Sunulan haberlerde temsil edilen faillerin yaş aralığı.....	73
Tablo 3.4 : Faillerin kimliğinin kamu ile paylaşılmasına dair istatistiki veri.....	75
Tablo 3.5 : Faillerin yüzünün paylaşılıp paylaşılmadığına dair istatistiki veri.....	75
Tablo 3.6 : Mağdurların kimliğinin kamu ile paylaşılmasına dair istatistiki veri...	75
Tablo 3.7 : Mağdurların yüzünün kamu ile paylaşılmasına dair istatistiki veri.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1 : Haberlerin suç tiplerine göre dağılımı.....	71
Şekil 3.2 : Gazetelerde yer alan haberlerdeki failin cinsiyeti.....	72
Şekil 3.3 : Gazetelerde yer alan haberlerdeki mağdurun cinsiyeti.....	72
Şekil 3.4 : Sunulan haberlerde temsil edilen mağdurların yaş aralığı.....	74
Şekil 3.5 : Suç mağdurunun faili tanıma durumuna ilişkin sıklık oranı.....	77

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 3.1 : “Cinsel istismar mağdurunun annesi: Herkes kızıma kötü gözle bakıyordu”
– 18.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....82
- Resim 3.2 : “Aynur’u ölmekten beter ettiler” – 03.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....82
- Resim 3.3 : “Pencereden girdiği evdeki kadına tecavüze kalkışıp, bıçaklayan genç yakalandı” – 03.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....83
- Resim 3.4 : “Sapık baba dehşetinde flaş gelişme! İğrenç olayda şok detay” – 20.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....83
- Resim 3.5 : “Metrobüsteki iğrenç olayda flaş gelişme! Sapığın savunması 'pes' dedirtti!” – 31.12.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....85
- Resim 3.6 : “Metrobüsteki iğrenç olayda flaş gelişme! Sapığın savunması 'pes' dedirtti!” – 31.12.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....85
- Resim 3.7 : “‘You are beautiful’a 2 yıl hapis istemi” – 30.12.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....86
- Resim 3.8 : “‘Bağcılar’da engelli kadına cinsel istismar davasında tutuklu sanıklara tahliye” – 24.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....86
- Resim 3.9 : “Profesöre cinsel istismar suçlamasında iddianame kabul edildi” – 23.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....87
- Resim 3.10 : “Sultangazi’de erkek çocuklarını taciz eden sapık yakalandı!” – 20.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü.....87

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
Md.	: Madde
Örn.	: Örneğin
TCK	: Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Günümüzde medya araçlarının herhangi birine erişimi bulunan bir kimsenin, her gün suça ilişkin bir içeriğe rastladığı gözlemlenecektir. Gazetelerde suç haberleri üretilmektedir. Radyo ve televizyonda kurgusal veya gerçek herhangi bir suç hikayesi sunulmaktadır. Video ve bilgisayar oyunlarında şiddet ve suç içerikli video ve bilgisayar oyunları piyasaya sürülmektedir. Hatta bestelenen şarkıların sözlerinde dahi suç unsuruna rastlanabilmektedir.

Tek tıkla milyonlarca veriye ulaşabildiğimiz şu günlerde ulaştığımız verilerin içeriğinin ve niteliğinin, insan davranışlarının yorumlanması bakımından önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Kolayca erişilen içeriklerin başında elbette ki haber metinleri gelmektedir. Kamuoyu, birçok suç ve şiddet içeriği hakkında günlük olarak çeşitli kaynaklardan haber almaktadır. Hal böyle olduğunda suç ve sapma davranışının medyadaki temsili, medya araştırmacıları ve kriminologlar bakımından mütemadi bir ilgi konusu olmuştur.

Haber olarak karşımıza çıkan suç kategorilerinden bir tanesi cinsel suçlardır. Araştırmacı, özellikle son yıllarda cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda Türkiye’de adli vaka olarak bildirilen veya ceza adalet sisteminde dava olarak görülen olay sayısındaki istatistiksel artış göz önünde bulundurulduğunda; ivedi önem taşıması nedeniyle yüksek lisans tez konusunu bu suçlar bakımından incelemeyi amaçlamıştır.

Böylece okumakta olduğunuz tezin konusunu, cinsel dokunulmazlığa karşı suç faillerinin medyadaki temsili oluşturmaktadır. Araştırmacı ampirik bir çalışma tasarlayarak, faillerin gazete haberlerinde sunumuna ilişkin betimleyici bir inceleme yapmak amacındadır.

Faillerin gazete haberlerinde temsiliinin biçimi, tez çalışmasında sebepleri ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere kriminolojide anılan teorilerden biri olan damgalama teorisi çerçevesinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Damgalama teorisi kapsamında araştırmada önemli olduğu düşünülen ahlaki panik ve faillerin damgalanması kavramları üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. KRİMİNOLOJİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Platon, Sokrates, Sophokles, Aristoteles gibi düşünürlerin çağından başlayarak günümüze kadarki dönemde birçok şair ve filozof, suç ve suçlu davranışı üzerine çeşitli düşünceler ileri sürmüşlerdir. Suçun nedenlerine ilişkin izahlar, tarih boyunca birbirinden çok farklı şekilde yapılmıştır (Soyaslan, 2015).

A. Aydınlanma Çağı Öncesinde Suç ve Ceza

Kriminoloji tarihinde önemli olarak görülen dönemlerden ilki, Aydınlanma Çağı'na kadar geçen zaman diliminde literatürde şeytani perspektif (*demonic perspective*) olarak adlandırılan dönemdir. Özellikle Orta Çağ'da dini görüşün topluma hakim olmasıyla birlikte birçok davranış dogmatik temellere dayandırılmıştır. Bu nedenle anti sosyal davranışlar ile suç davranışlarının nedeni, doğaüstü kötü güçlerin etkisiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Dönemin yaygın inanişına göre anti sosyal davranış veya suç davranışı gerçekleştiren kişiler şeytanın buyruğu altında hareket etmekteydiler (Heidt ve Wheeldon, 2014). Özellikle Orta Çağ'da bazı toplumlar suç veya sapma davranışı gerçekleştiren kişilerin cadı oldukları ya da ruhlarının şeytan tarafından ele geçirildiği düşünülmekteydi (Siegel, 2016). Anılan fikir nedeniyle Avrupa ve Amerika'da "cadı avı" olarak adlandırılan yargılamaların gerçekleştirildiği görülmektedir.

Suçun nedeninin şeytan veya kötü ruhlar olarak nitelendirilmesi sebebiyle failler, üstlerine atılı isnatlar bakımından suçsuzluklarını kanıtlamak için Tanrı'dan işaret beklemek zorundaydılar. Bu da, ceza yargılaması esnasında failin suçsuzluğunu Tanrı nezdinde ispat etmesi demekti. Anılan nedenle failler çeşitli işkence teknikleriyle sınanıyorlar; bu işkenceler sonucu ölmedikleri takdirde ise suçsuzlukları Tanrı tarafından kanıtlanmış oluyordu. Bu çeşit yargılamalar, Papa tarafından 1215'te kınanmış ve yasaklanmıştır. Onun yerine, sanığın suçsuzluğunun 12 saygın tanık tarafından yeminli şahitliği ile kabul edilmesi sistemi getirilmiştir. Bu tarz

yargılamalar, modern dünyada yeminli şahitlik uygulamasına ve jüri sistemine evrilmiştir (Vold, Bernard, ve Snipes, 1998: 5).

Suç davranışına ilişkin ilkel fikirler ve tarihsel yapı nedeniyle, Aydınlanma Çağı'ndan önceki dönemde ceza yaptırımlarının oldukça vahşi ve insanlık dışı olduğu gözlemlenmektedir. Bu dönemde birçok ceza yasası yazılı olmayan ve belirsiz kurallardan oluşmuştur. Cezalar ise belirsiz kurallardan oluşmakla birlikte uygulama bakımından birçok şekilde tezahür etmiştir. Örneğin failler yakılmak, kırbaçlanmak, mütile edilmek, boğulmak, sürgün edilmek ve başları kesilmek suretiyle idam edilmek gibi cezai yaptırımlarla karşı karşıya kalmışlardır. Kaynaklardan aktarıldığı üzere İngiltere'de, hırsızlık suçu da dahil olmak üzere 200'den fazla suç bakımından idam cezası düzenlenmiştir. Faillerin suçu itiraf etmeleri için ise sıklıkla işkence yöntemi kullanılmıştır (Adler, Mueller, ve Laufer, 2018: 53). Bu hususa ilişkin Michel Foucault Hapishanenin Doğuşu adlı eserinde yaşanmış bir olayı şu şekilde aktararak ilgili dönemdeki ceza adalet sisteminin vahşiliğini ortaya koymuştur:

“Damien, 2 Mart 1757’de, Paris kilisesinin cümle kapısının önünde suçunu herkesin karşısında itiraf etmeye mahkûm edilmişti; buraya elinde yanar halde bulunan iki libre ağırlığındaki bir meşaleyi taşıyarak, üzerinde bir gömlekten başka bir şey olmadığı halde, iki tekerlekli bir yük arabasında götürülecekti; sonra aynı yük arabasıyla Grevé Meydanı’na götürülecek ve burada kurulmuş olan darağacına çıkartılarak memeleri, kolları, kalçaları, baldırları kızgın kerpetenle çekilecek; babasını (kralı) öldürdüğü bıçağı sağ elinde tutacak ve kerpetenle çekilen yerlerine erimiş kurşun, kaynar yağ, kaynar reçine ve birlikte eritilen balmumu ile kükürt dökülecek, sonra bedeni dört ata çektirilerek parçalatılacak ve vücudu ateşle yakılacak, kül haline gelecek ve küller rüzgâra savrulacaktı (Foucault, 2017: 33).”

Foucault’nun aktardığı ve yukarıda da açıklandığı üzere 18. yüzyılda ceza adalet sistemi, işkence ve insanlık dışı muamelenin normalleştirildiği bir dönemdir. Failler adeta toplum tarafından linç edilmiş ve işledikleri suçların cezasını aşağılanarak ve/veya fiziksel acıya maruz bırakılarak çekmişlerdir.

Diğer yandan bireylere yönelik haklar ve yükümlülükler, kişinin sosyal statüsüne göre değişiklik göstermiştir. Örneğin aristokrasinin ve Hristiyan

kilisesindeki üst düzey yöneticilerin toplumdaki konumları nedeniyle özel hakları olduğu halde; birçok kadın dahil olmak üzere köylü sınıfının hakları yalnızca birkaç resmi düzenlemeden ibarettir. Böylece adalet kişiselleştirilmiştir, öyle ki; hangi davranışın suç olduğuna kişisel görüşler veya yargıçlar karar vermiştir. Bu nedenle yargı kararları öngörülemez ve yanlıdır (White ve Haines, 2008).

B. Aydınlanma Çağı ve Klasik Okul

18. yüzyılda Avrupa’da, daha önceden sorgulanmadan kabul edilen birçok düşünce sorgulanmaya başlanmıştır. John Locke ve Jean-Jacques Rousseau gibi Aydınlanma Çağı düşünürleri, Tanrı’nın ya da şeytanın insan davranışını doğrudan belirlediği fikrine karşı çıkmışlardır. Tanrı’nın doğrudan insan davranışını yönlendirmesi yerine, insanların aslında kendi hür iradeleri ile hareket ederek karar aldıklarını görüşünü ortaya koymuşlardır. İnsanların kendi hür iradeleri ile hareket ettiklerini görüşü, suç davranışına ilişkin kabul edilen ilkel dönem dogmalarının sorgulanmasına sebep olmuştur.

Suç ve ceza adaletine ilişkin sorgulamaları ile kriminoloji tarihini değiştiren en önemli isimlerden biri, Cesaria Bonesana Marchese de Beccaria (1738-1796)’dır. Beccaria, çağın görüşlerine meydan okuyan bu fikirden etkilenecek hür irade kavramını suça ve ceza adaletine ilişkin yaptığı çalışmalarına yansıtmıştır (Vito ve Maahs, 2015). Böylece kriminolojide sonradan “Klasik Okul” olarak adlandırılacak olan klasik kriminoloji akımı ortaya çıkmıştır.

Klasik Okul, kriminoloji tarihinde yer edinmiş önemli akımlardan birisidir. Klasik Okul’un en önemli temsilcileri Cesaria Beccaria ve Jeremy Bentham’dır. Beccaria, Pavia Üniversitesi’nde hukuk eğitimi almıştır. Mart 1763’te Beccaria’ya, cezaevi sistemleriyle ilgili bir rapor hazırlaması için bir görev verilmiştir. Pietro Verri, Beccaria’ya çalışmasını yaparken David Hume (1711–1776), John Locke (1632–1704), Claude Adrien Helvétius (1715–1771), Voltaire (1694–1778), Montesquieu (1689–1755) ve Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) gibi düşünürlerin kitaplarından faydalanmasını önermiştir (Adler, Mueller ve Laufer, 2018: 53). Beccaria yalnızca birkaç ay içinde, sonrasında döneminde çığır açacak ve birçok dile çevrilecek olan

“*Dei delitti e delle pene*” (“Suçlar ve Cezalar Hakkında”) adlı eserini yazmıştır. Fikirleri, zamanın ceza adalet sistemiyle karşılaştırıldığında oldukça eleştirel ve radikaldir. Öyle ki Beccaria otoritelerin baskısından korktuğu için bu eser, ilk önce anonim olarak yayımlanmıştır (Monachesi, 1973). Nitekim kitap, 1766 yılında Katolik Kilisesi tarafından lanetlenen kitaplar listesine alınmıştır (Brown, Esbensen, ve Geis, 2010).

Beccaria, okuduğu düşünürlerden de etkilenecek, birey ve devlet arasında sözleşmesel bir ilişki olduğunu iddia etmiştir. Ona göre bu ilişki toplumdaki kaosu engellemek için var edilmiştir. Birey ve toplum arasındaki ortak çıkarların korunabilmesi için bireyler kendi özgürlüklerinden fedakarlık etmişler ve devletin düzenlediği hukuk sisteminin boyunduruğu altına girmişlerdir (Jewkes, 2004: 20). Bu anlamda ceza hukuku, bireylerin toplum yararına vazgeçtikleri özgürlüklerin toplamıdır. Toplumun yararı amacının ötesine geçen cezalar ise meşruluklarını kaybederler (Beccaria, 2016: 29). Öyleyse, ceza hukuku normları düzenlenirken toplumun ortak çıkarlarını korunmalıdır.

Beccaria’ya göre tüm insanlar statüsü ve kişiliği önemli olmaksızın rasyonel seçim yapabilen mantıklı varlıklardır. Toplumun her bireyi, davranışını gerçekleştirirken kendi hür iradesi ile hareket etmektedir. Birey yaşamının her alanında davranışlarını tartarak kendisine fayda getirebilecek davranışları gerçekleştirmeyi tercih eder. Bir insan davranışı olan suçun sebebi de doğaüstü güçler değil, bireylerin almış oldukları rasyonel kararlar ve kişisel tercihlerdir. Bu nedenle bireyin suç işlemekle göreceği cezanın elde edeceği kazançla göre daha fazla olması durumunda birey suç işlemekten vazgeçecektir (Dolu, 2009: 105). Çünkü bu görüş gereği hiçbir birey kendisine kazanç sağlamayan davranışı gerçekleştirmek istemez. Öyleyse cezaların belli ilkeler doğrultusunda düzenlenerek suç davranışının önlenmesinde caydırıcı bir etkiye sahip olması gerekmektedir. Beccaria’ya göre bu ilkeler kesinlik, orantılılık ve çabukluktur.

Kesinlik, suç davranışına verilecek cezaların kesin olarak belirlenebilmesi anlamına gelmektedir. Beccaria’ya göre, mevcut sistemdeki ceza yaptırımları ilkel ve vahşi birtakım belirsiz düzenlemelerden fazlası değildir. Cezalar bu nedenle yazılı

olarak düzenlenmeli ve ceza yaptırımlarının sınırları belirlenmelidir. Ayrıca kesinlik kavramı, yazılı olarak ortaya konulan ceza yaptırımlarının yoruma yer bırakmayacak şekilde açık ve anlaşılır olabilmesini de kapsar. Nitekim Suçlar ve Cezalar Hakkında'da bu husus şu şekilde kaleme alınmıştır: *“Yasaların yorumlanmaları sakıncalıdır. Doğru olmayan bir başka şey de yasaların yorumunu zorunlu kılacak bir şekilde kapalı bir şekilde kaleme alınmalarıdır. Yasalar, halkın yabancı olduğu bir dille kaleme alınırsa, sade ve açık bir dille yazılmazsa, bu sakınca çok daha büyük olacaktır. Çünkü, halk kullandığı kendi özgürlüğünün ve yaptığı eyleminin sonuçlarını kestiremeyecek, yasaları ellerinde ve bunların yorumlarını tekellerinde tutan küçük bir azınlığın kulu kölesi olacaktır. İleri ve bilinçli Avrupa'nın önemli bir bölümünün yıllardan beri sürdürüğü alışkanlığın hala bu olduğu göz önüne alındığında, insanlar acaba ne düşüneceklerdir?”*

Yasaların kutsal metinlerini okuyup anlayacak ve ellerinde bulunduracak olanların sayıları çoğaldıkça suçlara daha az rastlanacaktır. Çünkü cezaların bilinmezlikleri ve belirsizlikleri, kesinlikten yoksunlukları, hiç kuşkusuz tutkuların körüklenmesine yol açacaktır (Beccaria, 2016: 41).”

Aktarıldığı üzere Beccaria'ya göre cezaların bilinmez ve belirsiz olduğu durumlarda caydırıcılık etkileri zayıflayacak ve bireyler suça yöneleceklerdir.

Cezaların kesin olmasının yanı sıra, suç davranışının tercih edilmemesi için suça verilecek cezanın insanları suç işlemekten alıkoymalı ölçüde olması gerekmektedir. Toplum, verilecek ceza ile bireyin maruz kalacağı acının suçtan elde edilen hazdan güçlü olmasını sağlayarak suç davranışını engelleyebilecektir (İçli, 2019: 68).

Cezanın ölçülülüğü noktasında Beccaria, cezalandırmanın amacını da sorgulamıştır. Literatürde belirtildiği üzere Aydınlanma Çağı öncesi dönemde, cezalandırmanın amacı yalnızca ahlaki olarak yanlış yaptığı bilinen bir kişinin yaptığı şeyleri ödemesi üzerine kurulan bir öç alma sistemiydi (Loughran, Paternoster, ve Weiss, 2016). Ancak Beccaria'ya göre cezaların amacı, suçlunun kendi yurttaşlarına karşı zarar vermelerini engellemekten ve başkalarının benzer eylemlerde bulunmalarını önlemekten ibarettir. Bu nedenle söz konusu cezaların oranları ve

onların uygulanma yöntemleri insanların ruhları ve zihinleri üzerinde kalıcı etki yaratacak; ancak bireyin bedeni üzerinde en az şekilde iz bırakacak şekilde seçilmelidir (Beccaria, 2016: 69). Böylece suçlulara verilecek cezanın ölçülü olması gerektiği fikri ortaya konmuş olmuştur. Cezada orantılılık ilkesi Klasik Okul'un modern toplumlara kazandırdığı önemli ilkelerden biri olup; günümüzde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun("TCK") 3. maddesinde dahi yer almaktadır.¹

Son olarak da Beccaria, işlenen suçla ilişkin olarak hükmedilecek cezanın infazının bir an önce gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu fikre göre, verilecek cezanın infazı bekletildiği takdirde; suç teşkil eden eylem ile ceza arasındaki bağlantı ortadan kalkmakta ve kişi ne için cezalandırıldığını unutmaktadır. Ayrıca geciken ceza, cezadan çok bir gösteriye dönüşmektedir (Beccaria, 2016: 103). Cezaların kişi ve toplum nezdinde caydırıcı olabilmesi için, çabuk infaz edilmeleri gerekmektedir. Ceza ne denli çabuk ve işlenen suçla yakın olursa, o denli çok adil ve yararlı olmaktadır (Beccaria, 2016: 101).

Klasik okulun kurucularından olan diğer isim ise Jeremy Bentham'dır (1748-1832). Bentham, günümüzde faydacılık (*utilitarianism*) olarak nitelendirilen akımın temsilcilerindendir. İnsanın özgür iradesi ile hareket ettiğini kabul eden Bentham, insanların karar verme sürecinde haz ve acı duygularını göz önünde bulundurdıklarını ifade etmiştir. Ona göre insan, acılardan kaçınmak ve hazlarının peşinden koşmak eğimindedir. Her insan davranışı bu iki temel güç tarafından yönlendirilmektedir.

Suç davranışı da aynı şekilde insanların rasyonel şekilde verdiği kararlardan birinin sonucudur. İnsanlar, suç işlerken alacakları haz ile alacakları cezadan dolayı çekecekleri acı arasında neredeyse matematiksel bir hesaplama yaparlar. Bu hesaplamanın sonucunda suç fiilini gerçekleştirirken alacakları hazzın, çekecekleri acıya baskın çıkacağına karar veren insanlar suç işler. Bentham bu haz-acı hesaplamasını öne sürdüğü düşünce biçimini formülleştirmiş ve bu matematiksel formüle *felicific calculus* ismini vermiştir (İçli, 2019: 69).

¹ TCK 3/1 md.: Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur.

Klasik Okul'un, bir diğer deyişle klasik kriminolojinin temelinde iki odak noktası mevcuttur: Suç davranışının hür iradeye dayanarak açıklanması ve ceza adalet sisteminde köklü değişikliklere gidilmesi gerektiğinin vurgulanması. Klasik kriminoloji görüşü ışığında zaman içerisinde birçok ülkenin ceza yasalarında reforma gidilmiştir. Özellikle Fransız Devrimi'nin ardından, Beccaria'nın ortaya koyduğu prensipler Fransa'daki ceza hukuku normlarının temel taşı olarak kullanılmıştır (Vold, Bernard ve Snipes, 1998: 21). Benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri ("ABD") Anayasası'nda zalimane ve insanlık dışı cezaların yasaklanması amacıyla Eighth Amendment olarak bilinen değişiklik yapılmıştır (Siegel, 2016: 98).

Beccaria'nın ölüm cezasının kaldırılmasına ve tüm insanların eşit olarak yargılanması gerektiğine dair fikirleri, bugün İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ile dahi koruma altına alınan temel insan hakları olarak tarihe geçmiştir. Birçok ülkede insanlık dışı ve zalimane muameleler terk edilerek suç davranışının önlenmesi hususunda alternatif ceza uygulamalarına başlanmıştır. Cezaların belirli ve yazılı olması gerektiği fikir ise, modern ceza yasalarında *nullum crimen sine lege* ilkesi olarak yer almıştır.

C. Pozitivist Okul

Pozitivist okul kriminolojideki önemli akımlardan bir diğeri olup; modern ve post modern kriminolojide ortaya koyulan birçok teorinin temelini oluşturmaktadır.

19. yüzyılda fizik ve biyoloji bilimlerinde yaşanan çığır açan gelişmeler sonrasında, Klasik Okul görüşü yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır. Bunun sebebinin Auguste Comte tarafından 1830-1842 tarihleri arasında yayımlanan 6 ciltlik "Pozitif Felsefe Dersleri" adlı eser olduğuna dair görüşler mevcuttur. Comte, anılan bu eseriyle fizik bilimlerinin modern yöntemlerini sosyal bilimlere uygulamıştır (İçli, 2019: 71). Bu teknik ile birlikte, beşeri bilimlerdeki bilimsel araştırma yöntemlerinin sosyal bilimlere uygulanabileceği fikri popülerlik kazanmaya başlamıştır. Böylece kriminolojik çalışmaların eksenini de değiştirmiştir.

Klasik Okul ekolü, insanların özgür iradeleri olduğunu ve bu özgür iradenin sonucu olarak bireylerin rasyonel seçimler yaptığını iddia etmiştir. Pozitivist okul

ekolü ise suç davranışı da dahil olmak üzere insan davranışlarını biyolojik, psikolojik ve sosyolojik özelliklerle açıklamaya çalışmaktadır. Bu davranışları açıklarken ise pozitivistler Klasik Okul ekolünden farklı olarak bilimsel araştırma tekniklerini kullanmışlardır. Bu anlamda Klasik Okul ile Pozitivist Okulu birbirinden ayıran en önemli özelliklerden bir tanesi, Pozitivist Okul temeliyle hareket eden araştırmacıların somut olgulara ulaşırken bilimsel yöntemleri kullanmasıdır (Jewkes ve Letherby, 2002: 21).

Suçla yönelik olarak ilk pozitivist çalışmaların Lambert Adolphe Jacques Quetelet ve André M. Guerry tarafından yapıldığı bilinmektedir (Sokullu-Akıncı, 2014: 129). Guerry, Fransız Adalet Bakanlığı için hazırladığı suç istatistiklerinde, çeşitli sosyal faktörlerin suç davranışına etkisini araştırabilmek amacıyla suç çeşitlerinin Fransa'daki farklı bölgelerde dağılımını ele alan ekolojik bir harita çizmiştir. Bu anlamda Guerry'nin, suçu incelerken kartografik metodları kullandığı söylenebilir. Quetelet ise yayımlanan suç istatistiklerini verisel bağlamda inceleyerek bazı insanların yaş, cinsiyet, sosyal statü ve eğitim gibi özellikleri nedeniyle diğer insanlara göre daha fazla suç işleyebilecekleri gözleminde bulunmuştur (Vold, Bernard ve Snipes, 1998: 30). Nihayetinde bu iki bilim insanı, suçun beşeri bilimler yardımıyla ve sayısal verilerle incelenebileceği fikrini ortaya koyan ilk araştırmacılar olarak kabul edilmektedirler. Özellikle Quetelet, birçok kaynakta modern sosyolojik ve psikolojik istatistiklerin “babası” unvanını alarak; ilk modern ve bilimsel kriminolog olarak kabul edilmektedir (Hagan, 2010).

1. Biyolojik Pozitivizm

Pozitivist okulun erken döneminde, insan davranışlarını açıklamak için fizyonomi ve frenolojiye başvurulduğu gözlemlenmektedir. Fizyonomi, insanların yüzünde görünen özelliklerden yola çıkarak karakterlerini analiz etmeye çalışan bir araştırma çeşididir. Frenoloji ise insan kafatasının dış şekline odaklanarak bu analizi gerçekleştirmektedir. Franz Joseph Gall (1758-1828) ve Johann Gaspar Spurzheim, bu bilimler çerçevesinde yaptıkları kriminolojik çalışmaların ardından, insanın kafatasındaki çıkıntılar ve tümsekler ile anormal davranışlar arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya atmışlardır (Sokullu-Akıncı, 2014: 130).

a. Biyolojik Pozitivizmde İtalyan Ekolü

Erken dönem pozitivizme damgasını vuran çalışmalar İtalyan ekolünden 3 düşünürün 3 eseri olmuştur: Doktor Cesare Lombroso (1836-1909) tarafından yazılan “Suçlu İnsan” (1876), hukukçu, politikacı ve sosyolog Enrico Ferri (1856-1929) tarafından yazılan “Suç Sosyolojisi” ve hukukçu Raffaele Garofalo (1851-1934) tarafından yazılan “Kriminoloji” (Demirbaş, 2016). Bu kişiler, biyolojik pozitivizmin en önemli temsilcilerinden kabul edilmektedirler.

Lombroso’nun, İtalyan ordusunda çalışmış bir doktor olduğu bilinmektedir. Bu nedenle insan vücudu üzerinde çeşitli incelemeler gerçekleştirmiştir. 1870 yılında Lombroso, azılı bir suçlu olan Vilella’nın otopsisini gerçekleştirirken o ana kadar insanlarda görmediği, yalnızca maymunlarda görülen bir kafatası anormalliği tespit etmiştir. Buradan hareketle Lombroso, suçluluğun kalıtsal olduğu ve suçlu bireylerin suçlu olarak doğdukları fikrine ulaşmıştır. Bu fikrin ardından fikrini destekleyebilmek amacıyla suçlular üzerinde antropolojik malzeme toplamaya ve suç davranışına ilişkin deneysel çalışmalar yapmaya başlamıştır (Demirbaş, 2016: 61).

Lombroso çalışmalarını Charles Darwin’in (1809-1882) evrim kuramından yardım alarak desteklemiştir. Bazı insanlarda gözlemlediği fizyolojik anormalliklerin, bireyin evrimsel gelişim tarihinde türünün bir önceki evresine dönüşünün ürünü olduğunu iddia etmiştir. Yani bu kişiler, “*atavistik*” karakterde birtakım özellikler sergilemektedirler. Türünün bir önceki evresine dönen bu kişiler, *homo sapiens* olamazlar; bu nedenle ona göre bu kişilerin “*homo delinquens*” (“suçlu insan”) olarak adlandırılmaları gerekmektedir.

Lombroso’ya göre biyolojik dejenerasyonlar suçlu insanlarda çeşitli fiziksel özellikler ile (ayırt edici özellik olduklarından dolayı bunlara literatürde *stigmata* adı verilmiştir) açığa çıkmaktadırlar: Basık alın, iri alt çene, uzun kollar, olağandışı kulak boyu, büyük ayaklar ve eller gibi (Demirbaş, 2016: 62).

Kalıtsal fiziksel özelliklerin dışında, vücuduna dövme yaptırmış olan kişiler hakkında da Lombroso bir sonuca varmıştır. Ona göre vücuduna dövme yaptırmış kişiler, suçluluğa yatkındır. Çünkü vahşi insanlar ve suçlular, fiziksel acı konusunda

daha az hassasiyete sahiptirler. Fiziksel hissizlik de, duygusal hissizliği beraberinde getirmektedir ve böylece kişiler suç işlerken üzüntü duymamaktadırlar (Nirun, 1966: 177).

Lombroso, nihayetinde suçlular, suçsuzlar ve akıl hastaları üzerinde gerçekleştirdiği deneylerden yola çıkarak 1876 yılında teorisini tamamlamış ve “Suçlu İnsan” adlı eseriyle ortaya koymuştur. Esere yapılan eklemeler ile Lombroso’nun başlangıçta iddia ettiği fikirleri zaman zaman değiştirdiğini ya da geliştirdiğini görmekteyiz. Sonuç itibariyle ona göre suçlular ana hatlarıyla 5 sınıfa ayrılmaktadır: 1) suçlu doğanlar (*delinquente nato*) 2) epileptik suçlular 3) karşı konulamayan arzularıyla suç işleyenler (*delinquente d’impeto passione (forza irresistibile)*) 4) akıl hastaları ve geri zekalılar (*delinquente pazzo*) 5) arada sırada suç işleyenler (*delinquente d’occasione*). Görüleceği üzere, ilk 4 grup suçlu psikopatolojik olarak karakterize edilmiştir (Hurwitz ve Christiansen, 1983: 25).

Garofalo da Lombroso gibi suçun biyolojik sebeplerden kaynaklandığını iddia etmiştir. Ona göre kalıtım ve soyaçekim suç davranışında oldukça büyük rol oynamaktadır (Sokullu-Akıncı, 2014: 134). Ayrıca, fiziksel farklılıkların yanı sıra suçlunun psikolojik özelliklerinin de kişiyi suç işlemeye yönltebileceği fikrini savunmuştur. Her halükarda Garofalo’ya göre de, suçlu insan anormal ve farklıdır.

Ferri’nin Lombroso ile yakından ilişkili bir hukukçu olduğu bilinmektedir. Ferri, suç davranışını açıklamaya çalışırken Lombroso’nun biyolojik pozitivist görüşlerini kabul etmiş olsa da kendisinin sosyalizme olan ilgisi nedeniyle suç davranışına sosyal, ekonomik ve politik etkenlerin de sebep olduğu fikrine yönelmiştir (Adler, Mueller ve Laufer, 2018: 61).

Ferri’nin kriminolojik çalışmalara en önemli katkısı, özgür irade fikrini benimseyen klasik öğretiyi eleştirmesidir. Ona göre suçlu kişiler özgür iradeleri ile suç davranışını gerçekleştirmezler. Aksine, bireyler yaşamlarındaki çeşitli koşullardan dolayı suç işlemeye itilirler (Adler, Mueller ve Laufer, 2018: 61).

Erken dönem biyolojik teoriler suçun kaynağını kişide değiştirilemeyecek kalıtsal veya zihinsel farklılıklar olarak açıkladıklarından; suçu önlemek amacıyla

öjeni (*eugenics*) dahil olmak üzere çeşitli teknikleri önermişlerdir (Rocque, Welsh ve Raine, 2012). Örneğin Garofalo'ya göre ölüm cezaları toplumu uyumsuz kişilerden arındırma amacı güder. Garofalo ölüm cezası haricinde sürgün edilmek, çalışma kamplarına gönderilmek gibi çeşitli ceza yaptırımları önerilerinde de bulunmuştur (İçli, 2019: 74). Garofalo ve Ferri, nihayetinde cezalar yardımıyla toplumun suçlu kişilerden korunması gerektiğini savunmuştur. Böylece erken dönem biyolojik pozitivistlerin suçluları insan dışı varlıklar olarak görerek suçluların toplumdan tamamen soyutlanması gerektiğini iddia ettiğini söyleyebilmekteyiz.

b. İtalyan Ekolü Sonrası Biyolojik Pozitivizm

Her ne kadar Garofalo, Lombroso ve Ferri suç davranışının sebepleri üzerinde fikir birliği sağlayamamış olsalar dahi, suçun bilimsel yöntemlerle incelenmesi gerektiği fikri ile kriminolojide bir dönüm noktası yaratmışlardır. Lombroso'nun ortaya attığı teorinin ardından bilim insanları bu teoriyi bilimsel yöntemlerle güçlendirmeye yahut çürütmeye yönelik olarak çeşitli çalışmalar yapmışlardır.

Lombroso'ya eleştiri getiren bilim insanlarından biri Charles Buckman Goring olmuştur. Goring, cezaevi doktoru olduğundan dolayı İngiliz cezaevlerindeki 3000 hükümlüden 96 özelliğe ait veri toplamıştır. Oxford ve Cambridge Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerden kontrol grubu oluşturarak Lombroso'nun tanımladığı fiziksel suçlu tipinin varlığı hakkında araştırmalar yapmıştır. Ek olarak Goring, kontrol grubunda asker ve maden işçilerine de yer vermiştir (İçli, 2019: 83; Demirbaş, 2016: 107).

1913 yılında yaptığı çalışmaların sonucunda, kafatası ölçülerine dayanarak bir kişinin bir üniversite profesörü veya ağır bir suçlu olup olmayacağına karar verilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır. Demirbaş'ın aktardığı üzere Goring, bu kişilerin belki de bir İngiliz veya İskoç üniversitesinde okuyan bir öğrenci olup olmayacağına karar verilebileceğini belirterek Lombroso'nun bu tezini alaya almıştır (Demirbaş, 2016: 107). Böylece Goring, çalışmalarıyla anatomik bir suçlu tipinin var olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Hurwitz ve Christiansen, 1983: 27).

Lombroso'nun teorisini desteklemeye çalışanlardan biri Ernest Hooton olmuştur (Dönmezer 1984: 99). Hooton'ın çalışmaları, örnekleminin yalnızca Amerikan suçlulardan oluşması ve bu örneklem üzerinden ölçüm ve istatistiksel analizler yapması nedeniyle daha özgül olarak kabul edilmektedir. Hırsızlar, katiller, cinsel suç failleri ve diğer tip suçlular bakımından yaptığı araştırmalar sonucunda suçun temel sebebinin biyolojik aşağılık (*biological inferiority*) olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu aşağılık kavramı Hooton'ın çalışmalarında kilo, ufak postür, dar omuzlar, göğüs derinliği ve genişliği, kafa boyutu ile tanımlanmıştır. Hooton, yüz hatları küçük olan, burnu altta ve geniş olan, kulakları bireyin boyuna oranla küçük ve geniş olan, yüzün yüz genişliğine oranla kısa olan bireylerin suça eğilimli olduğunu iddia etmiştir. Bu morfolojik gözlemlerin, İtalyan ekolünün suçluların genellikle alınlarının dar olduğu veya burunlarının ucunun diğer insanlara göre kalın olduğunu kabul eden anlayışı desteklediği iddia edilmektedir. Bununla birlikte Hooton'ın suçun değişik kategorilerine göre antropolojik abnormalitelerin değiştiğini gösterebilen kişi olduğu iddia edilmektedir.

Hooton'ın araştırmaları fazlaca eleştirilmiştir. Araştırmalarında kullandığı kontrol grubunun çok küçük ve genellikle yetersiz olduğu; aynı zamanda çalışmalarında oldukça geniş bir suç tanımında bulunduğu ve istatistiksel tekniklerinin eleştiriye açık olduğu belirtilmektedir. Bulgularının tekrarlanması oldukça zor olmakla birlikte; araştırmaların yapıldığı zaman aralığında örnekleme bulunan suçluların kilo ve endam bakımından düşük görünmesinin, genetik faktörler dışında suçlu grupların bu dönemde çocukluk çağında kötü beslenmeye maruz bırakıldıkları anlamına da gelebilmekte olduğu belirtilmektedir (Eysenck ve Gudjonsson, 1989: 33).

Kalıtımsal ya da fizyolojik yaklaşım, popülerliğini vücut tiplerine bağlı yapılan analizler noktasında devam ettirmiştir. Bu analizlerin öncüleri Kretschmer ve Sheldon'dur. Tanımladıkları “biyo–psikolojik kalıtımsal tipoloji” ile Kretschmer ve Sheldon (1922, 1925) mala karşı suçların, şiddet suçlarının ve cinsel suçların faillerinin belirli ortak vücut tipi özellikleri olduğunu belirtmişlerdir (Özaşçılar, 2016: 18). Sheldon, doğuştan gelen birtakım özelliklere sahip vücut tipleriyle suç arasındaki ilişkiyi sistematik olarak incelemiş, bu özellikler ile karakter ve kişilik özellikleri arasında güçlü bir bağ olduğunu iddia etmiştir. Kretschmer'in çalışmalarını temel alan

Sheldon, araştırmalarının sonucunda endomorfik vücut, mezomorfik vücut, ektomorfik vücut olmak üzere üç temel tip insan vücudu olduğunu ileri sürmüştür (Demirbaş, 2016: 117). Böylece Sheldon’a göre, her vücut tipinin ayrı bir karakteri mevcuttur (Demirbaş, 2016: 118). Vücut tipinden gelen bu karakteristik özellikler nedeniyle de bazı vücut tiplerine sahip insanlar, diğeri insanlara göre suça daha eğilimlidirler.

Güncel biyolojik teoriler ise Lombroso, Goring ve Hooton’un yaptığı araştırmalar gibi basit biyolojik determinizmi reddetmişlerdir. Genetik, beyin fonksiyonları, nöroloji ve biyokimya alanlarındaki teknik avantajlar ve gelişmelerle birlikte daha farklı faktörlerin suç davranışına etkisi araştırılmaya başlanmıştır (Akers ve Sellers, 2009). Bu anlamda günümüzde bireyin zekasına, kromozomlarına, beyin fonksiyonlarına, hormonlarına ilişkin ölçümler ve değeriendirilmeler yapılmış olan birçok çalışma mevcuttur. Bu nedenle modern ve post modern dönemde biyolojik özellikler ile suç arasındaki ilişki birçok farklı değışken ile test edilmektedir.

2. Psikolojik Pozitivizm

Suçla ilişkin yapılan biyolojik açıklamalar kişiyi onun düşünme süreçlerine, ahlak anlayışına ya da yanlış davranış gerçekleştirirken hissettiklerine odaklanmadan; kişiyi yalnızca bir türe ait organizma olarak ele almaktadır. Psikolojik pozitivistler ise, suçun işlenmesinde kişinin karakteristik olarak hangi yönlerinin sorumlu olduğu, karar verme mekanizmasında ne kadar rol aldığı sorusu ile suçu psikolojik etmenlere dayandırarak açıklamaya çalışır (Canter, 2011: 66; Demirbaş, 2016: 125).

Psikolojik pozitivizm de biyolojik pozitivizm gibi suçun sebeplerini toplumla değil, bireyle ilişkilendirmektedir. Ancak biyolojik pozitivizmde suç fiziksel özelliklere dayandırılırken, psikolojik pozitivizmde kişilik tipleriyle ilgilenilmiştir (Giddens, 2006). Psikolojik etkenlerin kriminolojik araştırmalarda kullanılması ise psikanaliz çalışmalarıyla başlamıştır.

Sigmund Freud (1856–1939), psikanalizin kurucusu, insan benliğinin (*psyche*) id, ego ve süper ego olarak adlandırılan üç temel kavramdan oluştuğı önermesini ortaya koymuştur. Ona göre bir bireyin psikolojik sağlığı da bu üç kavram arasındaki

etkileşime bağlıdır. Id, güçlü dürtüleri barındırırken tatmin ve memnuniyet duygularını elde etmeyi amaçlamaktadır. Ego, kimliğin yöneticisidir; süper ego ve id arasında adeta bir moderatör gibi görev almaktadır. Süper ego ise kişinin vicdanı veya ahlaki normlarıdır (Adler, Mueller ve Laufer, 2018: 85).

Bu görüşe göre davranış, tabiattan gelen cinsellik dürtüsü, saldırganlık dürtüsü ve hatta ölüm dürtüsü ile motive edilmektedir. Bu dürtüler de id olarak tanımlanan kavramı oluştururlar. Birey kendinden başka insanlarla etkileşim içine girerek bir ilişki oluşturmaya başladığında ise, süper ego ortaya çıkmaktadır. Benliğin/kimliğin bu kısmı sosyal hayat ile içselleşmiş kuralları ve sosyal idealleri barındırır. Son olarak ego, idin talepleri ile süper egonun baskıları arasında denge kurar. Freudyanlar bu sebeple, saldırganlık içgüdüsünün şiddet şeklinde ortaya çıkmasını, insan kimliğinde oluşan düzensizlik ile açıklamaya çalışmaktadırlar (Barlow ve Kauzlarich, 2010: 45).

Freud bir doktor olarak suç davranışına neyin sebep olduğu sorusuna direkt bir yanıt vermemiştir. Kendisi genel olarak insan davranışlarını incelemeyi amaçlamıştır; böylece bir insan davranışı olan suç davranışını da dolaylı olarak incelemiştir. İnsanın normal davranışlarının açıklanabildiği takdirde, elbette ki suç davranışının da açıklanabileceğini iddia etmiştir (Lilly, Cullen, ve Ball, 2019: 60). Bu nedenle suç davranışının sebeplerine yönelik olarak zaman zaman çeşitli fikirler ortaya koymuş olduğu söylenebilmektedir. Ancak kendisinin kriminoloji alanına en önemli katkısı, insan (ve dolayısıyla suç) davranışını bireyin fiziksel özellikleri dışında psikolojik sebeplere dayandırması olmuştur.

Freud'un psikanaliz çalışmalarının ardından Franz Alexander ve William Healy, Freud'un ortaya koyduğu ilkeleri suçlu davranışa yönelik çalışmalarında uygulamışlardır (Alexander ve Healy, 1935). Örneğin, erkek bir suçlunun suç davranışlarını bilinç dışında yatan dört ihtiyacın sonucu olarak açıklamaya çalışmışlardır: (1) aşağılık hissini aşırı derecede telafi etmek (2) suçluluk hissini dindirmeye çalışma çabası (3) anneye karşı gazez beslemek ve (4) hapishanede geçireceği umursamaz bir yaşam tarzı ile bağımlı yaşama olan meylini doyurmak (Lilly, Cullen ve Ball, 2019: 60).

Psikanaliz geleneğini çalışmalarına uyarlayan bir diğer bilim insanı August Aichorn'dur. Aichorn, çocuk suçluluğu problemine geniş çaplı olarak psikanalitik yaklaşım getiren ilk kişi olarak bilinmektedir. 1925 yılında yayımladığı "*Wayward Youth*" adlı kitabında bu hususlara ilişkin çalışmalarını kaleme almıştır. Kendisi psikoanalitik literatüre gizli suçluluk konseptini tanıtarak; suçlu davranışı açıklamak için öncelikle gizli suçluluk kavramını anlamak gerektiğini savunmuştur (Williams, 1982: 55).

Psikanalistler, insan davranışlarını psikolojik temellerle incelemeye başlamaları ile kriminoloji alanında da psikolojik pozitivizmin gelişmesini sağlamışlardır. Bilim insanlarının çalışmaları sonucunda günümüzde psikoloji ile direkt olarak bağlantısı belirtilmemiş olsa da psikolojik değişkenler içeren birçok ana akım kriminolojik teori bulunmaktadır. Örneğin genel gerilim teorisi, suçlu davranışa yönelebilen negatif afektif reaksiyonlara odaklanmıştır. Sosyal bağ teorisi, kişinin kendi sosyal ilişkilerine verdiği değeri ve bu ilişkilerin kişiyi suç davranışından nasıl alıkoyabileceğini incelemiştir. Bu ana akım teorilerden ve yaklaşımlardan her biri, teorinin içerisindeki önermeler ile psikolojinin çeşitli dallarıyla aynı doğrultudadır. Bu alanlar, sayılanlarla sınırlı olmamakla birlikte bilişsel psikoloji, kişilik psikolojisi ve gelişimsel psikolojidir (Jones, 2015). Nitekim tez çalışmasında ayrıntılı olarak yer verilecek olan kriminolojideki sosyal öğrenme teorisi de psikolojide yapılan çalışmalar neticesinde şekillenmiştir.

3. Sosyolojik Pozitivizm

Kriminolojinin erken tarihinde, psikolojik ve biyolojik temelli teoriler bilimsel araştırmalar üzerinde hakimiyet kurmuşlardır. Bu teoriler her ne kadar suçun nedenlerini açıklarken birbirinden ayrışsalar da (atavizm, zeka geriliği, ahlaki delilik gibi), çok önemli bir benzerliği paylaşmışlardır: Suçun nedenlerinin birey temelli olduğunu savunmak (Vito ve Maahs, 2015: 118). Biyolojik pozitivizm de psikolojik pozitivizm de suçluluğun toplumla ilgisi olmadığını, aksine kişide var olan bir yanlışlıktan ileri geldiği varsayımı ile hareket etmişlerdir.

Bu teorilerin alandaki hakimiyetine radikal anlamda farklı bir perspektif tarafından 1900'lerin başından itibaren meydan okunmuştur. Bu dönemde yükselen sosyoloji disiplini, suç davranışı ile ilgilenen birçok bilim insanının fikirlerini etkilemeye başlamıştır.

Sosyolojik yaklaşımların bu alandaki temel dayanağı, suçluluğun kökeninin ve suçlu davranışa yönelimin nedeninin toplumun kendisinin temelinde yattığı fikridir (Vito ve Maahs, 2015: 118). Kriminolojide iki önemli sosyolojik teori olarak kabul edilen sosyal düzensizlik teorisi ve Merton'un anomi teorisi, sosyolog Émile Durkheim'in (1858-1917) çalışmalarıyla direkt ve yakından ilgilidir (Barlow ve Kauzlarich, 2010: 52). Anılan sebeple Durkheim'in suç davranışı hakkındaki görüşlerinden ve kriminolojiye yaptığı katkılardan bahsetmek gerekmektedir.

Suç ve suçluluğun birey dışında toplumsal değişkenlere dayandırılabilceği fikri, birçok kaynakta belirtildiği üzere Durkheim'in suç ve suçluluk üzerine ortaya koyduğu düşünceler ile ilk olarak şekillenmiştir. Sapma davranışına ilişkin öncü çalışmalarında Durkheim, sapma davranışında anormal olarak adlandırılabilcek bir husus bulunmadığını, hatta sapma davranışının tüm toplumlarda bulunabileceğini ve bu nedenle bu davranışların toplumlarda normal kabul edilmesi gerektiğini iddia etmiştir (Carrabine, Cox, Lee, Plummer, ve South, 2009: 69).

Brown ve meslektaşlarına göre Durkheim'in kriminolojiye en önemli katkısı, "İntihar" adlı eserinde açıkça belirtilen *anomi* kavramını literatüre kazandırmasıdır. Bu terim her ne kadar eski Yunan tarihinde mevcut olan ve hukuksuzluk anlamına gelen bir terim olsa dahi; Durkheim bu terimi bir normsuzluk durumu olarak açıklamıştır. Ona göre insan eylemlerini kontrol altında tutan kavramlar normlar ve sosyal hayatta beklenen davranışlardır; öyle ki bunların birey temelinde yıkılması, sosyal kontrolü tehlikeye düşürecektir. Birçok çağdaş teorisyen, anomi kavramının aynı zamanda birçok suç çeşidi bakımından hayati bir faktör olduğu görüşündedir (Brown, Esbensen ve Geis, 2010: 237).

Kriminolojide anomi veya gerilim teorisi olarak adlandırılan teorilerin temelinde, Durkheim'in intihar üzerine yaptığı araştırma ve iddialar yatmaktadır. Anomik intihar, Durkheim'a göre, hızlı veya ekstrem sosyal değişikliklerin veya

krizlerin olduğu ortamlarda ortaya çıkmakla grup normlarını tehdit eder. Gruba ait bireyler, davranışlarının uygunluğu veya kesinliği hakkında şüpheye düşmeye başlarlar. Bu husus da bir normsuzluk halini sonuçlar. Durkheim tarafından bu duruma örnek olarak savaş, devrim, ekonomik gerileme, depresyon veya sıçrama hallerinde toplumlarda görülen yüksek intihar oranları verilmiştir. Bazı kriminologlar bu fikri genişleterek anomi veya gerilim kavramlarını, suç davranışının doğuşu ile ilişkilendirmişlerdir (Brown, Esbensen ve Geis, 2010: 238).

Durkheim'ın açıklanan görüşlerini temele alan bazı sosyologlar, 1920'li ve 1930'lu yıllarda Şikago Üniversitesi'nde suç ve sapma davranışına ilişkin çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Literatürde “Şikago Okulu” olarak adlandırılan akımın öncüleri, Şikago'nun farklı kentsel bölgelerindeki suç davranışlarını metodolojik ve ekolojik açıdan incelemişlerdir.

Şikago Okulu, resmi suç istatistiklerini kentin coğrafi durumu ile karşılaştırarak kentin belli bölgelerinde suçluluğun sistematik olarak farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Diğer yandan yaşam öyküsü ve olay incelemesi metodu yardımıyla suç ve sapma davranışının toplumdaki sosyal sürecini araştırmışlardır. (Sokullu-Akıncı, 2014: 139)

Araştırmacılara göre Şikago Okulu, suç ve sapma davranışına ilişkin günümüzde ortaya koyulan bazı suç teorilerini etkileyen okullardan olmuştur. Şikago Okulu'nun etkilediği teorilerden en kalıcı olanı ise, sembolik etkileşimcilik ve dolayısıyla damgalama teorisi olmuştur. (Sokullu-Akıncı, 2014: 141)

Tez çalışmasında ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere damgalama teorisi temellerini sembolik etkileşimcilik fikrinden aldığından günümüzde bu teorinin, Şikago Okulu'nun suça sosyolojik yaklaşımı sonucu olarak ortaya çıktığı bazı yazarlarca düşünülmektedir.

Günümüzde sosyolojik teoriler birçok kaynakta sosyal yapı teorileri, sosyal süreç teorileri, sosyal çatışma teorileri olmak üzere üç ana grupta sınıflandırılmıştır (Siegel, 1989; İçli, 2019: 96). Yukarıda bahsedilmiş olan ve Durkheim'ın fikirleri öncülüğünde geliştirilmiş olan anomi teorisi, gerilim teorisi ve sosyal düzensizlik

teorisi, sosyolojik teorilerden sosyal yapı teorileri kategorisi altında adlandırılmaktadırlar.

Diğer yandan sosyal süreç teorileri kapsamında araştırmacılar, bireyin toplumdaki sosyal sürecinin suç davranışına olan etkisini araştırmışlardır. Bu nedenle tez çalışmasında özellikle medya ve suç bakımından literatürde önemli olduğu düşünülen sosyal öğrenme teorisinden bahsetmek gerekir.

a. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme teorisini savunan kriminologlar suç davranışıyla ilişkilendirilen değer, norm ve davranışların öğrenileceği; suçun da bu öğrenme sürecinin bir ürünü olduğu görüşündedirler (Siegel, 2016: 229). Bu nedenle sosyal öğrenme teorisi, Lombrosocu biyolojik pozitivizmden veya Klasik Okul görüşünden ayrılmaktadır.

Teorinin kriminoloji alanında ortaya çıkmasına sebep olan ilk çalışmanın, Gabriel Tarde'ın "*Les lois de L'imitation*" ("Taklit Kanunları") adını verdiği eser olduğu düşünülmektedir. Tarde'ın görüşüne göre toplum, değişen ve geçici olan sosyal hayatın yansımasıdır. Toplumun bir ferdi olan birey bu nedenle değişken ve geçici özelliklere sahiptir. Her ne kadar birey özgün olarak doğar ise de zaman içerisinde yaşadığı toplumdaki diğer bireylere benzemektedir. Bunun nedeni bireyin yaşadığı toplumdaki diğer bireyleri taklit ederek onlar gibi olmaya çalışmasıdır. Özetle her birey davranışlarında içinde bulunduğu toplumun diğer üyelerini taklit etmektedir. Zaman içerisinde toplumun her bir ferdi bir diğerine benzer özellikler göstermeye başlamaktadır. Dil, millet, ekonomik piyasa ve hükümet aslında taklitten oluşan ağlar bütünüdürler. Bireylere ait her davranış taklit edildiğinden Tarde'a göre dolandırıcılık, soygunculuk ve cinayet gibi suç davranışları da taklit edilebilecektir. (Tonkonoff, 2014) Böylece Tarde, suç davranışı da dahil olmak üzere tüm davranışların taklit yoluyla gerçekleştirilebileceğini iddia etmekle birlikte; Lombroso ve taraftarlarının kabul ettiği doğuştan suçluluk anlayışını sert şekilde eleştirmiştir.

Tarde'ın görüşlerini benimseyen Edwin H. Sutherland, bu görüşten yola çıkarak "Ayrıcı Birliktelikler Teorisi" ("Differential Association Theory") olarak

adlandırdığı teoriyi ortaya koymuştur. İlk kez 1939 yılında “*Principles of Criminology*” isimli yazısıyla ortaya koyduğu bu teori son halini 1947 yılında almıştır (Siegel, 2016: 229). Teorinin merkezindeki hipotez, suç davranışının her bir suçlu birey tarafından ayrıca keşfedilmediği; diğer insan davranışları gibi suç davranışının da insanlar tarafından kurulan direkt iletişimler sonucu öğrenildiğidir. Böylece bu hipotez, ikinci bir hipotezi ortaya çıkarmaktadır: Davranışsal öğrenme, insanların diğer insanlarla kurduğu kişisel ilişkiler ile gerçekleşir (Williams, 2008: 284). Sutherland’e göre suç faaliyetinin gerçekleşebilmesi için normlara uygun ya da aykırı davranışın sıklığı, süresi, önceliği ve yoğunluğu önem teşkil eder (Williams, 2008: 284). Örneğin belirli bir davranışa kişi ne kadar uzun süre, ne kadar sık, ne kadar öncül ve ne kadar yoğun şekilde maruz kalırsa, ilgili davranıştan o kadar fazla etkilenecektir (Akers ve Sellers, 2009: 87). Bu davranış normlara aykırı davranış olabileceği gibi, normlara uygun davranış da olabilir.

Sutherland’ın ölümünden sonra Donald R. Cressley, Sutherland’ın “*Principles of Criminology*” adlı eserini 5. baskıdan 10. baskıya kadar kendisi revize etmiştir. Cressey böylece ayırıcı birliktelikler teorisinin en büyük destekleyicisi haline gelmiş ve teoriyi kriminolojinin çeşitli alanlarında uygulamıştır (Akers ve Sellers, 2009: 87).

Cressey’in teoriye yaptığı katkılar ve tanımlamalar, ayırıcı birliktelikler teorisi hakkında yapılan diğer araştırmalara ve görüşlere da ilham vermiştir. Bu görüşlerden biri, Gresham Sykes ve David Matza tarafından ortaya konulan nötrleştirme teknikleridir (Akers, 2009: 35). Sykes ve Matza’ya göre, suçlular da diğer insanlar gibi aynı kültürü paylaşmakta ve normlara aykırı davranmanın yanlış bir davranış olduğunu bilmektedirler. Suçlular da toplumun diğer fertleriyle aynı kültür ve değerlere sahip olduklarından; vicdan ve pişmanlık duygusu hissederler. Bununla birlikte, suç davranışını gerçekleştirebilmek için vicdan ve pişmanlık duygularını bastırmaları gerekmektedir. İşte bu noktada kendilerini haklı veya mazur gösteren mazeretler yaratmaktadırlar. Bu mazeret yaratma eylemine de nötrleştirme ismi verilmiştir.

Matza, en azılı suçluların ve sapma davranışı gösteren kişilerin dahi toplum rollerini aksatmadan yerine getirebildiklerini ifade etmiştir. Bu kişiler örneğin okula

gitmekte, ailelerine zaman ayırmakta, dini ibadetlerini yerine getirmektedirler. Normal hayatına devam eden kişi, nötrleşme teknikleri ile suç davranışını öğrenerek geçici olarak geleneksel hayatından yeraltı dünyasına sürüklenmektedir (Siegel, 2012: 241). Bu harekete de literatürde sürüklenme (*drift*) ismi verilmiştir. Sürüklenme, Matza'ya göre özgürlük ve kontrol arasındaki orta yoldur. Sapma davranışı gösteren kişi, geleneksel hayatı ile suçlu hayatı arasında sürüklenmektedir (Matza, 2009: 28).

Ronald Akers ve Robert Burgess, ayırıcı birliktelikler teorisine getirilen eleştirileri göz önünde bulundurarak ve psikolojik öğrenme modellerini kriminoloji alanına uygulayarak 1966 yılında “Ayrıcı Pekiştirme Teorisi” (“*Differential Reinforcement Theory*”) adını verdikleri geliştirilmiş öğrenme teorisini ortaya koymuşlardır. Bu teori, ayırıcı birliktelikler teorisinin konsepti ile psikolojideki öğrenme teorisinin elementlerini içermektedir (Siegel, 2016: 232).

Akers'in aktardığına göre Sutherland, öğrenmenin tüm mekanizmalarının suç davranışına dahil olduğunu öne sürmüştür. Ancak bu öğrenme mekanizmasının nelerden oluştuğunu belirtmemiştir. İşte bu öğrenme mekanizmalarının içeriği, Burgess ve Akers tarafından geliştirilen ayırıcı pekiştirme teorisinde belirtilmiştir (Akers, 2012: 62). Burgess ve Akers, Sutherland'ın ayırıcı birliktelikler teorisinin tüm prensiplerini alarak, bu prensipleri psikolojideki yukarıda ayrıntılı olarak açıklanmış olan edimsel koşullanma yöntemi ile birleştirmiş ve bu teoriyi oluşturmuşlardır. Ayırıcı pekiştirmeler teorisi, sonradan kriminoloji dünyasında çığır açacak olan sosyal öğrenme teorisinin ilk basamağı olarak nitelendirilebilmektedir.

Akers ayırıcı pekiştirme teorisini geliştirdikten sonra bu teoriye Tarde'in “taklit” konseptini de ekleyerek teorinin ismini sosyal öğrenme teorisi olarak değiştirmiştir (Vito ve Maahs, 2015: 147). Bu nedenle sosyal öğrenme teorisi, Sutherland'ın ayırıcı birliktelikler teorisinin teorik yaklaşımını kabul etmekle birlikte; teorinin çok çeşitli yönlerden geliştirilmiş halidir. Akers'in yapmış olduğu kapsamlı çalışmalar sonucunda formüle ettiği sosyal öğrenme teorisinin dört ana unsuru bulunmaktadır: Ayırıcı birliktelikler (*differential associations*), tanımlamalar (*definitions*), ayırıcı pekiştirmeler (*differential reinforcement*) ve taklit (*imitation*).

Sosyal öğrenme teorisinin merkezinde, bu dört ana unsurun birleşerek suç davranışı üzerine etki ettiği iddiası bulunmaktadır (Akers, 2009: 50).

- **Ayırıcı Birliktelikler:** Teorinin bu unsuru hem davranışsal-etkileşimsel hem de normatif boyutlara sahiptir. Etkileşimsel boyut, belirli davranışları sergileyen kişiler ile bireyin direkt ya da dolaylı olarak etkileşime girmesini ifade etmektedir. Normatif boyut ise birey ile diğerleri arasında kurulan bu bağ yoluyla bireyin çeşitli norm ve değer örüntüsüne maruz kalması anlamına gelmektedir. Bireyin iletişim kurarak yakınlık kurduğu bu ayırıcı birliktelikler grubu, sosyal öğrenme mekanizmalarının harekete geçebilmesi için tüm majör sosyal ortamı sağlamaktadır. Böylece bu grup bireyi hem tanımlamalara maruz bırakırken hem de ayırıcı pekiştirmeler yardımıyla bireye örnek alabileceği (taklit edebileceği) rol model sunmaktadır. Bu grupların en önemli üyeleri ailenin birincil üyeleri ve yakın arkadaşlardır. Komşular, ibadethanelerdeki akranlar, öğretmenler, doktorlar, hukuk ve otorite figürleri ile toplumun diğer üyeleri (bunlarla birlikte medya araçları ve diğer uzaktan erişilebilir kaynaklar) de çeşitli derecelerde bireyin suç ve sapma davranışına etki edebilecek boyutlardadırlar. Hatta Warr'ın sanal akran grupları olarak ifade ettiği üzere bu gruplar internet, telefon, filmler, televizyon, ve diğer medya araçları da bireye etki etmektedirler (Akers ve Sellers, 2009: 90).
- **Tanımlamalar:** Tanımlamalar, bireyin maruz kaldığı davranışlara karşı aldığı tavır veya yüklediği anlamlardır. Teorinin bu boyutu bir davranışın birey tarafından yanlış ya da doğru, iyi ya da kötü, arzulanan ya da arzulananmayan, makul olan ya da makul olmayan davranış şeklinde tanımlanmasını ifade etmektedir. Sosyal öğrenme teorisinde bu tanımlamalar hem genele hem de spesifik bir konuya yönelik olabilmektedir. Genel inançlara örnek olarak dini, ahlaki, diğer geleneksel norm ve değerler gösterilebilir. Özel tanımlamalar ise bireyin belli eylemlere yönelik olarak yüklediği anlamlardır. Böylece bir kişi hırsızlık davranışının yanlış olduğu ve hırsızlık suçunu tanımlayan hukuk normlarına uyma konusunda görüşe sahip iken; aynı kişi marijuana

kullanmanın o kadar da yanlış olmadığını düşünerek spesifik olarak bu konuya yönelik ilgili hukuk normu ihlalini rasyonalize edebilir (Akers ve Sellers, 2009: 90).

Teorinin bu kısmında, daha önce anılan nötrleştirme teknikleri de devreye girebilmektedir. Yani, birey spesifik eylemler bakımından nötrleştirme teknikleri yardımıyla hukuk normlarının ihlalini kendince meşrulaştırabilir.

- Ayırıcı Pekiştirme: Teorinin bu boyutu bir davranışın ardından gelen cezalandırma ya da ödüllendirmelerin arasındaki dengeyi ifade etmektedir. Bir başka deyişle pekiştirmeler bireylerin herhangi bir zaman diliminde (geçmiş, şimdiki zaman ya da öngörülebilir gelecekte) kendilerine sunulmuş ya da sunulacak olan ödüllendirme veya cezaların kişinin suç davranışını gerçekleştirme yönündeki etkisidir. Bir davranışın gerçekleştirilme ihtimali, o davranış sonucunda elde edilecek ödüllendirici sonuç ya da tepkiler ile artmaktadır. Aynı şekilde bir davranışın gerçekleştirilme ihtimali, o davranış sonucunda kişiyi rahatsız edici bir sonuç bekliyor ise azalmaktadır. Cezalandırma, direkt ya da dolaylı olabilir. Direkt cezalandırma, ilgili davranışın sonucunda acı verici ya da nahoş bir durumla karşı karşıya kalmayı ifade etmektedir. Dolaylı cezalandırma ise ilgili davranış sonucunda verilecek ödülün ya da pozitif tepkinin ortadan kaldırılmasıdır.

Pekiştiriciler sosyal çevre olabileceği gibi aynı zamanda sosyal olmayan etkenler de olabilirler: Uyuşturucu veya alkolün kişi üzerindeki negatif fizyolojik etkileri gibi (Akers ve Sellers, 2009: 92).

- Taklit: Bireyin diğer bireylerde gördüğü davranışlara benzer şekilde davranışlar sergilemeye başlayarak onları taklit etmesidir. Görülen davranışın taklit edip edilmeyeceği, gözlemlenen davranışa ve davranışın sonuçlarına göre belirlenmektedir. Birincil gruplardaki rol modellerin ve medyanın gözlemlenmesi, toplum yanlısı ya da suç davranışlarını etkilemektedir (Akers ve Sellers, 2009: 93).

Sosyal öğrenme teorisinin bu unsurları, her bireyin öğrenme sürecinde veya aniden gelişen her bir suç fırsatında rol almaktadır (Akers ve Sellers, 2009: 93).

Sosyal öğrenme teorisi, literatürde çok fazla sayıda ampirik teste konu olmuştur. Genellikle suç ve sapma davranışını açıklayıcı olan teorilerden biri olduğu düşünülmekte olup, yapılan araştırmaların sonucunda literatürde sosyal öğrenme teorisini destekleyen birçok bulguya ulaşılmıştır (Akers ve Jennings, 2016: 234). Yayımlanan çok sayıda araştırmanın ve güncel görüşlerin sonucunda özellikle Pratt, Cullen, Sellers, Winfree, Madensen, Daigle, Fearn ve Gau tarafından (2010) yayımlanan meta-analiz çalışması özellikle önem arz etmektedir.

Pratt ve diğerleri bu meta-analiz çalışmasında (2010) 1974 yılı ile 2003 yılları arasında yayımlanan ve sosyal öğrenme teorisinde yer alan değişkenler ile suç davranışı arasındaki ilişkiyi test eden 133 ampirik çalışmayı yorumlamıştır. Meta-analiz çalışması sonucunda Pratt ve diğerleri, etki büyüklüğü oranının istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Akers ve Jennings, 2016: 234). Bu anlamda sosyal öğrenme teorisinin birçok ampirik çalışma ile desteklendiği söylenebilir.

Akers'in sosyal öğrenme teorisini test eden literatürdeki ampirik çalışmaların sayısı ve testlerin sonuçları göz önüne alındığında, teorinin suç ve sapma davranışını en istikrarlı şekilde açıklayan teorilerden biri olduğu iddia edilmektedir (Akers ve Jennings, 2009). Öğrenme teorileri, suç davranışının açıklanması noktasında literatüre önemli katkılarda bulunmuştur. Elbette teori, çeşitli akademisyenler tarafından eleştirilmiş ve teorinin geçerliliği birçok çalışma ile test edilmiştir. Oldukça destek bulan sosyal öğrenme teorisinin gelecekte yapılacak ampirik çalışmalara da konu olması beklenmektedir.

II. SUÇ VE SAPMA DAVRANIŞINA ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM: DAMGALAMA TEORİSİ

Kriminolojide Klasik Okul ve Pozitivist Okul ekolleri ile, bireylerin suç ve sapma davranışını niçin gerçekleştirdiği açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak diğer yandan bazı araştırmacılar Birinci Dünya Savaşı sonlarına tekabül eden dönemden başlayarak suç ve sapma davranışının sebebinin yanısıra suça ve sapma davranışına karşı toplum tarafından verilen tepkiyi, bu tepkinin boyutunu ve tepkinin suçlu kişi üzerindeki ikincil etkisini araştırmaya başlamışlardır.

Yalnızca suç davranışının değil aynı zamanda suça toplum tarafından verilen tepkinin incelenmesi, literatürde eleştirel ve yeni bir yaklaşımın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Temellerini Charles Hooton Cooley, William I. Thomas ve George Herbert Mead'in çalışmalarından alan damgalama teorisi, ortaya koyduğu bu eleştirel fikir ile özellikle 1950'li yıllardan sonra üne kavuşmuştur.

Yüksek lisans tez çalışmasında cinsel dokunulmazlığa karşı suç faillerine toplum tarafından yönelen tepki ve tepkinin boyutu incelendiğinden, damgalama teorisi teorik temellendirme açısından tez çalışmasında özel önem teşkil etmektedir. Bu nedenle damgalama teorisi bu bölümde ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

A. Giriş

Literatürde belirtildiği üzere damga kelimesi etimolojik olarak ilk kez Eski Yunanca'da delik, delmek, yara, iz anlamlarında kullanılmıştır (Özmen ve Erdem, 2018: 186). Günümüzde ise damga, toplumsal olarak normal kabul edilenin dışındaki bireye yönelen her çeşit yaftayı ifade eder.

Damgalama süreci, tarihte çeşitli şekillerde gerçekleşmiştir. Örneğin Antik Yunan'da, bireyin bedenine kazınarak ya da yakılarak uygulanan bedensel bir işaret olarak uygulanmıştır. Bu dönemde damga (*stigma*), bireyin ahlaki statüsünde olağan dışı ve kötü olarak görülen herhangi bir özelliğini ifşa etmeye yönelik olarak kullanılmaktadır. Bireyin taşıdığı stigma, taşıyıcının bir köle, suçlu veya hain olduğunun kanıtı olmaktadır (Goffman, 2014: 27).

Modern toplumlarda ise bedensel işaretlemeler terk edilmiş; yerini dil yoluyla damgalamaya (sözcükler yardımıyla) bırakmıştır (Bakacak, 2002: 8). Günümüzde damgalama, damgalanan bireyin toplum tarafından kusurlu ya da değersiz görülmesine sebep olan sıfatlar ve kalıp yargıları şeklinde tezahür eder (Jones, Farina, Hastorf, Markus, Miller, ve Scott, 1984: 6).

Damga (*stigma*) kavramı sosyoloji alanında doğmasına rağmen; tıp, sağlık bilimleri, kriminoloji, psikoloji, örgütsel davranış gibi alanlarda da kullanılmıştır (Bos, Pryor, ve Reeder, 2013: 1; Özmen ve Erdem, 2018: 186). Kriminoloji alanında damga kavramı suç teorilerinden biri olan damgalama teorisinin temelini oluşturmuştur.

Damgalama teorisi; bireylerinin etiketlenmelerinin onların suç işleme süreçleri üzerinde bir etken olduğu varsayımı üzerine kuruludur. Anılan teoriye göre bireylerin sapkın veya suçlu olarak etiketlenmeleri, onların toplumdan dışlandıkları yönünde bir duyguya kapılmalarına yol açmaktadır. Bu dışlanma duygusu da onların suçlu gruplarla ilişkiye girmelerinde etkili olmaktadır (Kızmaz, 2005: 167).

Bireyin etiketlenmesi ile suç davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu savunan damgalama teorisyenleri, suç davranışına ve ceza adalet sistemine ilişkin birçok kavramı yeniden incelemişlerdir. Geleneksel pozitivistlerden farklı olarak, suça neden olan değişkenleri ve etmenleri tahmin etmeye çalışırken bazı normların niçin suç olarak düzenlendiği ve bu normların kim tarafından düzenlendiği gibi sorulara da yanıt aramışlardır (Dolu, 2015). Bu yönüyle damgalama teorisi, kriminolojideki temel varsayımlara eleştirel ve sorgulayıcı şekilde yaklaşan bir teoridir.

Damgalama teorisi “*damga*” kavramına hem bağımlı hem de bağımsız değişken olarak yaklaşmaktadır. Toplumun belirli bireylerinin niçin cezalandırma ya da damgalama öznesi olarak seçildiğini açıklarken damga, bağımlı değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayırıcı nitelikte damgalamanın, suç ve sapma davranışının devamına neden olduğu hipotezini ortaya koyarken ise bağımsız bir değişken olarak incelenmektedir (Akers ve Sellers, 2009: 151).

Damgalama teorisinin geliştirilmesine birçok sosyolog ve kriminolog katkıda bulunmuştur. Teorinin birçok boyutu olmakla birlikte önemli olduğu düşünülen görüşlere aşağıda yer verilecektir.

B. Sembolik Etkileşimcilik

Damgalama teorisi, temellerini George Herbert Mead ve Charles Horton Cooley'in çalışmalarından almaktadır. Erken dönem 20. yüzyıl sosyologları olan Mead ve Cooley, sembolik etkileşimcilik adı verilen akımın öncüleridir.

Sembolik etkileşimcilik, temelde üç önermeden oluşmaktadır. İlk önerme, insanların şeylere kendilerine ifade ettikleri anlam çerçevesinde yaklaştıklarıdır. Bu şeyler insanın deneyimlediği ve kendi hayatında bulunan her bir öge olabilir: Bir sandalye, ağaçlar, diğer insanlar, dostlar ya da düşmanlar, kurumlar, okul veya devlet, yön verici idealar, gibi. İkinci önerme, şeylerin bireylerin kendisine ifade ettikleri anlamın diğer insanlarla yapılan sosyal etkileşim sonucunda ortaya çıktığıdır. Üçüncü önerme ise insanın karşılaştığı olaylar kapsamında bu olayları yorumlayıcı bir süreçten geçirdiği ve yorumladıktan sonra şeylere ilgili anlamları kazandırdığıdır (Blumer, 1986: 2).

Sembolik etkileşim, isminden anlaşılabilceği üzere çağrıştırmacı semboller yardımıyla (jestler, işaretler, kelimeler ya da görseller) kurulan iletişim biçimidir. Örneğin Siegel'in (2016) aktardığı üzere sağ yüzük parmağına takılan bir altın yüzük, kişinin evli olduğuna dair sembolik bir ifade olarak kendini gösterebilir. Bireyler bu sembolik ifadeleri kullanarak diğerleri ile iletişim kurmaktadır (Siegel, 2016: 241).

Cooley insan davranışlarına bakışta “ayna” adını verdiği kavramı geliştirmesi ile bilinmektedir. Cooley'e göre insanların kendi benliklerinden anladıkları, diğerlerinin kendi davranışlarına verdiği tepkilerle şekillenir. Bir başka ifadeyle, insanlar kendilerini başkaları yardımıyla görür ve tanırlar (Newburn, 2017). Diğer insanların kendileri hakkında yaptıkları yorumlar ve verdikleri tepkiler bir ayna gibi bireyin özüne yansiyarak bireyin var olduğu kişiliği değiştirme etkisine sahiptir. Bu nedenle bu kavrama ayna ismi verilmiştir. George Herbert Mead ise bu kavramı biraz daha ayrıntılandırarak bireyde gelişen kendilik ile diğerlerinin bu gelişen kendiliğe

verdiği tepki arasındaki etkileşime odaklanmıştır. Mead’e göre birey ve diğerleri arasındaki bu dinamik etkileşim, bireydeki kendilik algısını geliştirerek bireyin ikincil davranışlarına sirayet eder. İşte damgalama teorisi de bu ayna benlik temeli üzerine kuruludur (Brown, Esbensen ve Geis, 2010: 321).

C. Kötülüğün Dramatize Edilmesi

Tarihçi Frank Tannenbaum (1893–1969) suç davranışının sebepleri üzerine yaptığı araştırmada sembolik etkileşimcilik görüşünden etkilenmiştir. Tannenbaum, suçlu bireyin ortaya çıkışını bir süreç olarak tanımlamıştır.

Tannenbaum’a göre camları kırmak, çatılara tırmanmak ve okuldan kaçmak gibi eylemler ergenlik çağındaki çocukların heyecan ve macera arayışlarıdır. Bu eylemleri gözlemleyen toplumdaki diğer kişiler ise bu sorunlu ergen çocukları davranışlarından dolayı baş belası ve hatta kötü bireyler olarak adlandırabilir. Nitekim toplum nezdinde yanlış olarak kabul edilen eylemi gerçekleştiren ergen çocuk, anılan eylem sebebiyle toplum tarafından kötü bir insan olarak görülmeye başlanır.

Kişinin birçok normal davranışı arasından seçilen sapma davranışının kötü olarak tanımlanması ve bu sürecin sonucunda kişinin diğer özellikleri göz ardı edilerek kötü bir insan sıfatıyla nitelendirilmesi, Tannenbaum tarafından **kötülüğün dramatize edilmesi** (*dramatization of evil*) terimiyle ifade edilmiştir.

Tannenbaum’a göre kötülüğün dramatize edilmesi ile etiketlenen ergen çocuk, içinde yaşadığı toplumun diğer üyeleriyle çatışmaya sürüklenir. Ergen çocuk ve toplum arasındaki bu çatışma hali, kötü olarak addedilen eylemin eylemi gerçekleştiren kişiyi kötü bir bireye dönüştürmesi sürecinin başlangıcıdır. Nitekim bu çatışmanın sonucu olarak toplumdan soyutlanan birey, toplumdan soyutlanmış diğer bireylerle ilişki kurmaya başlar. Böylece kişi ve toplum arasındaki soyutlanma belirginleşir. Bu sürecin sonucu olarak ise kişi yeniden suç ve sapma davranışı göstermeye eğilim geliştirir. Çünkü artık birey, kötü bir birey olduğu inancındadır. Böylece anılan durum adeta bir kendini gerçekleştiren kehanete (*self-fulfilling*

prophecy) dönüşür.² Bu noktadan sonra kendini kötü bir birey olarak kabul eden kişi, geleneksel değerlere sahip toplumun üyelerinden ayrılmaya başlar. Kişiye suçlu etiketi verilmesinin ardından, bireyler kendilerini resmi anlamda tanımlanmış olarak görürler (Adler, Mueller ve Laufer, 2018: 174).

Özetle damgalama teorisi temellerini sembolik etkileşimcilik akımından ve Frank Tannenbaum'un görüşlerinden almaktadır.

D. 1950 Sonrası Dönemde Damgalama

Damgalama teorisine yönelik görüşler özellikle ABD'de 1960'lara dek pek taraftar bulamamıştır. Birçok akademisyene göre 1960'lı yıllarda ve sonrasında dünyada değişen konjonktür ve sosyal şartlar, damgalama teorisinin yükselişine sebep olmuştur.

1960'lı yıllar sosyal çatışmanın vuku bulduğu, devlet aygıtının kritik şekilde sorgulandığı ve çeşitli büyük tarihi olayların yaşandığı bir dönemdir (Amerika'da Vietnam Savaşı karşıtı eylemlerin gerçekleştirilmesi, Birleşik Krallık'ta Kuzey İrlanda ile yaşanan problemin şiddet eylemlerine dönüşmesi, birçok ülkede kadın hakları hareketlerinin güç kazanması) (Vito ve Maahs, 2015: 158). Bir başka deyişle bu dönem, küresel anlamda toplumdaki bireylerin otorite figürünü ve *status quo*'yu sorguladığı bir dönemdir (Williams, 2008: 418). Anılan sebeplerle damgalama teorisi, özellikle 1960'lardan sonra hükümet tarafından konulan cezai normların sorgulandığı eleştirel bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır.

Teorinin günümüzdeki temellerini oluşturan çalışmalar, özellikle bu dönemde ortaya çıkan ve yayımlanan çalışmalardır. Bu kapsamda dönemin damgalama teorisyenlerinden olan Edwin Lemert ve Howard S. Becker'ın yaklaşımları,

² Kendini gerçekleştiren kehanet, Robert Merton tarafından adlandırılan bir terimdir. Temelde yanlış olan bir durumun, kişi tarafından doğru kabul edilmesi ve ardından kişinin doğru kabul edilen bu duruma yönelik eylem gerçekleştirmesi ile yanlış olan durumu gerçeğe dönüştürmesini ifade eder. Bu kavrama ilişkin olarak birçok ampirik çalışma yapılmış olmakla birlikte örnek olarak Rosenthal ve Jacobson'un 1968'de yürütmüş oldukları, "Sınıftaki Pygmalion" isimli yarı-deneyssel çalışma incelenebilir. (Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Madran, 2012)

günümüzdeki damgalama teorisinin geldiği noktayı anlayabilmek açısından önem teşkil etmektedir.

1. Edwin Lemert ve İkincil Sapma Kavramı

1950’li yıllardan sonraki dönemde suçluluk kavramına getirdiği eleştirel bakış açısı ile damgalama teorisine katkıda bulunan önemli isimlerden biri Edwin Lemert’tir. Lemert, 1951 yılında yayımlanan “Sosyal Patoloji: Sosyopatik Davranış Teorisine Sistematik Bir Yaklaşım” (“*Social Pathology: A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behaviour*”) adlı çalışmasında sapma davranışına ilişkin görüşlerini ortaya koymuştur. Lemert’in görüşlerindeki paradigma, sapma davranışına karşı ortaya çıkan toplumsal tepkiye ve bu tepkinin sapkın bireyin öz imajı ile kimliği üzerindeki etkiye odaklanmaktadır (Herman, 1995: 91). Lemert hipotezini ortaya koyarken birincil sapma (*primary deviance*) ve ikincil sapma (*secondary deviance*) olarak adlandırdığı kavramları kullanmıştır.

Birincil sapma, sosyal, kültürel veya psikolojik birçok durumun varlığında ortaya çıkabilmekte olan ve ciddi boyutlarda olmayan sapma davranışıdır (18 yaşını doldurmadan araba kullanmak, alkol kullanmak, gibi). Birincil sapma davranışının niçin ortaya çıktığı önemli değildir; çünkü birincil sapma davranışı aslında birey üzerinde herhangi bir etki yaratmamaktadır. Birincil sapma yalnızca kişinin suçlu bir bireye evrimini başlatan sürecin ilk basamağıdır.

Birincil sapma davranışı gerçekleştirdikten sonra birey, gerçekleştirdiği davranış toplumun ilgisini çektiği takdirde olumsuz birtakım toplumsal tepkilere maruz kalabilir. Bu toplumsal tepkiler bireyi gayriresmi ya da resmi ortamda damgalayıcı ya da dışlayıcı ifadeler şeklinde kendini gösterebilir. Resmi makamlar tarafından birey aleyhine yapılan herhangi bir işlem de damgalayıcı niteliktedir (Franzese, 2009).

İkincil sapma davranışı, bireyin birincil sapma davranışına karşı gösterilen bu toplumsal tepkilerin sonucunda birey tarafından gerçekleştirilen sapma davranışıdır. Bu yönüyle ikincil sapma davranışı, bireyin kendilik algısında yarattığı etki nedeniyle doğası gereği daha farklı ve ciddi bir sapma davranışıdır (Franzese, 2009).

İkincil sapmanın gerçekleşebilmesi için Lemert tarafından öngörülen süreç şu şekilde ifade edilmiştir:

1. birincil sapma
2. toplumsal cezalandırmalar
3. daha çok birincil sapma
4. daha sert cezalar ve reddedişler
5. cezalandırmayı gerçekleştirenlere odaklanıp onlara küskünlük ve düşmanlık besleyerek daha fazla sapma
6. tahammül katsayısına gelinmesi ve bu krizin toplum tarafından sapkın davranış gösteren kişiyi resmi olarak damgalaması şeklinde ifade bulması
7. damgalanmaya ve cezalandırılmaya bir tepki olarak sapkın davranışın kuvvetlendirilmesi
8. sapkın statüsünün nihai kabulü

Lemert'e göre birincil sapma davranışından dolayı bireyin toplum tarafından damgalanması halinde birey, anılan süreçten geçerek bu sürecin sonucunda ikincil sapma davranışını gerçekleştirecektir. Bu nedenle modern plüralist toplumlarda sapma davranışının tamamıyla anlaşılabilmesi için birincil ve ikincil sapma davranışının ayrımının yapılması zorunludur (Jones, 2017: 162). Birincil sapma, ikincil sapmaya giden süreci başlatan sapma davranışdır. Birincil sapma davranışı sonucunda birey toplumun tepkisi ile karşı karşıya kaldığında, kendine yöneltilen tepki ile doğrusal bir biçimde ikinci sapma davranışını gerçekleştirecektir. Bu nedenle toplumda bireylere yöneltilen damgalamalar ve dışlayıcı sıfatlar, suç davranışının ve özellikle suç kariyerini tercih eden bireylerin ortaya çıkmasının temel sebeplerindendir. Birincil sapma davranışı sonucunda birey, toplum tarafından olumsuz bir tepki ile karşılaşmaz ya da yakalanmaz ise; ikincil sapma davranışı gerçekleşmez.

2. Howard Becker ve Ahlaki Girişimciler

Lemert'in çalışmalarında belirttiği toplumsal tepki kavramı ve damgalama süreci, bazı sosyologlar tarafından inceleme konusu haline gelmiştir. Özellikle Howard S. Becker, suç ve sapma davranışı gerçekleştiren kişiler dahil olmak üzere toplum tarafından damgalanan bireylerin damgalanma süreçlerine ve bu sürecin sonuçlarına ilişkin çalışmalar yapmıştır.

Becker, sapkınlığın toplum tarafından yaratılan bir olgu olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Ona göre toplumda yer alan gruplar, ihlal edilmesi sapkınlık olarak tanımlanan kurallar koyarak sapkınlığı yaratırlar. Tanımlanan bu kuralları ise belirli kişilere uygulayarak bu kişileri hariciler (*outsiders*) olarak etiketlerler. Bu açıdan bakıldığında sapkınlık, kişinin gerçekleştirdiği davranışa içkin bir nitelik değil, daha ziyade kuralların ve yasakların başkaları tarafından bir "suçluya" uygulanmasının ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Sapkın kişi, bu etiketin kendisine başarıyla uygulandığı kişiyi ifade etmektedir; sapma davranışı ise insanların sapkın olarak nitelendirdikleri davranıştır (Becker, 2017: 29).

Becker diğer yandan koyulan bu kuralların kim tarafından koyulduğuna ilişkin yorumda bulunmuştur. Ona göre toplumsal konumda kendilerine gerekli araçlar ve g verilen toplumsal kesim, kendi kurallarını tüm topluma dayatmaktadır. G dağılımındaki farklılıklar da gruplar arasında başkaları için kurallar koyma ve dayatma yetisine ilişkin farklılıkları açıklayan temel etkidir. Kurallar, toplumdaki siyasal sürecin de bir parçasıdır (Becker, 2017: 38).

Becker kuralların koyulması ve uygulanması konusunda **ahlaki girişimciler** adını verdiği toplumsal grubun rol oynadığına işaret etmiştir. Ahlaki girişimcilerin bir kısmı kural koyucular, diğer i se kural uygulayıcılardır. İki alt grup da Becker'ın tabiriyle ahlak savaşçısıdır; ancak bir grup kural koymayı tercih ederken diğer grup yalnızca kuralları uygulamayı tercih eder (Triplett ve Upton, 2016: 275).

Tanımlanan kurallar ve yasaklar Becker'ın ifade ettiği üzere toplumun her bireyine uygulanmayabilir. Bir davranışın sapkın olarak değerlendirilmesi ihtimali, kimin bu davranışta bulunduğuna ve kimin bu davranış sonucunda mağdur olduğunu

hissettiğine bağlıdır. Yasaların ve normların bazı kişilere, başkalarına göre daha fazla uygulanması eğilimi vardır (Becker, 2017: 33). Örneğin ceza adalet sistemi içerisine giren bireylerden sosyoekonomik açıdan düşük seviyede olanlar, orta sınıf veya üst sınıfa nazaran daha sıklıkla damgalanırlar. Diğer yandan birçok ampirik çalışmada belirtildiği üzere etnisite de bazı grupların toplumun diğer kesimine göre daha kolay ve sıklıkla damgalanmasına sebep olan etmenlerden bir tanesidir (Özçetin, 2014).

Özetle Becker'a göre belirli kişilerin toplum içerisinde harici olarak konumlandırılmalarının temel sebebi, gerçekleştirdikleri davranışın toplumun güçlü çıkar grupları tarafından sapma davranışı olarak damgalanmasıdır. Davranışın özünde sapkın ya da uygun bir nitelik olmamakla birlikte damgalama sürecinin sonucunda davranış bu sıfatı alır (White ve Haines, 2008: 79). Bu yönüyle damgalama teorisi, iktidar ve güç dengelerinin suç ve sapma davranışı üzerindeki etkisini de tartışmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

CİNSEL SUÇLAR VE MEDYA

I. CİNSEL SUÇLARIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

A. Giriş

“Kayıtlı tarihin en eski zamanlarından bu yana yasa koyucular, insanların cinsel hazları nasıl yaşayacaklarına dair sınırlamalar getirmeye çalışmışlar ve bunları pekiştirmek için, Mezopotamya’da sadakatsiz kadınların yavaşça kazığa oturtulmasından tutun da Amerika Birleşik Devletleri’nde mastürbasyon yapanların kısırlaştırılmasına varıncaya kadar bir dizi denetim ve cezaya başvurmuşlardır. Tarihin her döneminde bazı cinsellik biçimleri teşvik edilirken, diğerleri amansızca cezalandırılmıştır. Bir ya da iki asır geriye veya ileriye gittiğimizde ya da bir ülke sınırını geçtiğimizde, bir toplumun zararsız eğlencesinin bir başkasının en ağır suçu olduğunu görürüz (Berkowitz, 2013: 19).”

Berkowitz’in de aktarmış olduğu üzere cinsel özgürlüğe ilişkin suçlar, toplumların suç ve ceza tarihinden beri var olmuştur. Cinselliğin bir güdü olarak karşımıza çıkması sebebiyle, insanlar topluluk halinde yaşamaya başladıktan sonra bireylerin güdülerine yön vermek ve toplum tabuları çerçevesinde kendilerini sınırlandırmak ihtiyacı hissetmişlerdir (Taner, 2017: 35). Topluluk halinde yaşamak, bu anlamda bir fedakarlığı da beraberinde getirmiştir.

Bu sınırlama ihtiyaçlarının sonucu olarak ise yasa koyucular, bazı cinsel davranışları ceza yasaları kapsamında suç olarak düzenlemiş ve müeyyideye bağlamışlardır. Literatürde bu suç tiplerinin bütününe genel olarak cinsel suç (sex crime) denilmektedir. Ancak, her ne kadar bu denli bir genel bir isimlendirme mevcut olsa da; toplumların tarihlerinin her safhasında tarihsel gelişime ve yerleşim yerine göre bu suçların kapsamının değiştiğini görmekteyiz.

Ceza yasalarının toplumdan topluma ve zamanla bu denli farklılaşması, kriminolojik çalışmalarda suç olgusunun güncel ve ülkesel düzeyde kavramsallaştırılması gerekliliğini doğurmuştur. Sağlıklı bir ampirik çalışma

yapabilmek adına, araştırma yapılacak ülkenin ceza yasası ve kapsamı iyi değerlendirilmelidir.

Kavramsallaştırma (*conceptualization*), zihinde oluşan belirsiz nosyonların bilimsel olarak spesifikleştirilmesi ve araştırma kapsamında kesinleştirilmesidir (Maxfield ve Babbie, 2014: 112). Bu yöntem, kriminolojik araştırmalarda kullanılmaktadır. Kavramsallaştırmanın amacı, ampirik araştırma yapılırken ortaya koyulan hipotezlerin, test edilen değişkenlerin ve kullanılan kavramların somut ve objektif şekilde herkes tarafından anlaşılabilmesini sağlamaktır. Bu da, araştırmada kullanılan özel kavramlardan ne anlaşılması gerektiğini açıklayarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde, Türkiye’de cinsel suçlar kavramından ne anlaşılması gerektiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın bu bölümünde kısaca cinsel suçların tarihinden bahsedilecek, ardından 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar başlığı altında düzenlenen “*cinsel saldırı suçu*”, “*cinsel istismar suçu*”, “*reşit olmayanla cinsel ilişki suçu*” ve “*cinsel taciz suçu*” kavramsallaştırılacaktır. Böylece araştırma kapsamında hangi suçların ele alınacağı ve bu suçlardan ne anlaşılması gerektiği kısaca özetlenecektir.

B. Tarihte Cinsel Suçlar

Cinsel özgürlüğe karşı suçlar, eski çağlarda dahi karşımıza çıkan suçlardandır. Mezopotamya’da ilk yazılı yasa metni olan Ur-Nammu Kanunu’nda zina (*evlilik dışı birliktelik*) suçuna yer verildiği aktarılmaktadır. Mezopotamya toplumlarında, zina suçu bakımından nehir tanrısının hakemliğine başvurulmakta ve suya atılma yöntemi ile suç tespit edilmekte idi. Zina suçunu işleyen kişi nehre atılır, nehirden sağ olarak kurtulur ise fail suçsuzluğunu kanıtlamış olurdu (Florioti ve Demirci, 2013).

Eski ismiyle ırza geçme suçu için ise tarihi gelişim içerisinde bazı toplumlarda tazminat, kısırlaştırma ve hatta ölüm cezası yaptırımı öngörülmüştür. Bu yaptırımlardan ölüm cezasının infaz şekli de yasalarda değişik şekillerde yer almıştır (Dülger, 1998).

Orta Çağ'a gelindiğinde, yükselen skolastik düşüncenin etkisiyle dini normların suç tiplerini şekillendirdiği görülmektedir. Bu dönemde suç ile günah iç içe geçmiş kavramlar olduğundan kanun gayri meşru cinsi münasebetleri günah olarak kabul edip cezalandırıyordu (Yarsuvat, 1964: 116). Hatta 16. yüzyılda ceza hukuku üzerinde Joost den Damhouder tarafından yapılan gözleme göre, Avrupa'da bu dönemde kafirlerle cinsel ilişkiye girmenin doğaya aykırı ve kötü bir eylem olduğu düşünülmüş ve kınanmıştır. Kafirlerden kasıt ise özellikle Türkler, Sarazenler ve Yahudilerdir ki; bu kişilerle cinsel ilişkiye girmek, köpeklerle ya da hayvanlarla ilişkiye girmek kadar kötüdür. Çünkü onlar, Hristiyan inancına direnmiş ve bu inanca karşı savaşmışlardır (Frenkel, 1964: 346). Böylece, bu dönemde cinsel davranışlara yönelik olarak dini normların etkisine çokça rastlandığını söyleyebilmekteyiz.

Orta Çağ'ın karanlığından aydınlığa çıkılan ve tarihte "Aydınlanma Çağı" olarak anılan 18. yüzyılda ise, bilimin ve rasyonel aklın öne çıkması ile ceza hukuku dâhil olmak üzere birçok alanda dinin baskın etkisinden büyük ölçüde çıkmıştır. Böylece cinsel suçlarda dine ve ahlaka aykırı olan cinsel davranışların mutlak biçimde cezalandırılması gerektiği anlayışı terk edilmiş; yalnızca cinsel özgürlüğe ve genel ahlaka saldırı niteliği taşıyan hareketlerin cezalandırılması yolu tercih edilmiştir (Dönmezer, 1983: 29; akt. Salman, 2009: 5). Nihayet Fransız Devrimi'nden sonra, cinsel davranışlara devlet tarafından yapılan müdahalenin boyutu azalmıştır (Frenkel, 1964: 350). Kişinin kendi bedeni üzerindeki tasarruf özgürlüğünün de kabul edilmesi ile, o güne kadar cinsel suç sayılan birçok eylem suç niteliğini kaybetmiştir (Taner, 2017: 37).

20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise, önem kazanan liberal ve insancıl akım gereği ceza adalet sistemindeki sorunlar karşısında, ceza hukukunun, kurallarının ve ceza adaletinin yeniden değerlendirilmesi ve yeni reform hareketlerine gidilmesi öngörülmüştür (Bayraktar, 1984: 197). 1960'lı yıllardan başlayarak 70'li yıllara dek Batı Avrupa'da özellikle zina, pornografi, seks işçiliği, eşcinsellik, hayvanlarla cinsel ilişki gibi suç tipleri dekriminalize edilerek (fiilin suç olmaktan çıkarılması) cinsel suçlar alanında bir özgürleşme sürecine gidilmiştir (Taner, 2017: 51). Böylece ceza yasaları modern toplumsal normlara uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

Her ne kadar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra insan haklarının ön plana çıkmasıyla birçok ülke ceza kanunlarında değişikliğe gidilmiş ise de; günümüzde hala seks işçiliğinin, pornografinin, yetişkinler arası rızaya dayalı ensest ilişkinin ve özellikle rızaya dayalı eşcinsel ilişkinin suç olarak düzenlendiği ülkeler mevcuttur. Hatta bazı ülkelerde rızaya dayalı eşcinsel ilişkinin cezasının ölüm cezası olduğu görülmektedir.³ Çünkü ceza adaleti ve ceza adalet politikaları doğrudan toplumsal yapıyla ilişkilidir (Türkmen, 2018: 380). Bir gruba ya da topluma üye olan bireylerin ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan genelleşmiş ahlaki inançlar, toplumun sosyal değerlerini oluşturmaktadır (Yazıcı, 2014: 211). Toplumdaki sosyal değerler değiştikçe, neyin ahlaki olarak yanlış olduğunu belirleyen inançlar da değişmektedir. Böylece ilişkilere yeniden yön vermek için, hukuk; grubun veya ferdin değişen hayat şartlarına uyacak yeni bekleyişlerinin ve yeni alışkanlıklarının teşekkülünü sağlama görevini de yüklenme zorunda kalacaktır (Rehbinder, 1971: 462).

C. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ilk metni 1984'te başlayan çalışmalar sonucunda 1987'de oluşturulmuş ve 14.04.2003 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek 12.05.2003 tarihinde Hükümet Tasarısı olarak TBMM Başkanlığı'na gönderilmiştir. Dönmezer Tasarısı olarak bilinen bu metin, TBMM Adalet Komisyonu'nda yapılan çalışmalar ile büyük değişikliğe uğratılarak 03.08.2004 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur. Böylece 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ("TCK"), 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 26.09.2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiştir. Ceza kanununda 2005 yılında yapılan bu değişikliğe, Türk Ceza Hukuku Reformu adı verilmiştir.

Yapılan reformun ardından 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda cinsel dokunulmazlığı ihlal eden fiiller Türk Ceza Kanunu'nun özel hükümlere ilişkin ikinci kitabının kişilere karşı suçları cezalandıran ikinci kısmının altıncı bölümünde yaptırım

³ İlgili fiilin hangi ülkelerde suç olduğunun düzenlendiğine ilişkin kapsamlı çalışma için bkz. <https://www.equaldex.com/>

altına alınmıştır. Kanunda cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, dört ana suç tipi halinde “cinsel saldırı suçu”, “çocukların cinsel istismarı suçu”, “reşit olmayanla cinsel ilişki suçu” ve “cinsel taciz suçu” başlıkları altında düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK’da cinsel suçlar “*Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar*” başlığı altında incelenmiştir. 765 sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu’nda ise cinsel suçlar, “*Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhinde Cürümler*” başlığı altında düzenlenmişti. Bilindiği üzere suçun kanunda düzenlendiği yer, koruduğu hukuksal değeri ön plana çıkarmaktadır (Sevük, 2005: 245). Bu fikirden hareketle şu söylenebilir: Mülgakanundaki başlık niteliği gereği, bireylere yönelen cinsel içerikli suç fiillerin kamu ahlakını ve aile düzenini ilgilendirdiği düşüncesini barındırıyor ve bireylerin münferit cinsel özgürlüklerini değil kamusal ahlaki normları ön plana çıkarıyor idi. 5237 sayılı TCK’da ise cinsel suçlar bakımından korunan hukuki yarar aslında tüm bireylerin münferit cinsel özgürlük ve vücut dokunulmazlığıdır (Dursun, 2014: 78). Bu sebeple TCK’da başlığın bu yönde değiştirilmesi, olumlu bir adımdır.

Doktrinde bir görüş, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda korunan hukuki yararın cinsel dokunulmazlığın ötesinde cinsel özgürlüğünün korunması olduğunu, bu sebeple de bu suçların kişi özgürlüğüne karşı suçlar başlığı altında incelenmesi gerektiği kanaatindedir (Centel, 2012: 271; Kartal, 2017: 470). Soyaslan’a göre ise, başlıkta cinsel dokunulmazlığa ilişkin vurgu yapılması daha doğrudur. Bu görüşe göre ilgili başlık altında yalnızca yetişkinlerin cinsel özgürlükleri düzenlenmemiştir. Aynı zamanda on sekiz yaşından küçük çocukların cinsel ilişkilerine ve çocukların istismarına yönelik maddeler bulunmaktadır. On beş-on sekiz yaş grubu çocukların cinsel özgürlüklerinin nispi oluşu, on beş yaşından küçüklerin ise cinsel özgürlüklerinin olmayışı göz önüne alındığında cinsel dokunulmazlık ifadesinin kullanılması daha yerindedir.

Reform hareketi ile yalnızca madde başlığında değil, özellikle cinsel suçlarda başta terminoloji olmak üzere önemli değişiklikler yapılmıştır (Sözüer, 2019). Eski kanunda kullanılan ırza tasaddi, ırza geçme, söz atma gibi kavramlar terk edilmiş, yerine cinsel saldırı, cinsel istismar, cinsel taciz gibi yeni kavramlar getirilmiştir (Altaş, 2009: 5). Eraslan’a göre bu değişikliğin nedeni, “ırz” kavramının soyut ve

ayrıca dönemden döneme değişebilen, rölatif bir kavram olmasıdır (Eraslan, 2004: 140).

Değişikliğin ardından, cinsel suçlar bakımından çeşitli eleştirilere maruz kalan yeni TCK, 6545 sayılı Kanun ile 18.06.2014 tarihinde değişikliğe uğramıştır. Anayasa Mahkemesi'nin 103. maddesine yönelik olarak 12.11.2015 tarih ve 2015/26 E. 2015/100 K. ve 2015/108 E., 2016/46 K. sayılı iptal kararlarının ardından, çocukların cinsel istismarı suçu yönünden kanun koyucu yeni düzenleme yapma ihtiyacı hissetmiştir (Artuk, Gökçen, Alşahin, ve Çakır, 2018: 317). İlgili değişikliklerin içeriğinden araştırmanın devamında bahsedilecektir. En son değişikliklerle birlikte 5237 sayılı Kanun'un 102., 103., 104. ve 105. maddelerinde düzenlenen bu suçların kapsamı, araştırmanın amacı gereği kavramsallaştırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Cinsel Saldırı Suçu

Cinsel saldırı suçu Türk Ceza Kanunu'nun "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlıklı altıncı bölümünün altında düzenlenmiştir. TCK'nın 102. maddesi aşağıdaki gibidir:

“(1) Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlâl eden kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel davranışın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Fiilin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on iki yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Bu fiilin eşe karşı işlenmesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikâyetine bağlıdır.

(3) Suçun;

a) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

b) Kamu görevinin, vesayet veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş, evlat edinen veya evlatlık tarafından,

d) Silahla veya birden fazla kişi tarafından birlikte,

e) İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilen cezalar yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel saldırı için başvurulmuş cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(5) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”

2014’te yürürlüğe giren 6545 sayılı “Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile birlikte yapılan değişiklikle, madde son şeklini almıştır.

Maddenin ilk fıkrasında cinsel davranışlarla bir kişinin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesinden bahsedilmiş ve ilgili fiil suç olarak düzenlenmiştir. Bu haliyle suç, mağdurun şikayetine bağlı olarak beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Ancak 2014’te yapılan değişiklik ile maddeye cinsel davranış içeren bir fiilin sarkıntılık aşamasında kalması hali eklenmiş ve bu durumda faile iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verileceği düzenlenmiştir. İlk fıkroda bahsedilen cinsel saldırı suçunun basit hali, şikâyete bağlı bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, basında ve halk arasında “tecavüz” olarak isimlendirilen ve 2005’e kadar yürürlükte olan mülga ceza kanunu döneminde “ırza geçme” olarak düzenlenmiş olan cinsel saldırı suçunun nitelikli hali düzenlenmektedir (Eroğlu, Seven, Çetin, ve Önok, 2017: 20). Cinsel saldırı fiilinin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumu, anılan nitelikli hali

oluşturur. Suçun nitelikli hali işlendiği halde suçun re'sen soruşturulması ve kovuşturulması öngörülmektedir.

Bu nitelikli halin eşe karşı işlenmesi durumunda ise soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdur eşin şikâyetine bağlıdır. Bu husus doktrinde kimi yazarlarca eleştirilmiş, kimi yazarlarca ise makul bulunmuştur. Kanımızca, failin sıfatı ne olursa olsun böyle bir ayrıma gidilmeksizin suçun re'sen takibi gerekmektedir. Aksi halde özellikle aile içi sessiz kalınan şiddet ve cinsel saldırı vakaları bakımından koruma mekanizmaları zayıf kalacaktır. Cinsel saldırı suçunun nitelikli hali bakımından kanun koyucu, bu durumda on iki yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunacağına işaret etmiştir.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarda ise ağırlaştırıcı sebepler ve içtima hallerine yer verilmiştir.

Madde metninde görüldüğü üzere bu suçun gerçekleşebilmesi için öncelikle cinsel davranış içeren bir fiilin mevcut olması gerekmektedir. Yapılan son değişikliklerle birlikte, bu cinsel davranışın sarkıntılık aşamasında kalması halinde verilecek ceza süre bakımından azalmaktadır. Böylece, sarkıntılık aşamasında kalan ve sarkıntılık derecesini aşan fiiller bakımından ikili bir ayrıma gidilmiş; iki hareket açısından cezanın süresi değiştirilmiştir. Bu nedenle, araştırma kapsamında incelenecek içeriklerin niteliği, haber içeriklerinden anlaşılabilirdiği ölçüde sarkıntılık açısından ayrı değerlendirilecektir.

İlgili fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için failin davranışı kasten yapmış olması aranmaktadır. Doktrinde bazı yazarlar suçun her iki fıkroda yer alan şekli bakımından failin özel kastla hareket etmesi gerektiği görüşündedirler. Bir diğer görüş ise yalnızca ilk fıkra bakımından özel kastın uygulanabileceği yönündedir (Taner, 2017: 183). Özel kast, TCK'nın 102. maddesi bakımından, failin davranışı kasten ve ayrıca cinsel saikle gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir.

Cinsel saldırı suçunun yalnızca kasten işlenebilen bir suç olması nedeniyle, failin mağdurun rızasının varlığı konusunda esaslı bir şekilde hataya düşmesi halinde

bu hata failin kastını ortadan kaldıracak, dolayısıyla failin cinsel saldırı suçundan sorumlu tutulması mümkün değildir. (Taner, 2017: 188).

Diğer yandan suçla korunan hukuksal yarar cinsel özgürlük olduğundan ve cinsel özgürlük bireylerin serbestçe tasarruf edebileceği bir nitelik taşıdığından, ilgilinin rızasının bulunması halinde de fail bu suçtan sorumlu tutulamayacaktır. İlgilinin cinsel davranışa yönelik rızası, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bakımından bazı yazarlara göre tipikliği kaldıran bir neden olduğu halde (Taner, 2017: 173), bazı yazarlara göre hukuka uygunluk nedenidir. (Tezcan, Erdem, ve Önok, 2020: 404).

Son olarak ise TCK'nın 102. maddesi kapsamında bir suçun oluşabilmesi için, mağdurun on sekiz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. Aksi takdirde, on sekiz yaşının altında olan mağdurlar bakımından çocukların cinsel istismarı suçu ya da on beş-on sekiz yaş çocuklar bakımından koşullar oluştuğu takdirde reşit olmayanla cinsel ilişki suçu hükümleri uygulanacaktır.

Böylece araştırma kapsamında bahsedilecek olan cinsel saldırı suçu kavramsallaştırma sonucunda şu şekilde anlaşılmalıdır: Cinsel saldırı suçu; failin cinsel saiki ve kastı ile, on sekiz yaşını doldurmuş bir bireye karşı, cinsel bir davranış gerçekleştirmesi halinde oluşan suçtur. Medyaya yansıyan haberlerin cinsel saldırı suçu çatısı altında değerlendirilmesi bu ölçütlerin varlığıyla gerçekleştirilmiştir.

2. Çocukların Cinsel İstismarı Suçu

Çocukların cinsel istismarı suçu Türk Ceza Kanunu'nun 103. maddesinde düzenlenmiştir:

“(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda on yıldan, sarkıntılık durumunda beş yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden;

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza on sekiz yıldan az olamaz.

(3) Suçun;

a) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

b) İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından,

d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

e) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da (b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) *Cinsel istismar için başvurulmuş cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.*

(6) *Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”*

2016’da yürürlüğe giren 6763 sayılı “*Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile birlikte yapılan değişikliklerle, madde son şeklini almıştır.

Çocuk kavramının tanımı, Türkiye’nin de taraf olduğu 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde (“BM Sözleşmesi”) açıkça yapılmıştır. BM Sözleşmesi’ne göre “*Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*”⁴

Türk Ceza Kanunu’nun 6. maddesinde çocuk tanımı yapılırken ise, erken yaşta reşit olma durumu hariç tutulmaksızın on sekiz yaşından küçük her bireyin çocuk olarak kabul edileceği belirtilmiştir. İlgili 6. maddeye göre: “*Ceza kanunlarının uygulanmasında; çocuk deyiminden henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır.*” Yani çocuklara yönelik cinsel istismar suçu bakımından yasa koyucunun çocukları koruyucu bir politika izlediği söylenebilir. Nitekim 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda daha erken yaşta ergin olsa dahi on sekiz yaşını doldurmamış kişi çocuk olarak tanımlanmaktadır (madde 3/1-a). Böylece her ne kadar BM Sözleşmesi’nde daha erken yaşta reşit olma durumları hariç tutulmuş ise de, iç hukuktaki ceza hukuku düzenlemeleri açısından erken yaşta reşit olma durumları önemli olmaksızın on sekiz yaşını doldurmamış herkes çocuk sayılır (Soyaslan, 2016: 245).

TCK’daki ve Çocuk Koruma Kanunu’ndaki çocuk kavramına yönelik tanımlamalar ışığında tartışılması gereken husus ise, çocuğun evlenme ya da başka bir yolla ergin kılınmış olması halinde cinsel istismar suçunun oluşup oluşmayacağıdır.

⁴ <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>, (Erişim Tarihi: 22.12.2020)

Türk Medeni Kanunu’nda düzenlendiği üzere on yedi yaşındaki çocuklar, olağanüstü durumlarda ise on altı yaşındaki çocuklar yasal olarak evlenebilmekte ve evlenmekle ergin kılınmaktadırlar. Bu nedenle çocuğun evlenmesi ve evlenmekle ergin kılınması halinde, cinsel istismar suçunun oluşup oluşmadığı doktrinde tartışılmıştır. Belirtmek gerekir ki, evlenme ya da başka bir yolla çocuğun ergin kılınmış olması suçun oluşması bakımından önem taşımaz. (Tezcan, Erdem, ve Önok, 2020: 423) Ceza hukuku açısından, çocuk herhangi bir yolla ergin olmuş olsa dahi cinsel istismar suçu oluşabilecektir.

Madde başlığında ve içeriğinde belirtilen “istismar” kelimesinden ne anlaşılması gerektiği de ortaya konulmalıdır. Bunun için, öncelikle uluslararası kaynaklardaki çocuğa yönelik kötü muamele tanımlarına bakılabilir. Çocuklara yönelik cinsel istismar kavramı, Türkiye’nin de taraf olduğu ve 2012 yılında yürürlüğe giren Çocukların Cinsel Sömürüye ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi’nin 18-23 maddeleri arasında tanımlanmıştır. Lanzarote Sözleşmesi ile ilk kez bir uluslararası anlaşma tarafından, cinsel istismar suçu tanımlanmakta ve ilk kez cinsel istismar suçunun ceza yasalarında tanımlanması için devlete yükümlülük getirilmektedir (Çakmut, 2016). Dünya Sağlık Örgütü tarafından ise çocuk istismarı, “*çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar*” olarak tanımlanmaktadır (Korkmaz, Saçan, Yücel, Gürkan, ve Kırık, 2015).

Doktrinde niçin yasa metninde istismar kelimesinin kullanıldığına dair çeşitli görüşler yer almaktadır. Toroslu’ya göre: “*Kanun erginler yönünden cinsel saldırı ifadesini kullanırken, uluslararası terminolojiye paralel olarak çocuklar yönünden cinsel istismar ifadesini kullanmıştır*” (Toroslu, 2008: 64). Soyaslan’a göre ise küçükler, yaptıkları işin (cinsel davranışın) mahiyetini bilmediklerinden kanun bu fiili tanımlarken istismar ifadesini kullanmıştır (Soyaslan, 2016: 242).

Cinsel istismar suçu re’sen soruşturulan ve kovuşturulan bir suç olmakla birlikte, suç fiilinin sarkıntılık düzeyinde kalması ve suçun failinin çocuk olması

durumunda soruşturma ve kovuşturma mağdurun, velisinin veya vasisinin şikayetine bağlı kılınmıştır (Çakmut, 2016: 45).

Türk Ceza Hukuku bakımından on sekiz yaşını doldurmamış her birey, bu suçun mağduru olabilir. Ancak mağdurlar madde kapsamında iki grupta ayrıştırılmışlardır. Bu gruplardan ilki on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklardır. Diğer grup ise on beş yaşını tamamlamış ve fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş olan çocuklardır (Bozbayındır, 2017: 507).

Ayrıca belirtmek gerekir ki, kanun koyucu bu suçun oluşmasında on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklar bakımından mağdurun rızasının olup olmamasını suçun oluşması bakımından aramamıştır. Yani, küçüklerin cinsel ilişkide bulunmaya rızaları da olsa bu çocuklarla cinsel olarak herhangi bir eyleme yönelen kişi fail sıfatıyla cezalandırılacaktır (Gündüz ve Gültaş, 2008: 49). Ancak on beş-on sekiz yaş aralığında olan çocuklara yönelik gerçekleştirilen cinsel davranışlar, cinsel ilişki boyutuna varmadığı takdirde çocuğun rızası var ise cinsel istismar suçunu oluşturmayacaktır. Bu davranışlar cinsel ilişki boyutuna varıyor ise; şikayet halinde TCK'nın 104. maddesi kapsamında reşit olmayanla cinsel ilişki suçu oluşacaktır (Bozbayındır, 2017: 507; Ünver, 2008: 312).

Cinsel saldırı suçunda olduğu gibi, çocukların cinsel istismarı suçunda da vücuda organ veya sair cisim sokulması durumu nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Ancak burada, faile verilecek cezanın alt sınırı on altı yıl olarak belirlenmiştir. Hatta, mağdurun on iki yaşından küçük olması durumunda verilecek ceza on sekiz yıldan az olamayacaktır. Burada yasa koyucu, korunan hukuki değerin çocuğun cinsel ve vücut dokunulmazlığı olması sebebiyle daha ağır ceza öngörmüştür.

Not düşmek gerekir ki; yalnızca cezaların ağırlaştırılmasının kriminoloji bilimi açısından herhangi bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle ülke çapında cinsel suçlar bakımından daha çok ampirik çalışma yapılarak sorunun kaynağına inilmeli; yalnızca cezaların süresine odaklanarak bir suç önleme politikası yürütülmemelidir (Sevük, 2005).

Üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarda ise ağırlaştırıcı sebepler ve içtima hallerine yer verilmiştir.

Böylece araştırma kapsamında bahsedilecek olan çocukların cinsel istismarı suçu kavramsallaştırma sonucunda şu şekilde anlaşılmalıdır: Çocukların cinsel istismarı suçu; bir kişinin, on sekiz yaşını doldurmamış çocuğa karşı, on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, diğer çocuklara karşı ise sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak cinsel bir davranış gerçekleştirmesidir. On beş-on sekiz yaş arası çocuklar bakımından rızaya dayalı olan ve cinsel ilişkiye varmayan davranışlar bu madde bakımından kapsam dışı bırakılacaktır. Medyaya yansıyan haberlerin çocukların cinsel istismarı suçu çatısı altında değerlendirilmesi bu ölçütlerin varlığıyla gerçekleştirilmiştir.

3. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu Türk Ceza Kanunu'nun 104. maddesinde düzenlenmiştir:

“(1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikayet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın ikinci fıkraya göre cezaya hükmolunur. ”

2014'te yürürlüğe giren 6545 sayılı “Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile birlikte yapılan değişiklikle, madde son şeklini almıştır.

Maddenin ilk fıkrasında on beş yaşını doldurmuş ve ancak hala çocuk olan bir birey ile cinsel ilişkide bulunma fiili suç olarak düzenlenmiştir. Bu haliyle suç, madde metninden anlaşılacağı üzere şikayete bağlı bir suç olup; suç bakımından iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.

Maddenin ikinci fıkrasında, 2014'te yapılan değişiklikle halk arasında “ensest” ilişki olarak bilinen ve doktrinde de bu şekilde yorumlanan bir duruma ilişkin düzenleme getirilmiştir. Bu değişiklik ile suçun aralarında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hali suçun nitelikli hallerinden biri olarak düzenlenmiş, hatta bu ihtimalde şikayet şartı kaldırılmıştır.

Üçüncü fıkra ise ilgili suçun evlat edinilen ya da koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklara karşı işlenmesi halinde yine şikayet şartı kaldırılmış ve suç bu haliyle nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Madde metninde görüldüğü üzere bu suçun gerçekleşebilmesi için cinsel ilişkiye varan bir fiilin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Cinsel ilişkinin ne olduğuna dair tartışmalar, araştırmanın gidişatı açısından önem arz etmediğinden kavramsallaştırma sürecine dahil edilmemiştir.

İkinci olarak, ilgili fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için failin davranışı kasten yapmış olması aranmaktadır. Ancak bu suç bakımından mağdurun bulunduğu grup (on beş-on sekiz yaş) göz önünde bulundurulduğunda failin, mağdurun yaşı konusunda yanılması tartışması gündeme gelebilecektir. Ceza hukukunda failin böylesi bir yanılığı, kastı ortadan kaldırır. Çünkü bu suç bakımından faildeki kastın, suç tipinin objektif nitelikteki tüm unsurlarına (cinsel davranışa, mağdurun yaşına ve algılama yeteneğinin gelişmediğine veya iradeyi etkileyen bir nedenin etkisi altında bulunduğu) yönelik olması aranmaktadır (Tezcan, Erdem, ve Önok, 2020). Bu nedenle fail, mağdurun yaşı konusunda hataya düşer ise ceza sorumluluğu ortadan kalkabilecektir. Özellikle failin mağdurun yaşı konusunda hataya düştüğü hallerde

medyanın bu failer bakımından ne şekilde konum aldığı araştırma bakımından önem arz etmektedir.

Son olarak ise TCK'nın 104. maddesi kapsamında bir suçun oluşabilmesi için, mağdurun on sekiz yaşını doldurmamış ve ancak on beş yaşını doldurmuş olması gerekmektedir.

Böylece araştırma kapsamında bahsedilecek olan reşit olmayanla cinsel ilişki suçu kavramsallaştırma sonucunda şu şekilde anlaşılmalıdır: Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu; failin cinsel saiki ve kastı ile, herhangi cebir tehdit ve hile olmaksızın mağdurun iradesi dahilinde, on sekiz yaşını doldurmamış ve ancak on beş yaşını doldurmuş bir çocuğa karşı, cinsel ilişkiye varacak ölçüde bir davranış gerçekleştirmesidir. Medyaya yansıyan haberlerin reşit olmayanla cinsel ilişki suçu çatısı altında değerlendirilmesi bu ölçütlerin varlığıyla gerçekleştirilmiştir.

4. Cinsel Taciz Suçu

Cinsel taciz suçu Türk Ceza Kanunu'nun 105. maddesinde düzenlenmiştir:

“ (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına; fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin ya da aile içi ilişkisinin sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

b) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

c) Aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

d) Posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

e) Teşhir suretiyle,

işlenmesi hâlinde yukarıdaki fıkra göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise verilecek ceza bir yıldan az olamaz.”

2014’te yürürlüğe giren 6545 sayılı “Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile birlikte yapılan değişiklikle, madde son şeklini almıştır.

Maddenin birinci fıkrasında, cinsel taciz fiilinin yöneldiği mağdur bakımından bir ayırım yapılmıştır. İlgili düzenleme kapsamında yetişkinlere yönelen cinsel taciz fiiline verilecek ceza, çocuklara yönelen cinsel taciz fiiline verilecek cezadan alt ve üst sınır kapsamında farklılık göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, çocuk mağdurlar bakımından yönelen fiilin sözlü tacizi aşması durumunda cezanın cinsel istismar kapsamında değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu anlamda cinsel taciz, *“bireyin cinselliğine yönelen sözlü veya yazılı, vücuda teması içermeyen rahatsız edici nitelikte cinsel amaçlı hareket”* olarak tanımlanmaktadır (Gökçen, Artuk, ve Yenidünya, 2014). Bu tanımdaki fiili aşan davranışlar bakımından, diğer cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar söz konusu olacaktır.

İlgili fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için failin davranışı kasten gerçekleştirmiş olması gerekmektedir. Ayrıca doktrinde hakim görüş suçun özel kastla işlenmesi gerektiği, zira kanunda *“cinsel amaçlı olarak taciz etmek”* ifadesinin yer aldığı şeklindedir (Taner, 2017: 424). Bir diğer deyişle özel kast, TCK’nın 105. maddesi bakımından failin davranışı kasten ve ayrıca cinsel amaçla gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir. Özetle cinsel taciz suçunun işlenebilmesi için failin cinsel amaç ile hareket etmesi gerekmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise 2014 yılında yapılan değişiklikle birlikte suçun nitelikli hali düzenlenmiştir.

Böylece araştırma kapsamında bahsedilecek olan cinsel taciz suçu kavramsallaştırma sonucunda şu şekilde anlaşılmalıdır: Cinsel taciz suçu; failin, cinsel amaçlı olarak mağdura yönelik taciz niteliğinde davranış gerçekleştirmesidir.

Medyaya yansıyan haberlerin cinsel taciz suçu çatısı altında değerlendirilmesi bu ölçütlerin varlığıyla gerçekleştirilmiştir.

II. CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇ FAİLLERİ

A. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçların Faili

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile gerçekleştirilen Türk Ceza Hukuku Reformu'ndan önce, bu suçların faili bakımından dar bir bakış açısı söz konusu idi. Örneğin, cinsel saldırı suçu bakımından failin yalnızca erkek olabileceğini savunan bir anlayış mevcuttu. Mülga TCK'da suçun kanunda düzenleniş ifadesi, doktrin ve Yargıtay kararları da suçun failinin yalnızca erkek olabileceğine işaret etmekteydi. (Kartal, 2017: 471)

Gelinen son noktada, hala çeşitli tartışmalar söz konusu olsa da; kanımızca Yeni Türk Ceza Kanunu'nun ruhu ve uygulandığı açısından tez kapsamında sayılan tüm suçların faili, eşitlik ilkesi çerçevesinde herhangi bir cinsiyet ya da cinsel kimlik olabilmektedir. Işıka'nın da aktarmış olduğu üzere, cinsel dokunulmazlığın ihlali yalnızca cinsel organla alakalı bir husus olmayıp; korunan hukuksal değer bakımından aynı olumsuz etkiyi gösteren fiili gerçekleştiren her birey bu suçun faili olabilecektir (Işıka, 2012). Aksi durumun kabulü, fikrimizce bir yanılgıdan ibarettir.

Nitekim Wijkman, Bijleveld ve Hendriks'in 1994 ve 2005 tarihleri arasında 111 yetişkin kadın cinsel suç faili ile dosya üzerinden inceleme yaparak hazırlamış oldukları ampirik çalışma, cinsel suç faillerinin kadın olabileceğini gösteren yalnızca bir örnektir (Wijkman, Bijleveld, ve Hendriks, 2010). Brown ve Herman'ın (2015) yapmış oldukları sistematik derlemede de, LGBT topluluğunun içerisinde gerçekleşen yakın partner şiddetinin boyutu incelenmiştir.

Bu ampirik çalışmalar örnek gösterilerek tartışılmak istenen, cinsel dokunulmazlığa karşı suçların dinamiğinin yalnızca erkek fail ve kadın mağdur şeklinde olamayacağıdır. Fail herhangi bir cinsiyet veya cinsel kimlikten olabileceği gibi herhangi bir ırktan, dilden, dinden veya sosyal statüden olabilir. Eşitlik ilkesi

çerçevesinde tüm insanlar aynı konumda olup, bu suçun faili olabilirler (Soyaslan, 2016).

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bakımından fail herhangi bir kısıtlama bulunmaksızın herkes olabilmektedir. Aynı şekilde bu suçlarda fail bakımından yaş kısıtlaması olmadığı gibi, suçun faili çocuk da olabilir. Cinsel suçlara yönelik fiiller, fail yönünden özgü niteliğe sahip değildir. Yalnızca bazı suçlar bakımından düzenlenen nitelikli hallerde, failin kimliği gereği daha fazla ceza öngörülebilmektedir. Sonuç olarak, araştırma yapılırken failin kimliğine dair herhangi bir ölçütsel kısıtlama yapılmamıştır.

B. Bir Damgalama Ögesi Olarak Cinsel Suç Failleri

Yukarıda içeriği ayrıntılı olarak açıklanan damgalama teorisine göre toplumda bazı gruplar, sapkın ve/veya anormal olarak nitelendirilerek damgalamaya maruz kalmaktadırlar. Erving Goffman toplumda genellikle damgalanan grupları üç alt gruba ayırmıştır. Birinci grup bedeninde fiziki deformasyon bulunanlardır. İkinci grup zayıf iradeli, baskıya müstahak ya da doğal olmayan tutkular, sapkın ve katı inançlar ve ahlaksızlık olarak algılanan bireysel karakter bozukluğu olanlardır; örneğin ruh bozukluğu olanlar, hapis yatanlar, bağımlılar, alkolikler, eşcinseller, işsizler, intihara girişmiş olanlar ve radikal siyasiler gibi. Üçüncü grup ise ırk, ulus ve din gibi etnolojik damgalara sahip olanlardır (Goffman, 2014: 31). Bu üç grup toplum tarafından normal karşılanmayan birtakım özelliklere sahiptir. Anılan sebeple de toplumun diğer normal bireyleri nezdinde damgalara sahip olmaya elverişlidirler.

Goffman'ın belirttiği üzere toplumda damgalanan gruplardan bir tanesi, tez konusunu oluşturan suç failleridir. Literatür incelendiğinde, suç faillerinin toplumlarda en çok damgalanan gruplardan bir tanesi olarak tanımlandığı gözlemlenmektedir (Åkerström, 1986; Albrecht, Walker, ve Levy 1982; Bontrager, Bales, ve Chiricos 2005; Clear, Rose, ve Ryder 2001; Edwards, 2000; Goffman, 1963; Ricciardelli ve Moir, 2013).

Suç failleri içerisinde daha çok damgalamaya maruz kalanlar ise, tez konusunu oluşturan cinsel suç fail ve hükümlüleridir. Bu grup, toplum tarafından toplumun her alanında damgalanan gruplardandır (Lacombe, 2008; Levenson ve Cotter 2005; Spencer, 2009; Tewksbury, 2005; Walsh, 1990; Winnick, 2008; Zevitz ve Farcus 2000; Ricciardelli ve Moir, 2013).

Cinsel suç failleri, Becker'ın ortaya koyduğu kavramla ifade etmek gerekirse toplumda “hariciler” (*outsiders*) olarak yer almaktadırlar. Hariciler toplumun ahlaki sınırlarını ihlal eden kişilerdir. Cinsel suç failleri bakımından bu ahlaki sınırın aşımı cinsel sapkınlık olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle failler (özellikle çocuklara karşı işlenen cinsel suç failleri) sapkın olarak kabul edilmekle birlikte damgalanan ve sosyal hayatın sınırlarının dışına sürüklenen haricilerdir (Budd, 2011).

Bu hariciliğin bir yansıması olarak, araştırmacılara göre cinsel suç failleri toplumda kendilerinden en çok nefret edilen fail gruplarındandır (Scheela, 2001: 749). Diğer suç failleri ile kıyaslandığında “kötünün de kötüsü” olarak nitelendirilmekle birlikte bu failler tehlikeli, cinsel avcı, kontrol edilemeyen ve tekrar suçluluğa yönelme olasılığı oldukça yüksek faillerden olarak görülmektedirler (Tewksbury, 2012). Simon (1998) ve Melossi (2000)'nin aktardığı üzere bu kişiler suçlu olmanın ötesinde saygı duyulmayan, tolere edilmeyen ve topluma kabul edilmeyen canavarlar olarak algılanmaktadırlar (Petrunik, 2002).

Yapılan araştırmalar neticesinde cinsel suç faillerinin sosyal yaşamda, okulda, iş yerinde, aile çevresinde, romantik ilişkilerde, ceza adalet sistemi içerisinde ve hatta hapiste damgalamaya maruz kaldıkları gözlenmektedir (Bernburg, 2009; Schultz, 2014; Adams ve Evans, 1996; Bartusch ve Matsueda, 1996; Triplett ve Jarjoura, 1994; Ricciardelli ve Moir, 2013). Cinsel suç faillerinin dışında, faillerin aile üyelerinin de toplum tarafından damgalandığını ifade eden çalışmalar mevcuttur. Levenson ve Tewksbury'nin (2009) çalışmasında cinsel suç faillerinin çocukları, anksiyete, depresyon, kızgınlık, yalnızlık ve korku gibi psikososyal duyguları deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda damgalama eylemi hem sosyal hem de hukuki bir süreçtir.

Kamuoyunun cinsel suç faillerine yönelttiği tutum ve davranışlar bir yandan cinsel suç faillerinin damgalanması sürecinde rol oynarken; bir yandan da suçun tespitinden suçlulara yapılan muamelelere kadar bir dizi fenomeni etkileyebilmektedir (Thakker, 2012). Araştırmacılara göre cinsel suç faillerine yönelen mitler ve kalıp yargılar nedeniyle toplum, faillere uygulanacak yaptırımlar noktasında cezalandırıcı bir tutum sergilemektedir (Kleban ve Jeglic, 2012). Ampirik bulgulardan örnek vermek gerekirse; Levenson, Brannon, Fortney ve Baker’ın çalışmasında (2007) katılımcılar, cinsel suç faillerinin ortalama 39 yıl hapis cezasına ve 42 yıl denetimli serbestlik uygulamasına tabi tutulması gerektiğine inandıklarını belirtmişlerdir. İlgili çalışmada hapis cezası süresi olarak en yaygın verilen cevap ise 99 yıldır. Türkiye’de ise Aygöl ve Şensoy (2018) tarafından yapılan ampirik çalışmada, cinsel istismar suçu kapsamında faillere idam, kastrasyon, ifşa etme gibi cezaların uygulanmasının katılımcılar tarafından talep edildiği; mahkemelerin faile/faillere vermiş olduğu kararlardaki cezai indirimlerin ise katılımcılar tarafından kabul görmediği tespit edilmiştir.

Damgalama eylemi hem failler, hem mağdurlar, hem de toplum açısından ciddi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Damgalama teorisine göre faillerin rehabilite edilemeyecek suçlular olarak görülmeleri, faillerin umutsuzluğa kapılarak toplumdan soyutlanmasına ve hatta yeniden suç işlemelerine sebebiyet verebilecektir.

Diğer yandan faillere yönelik kullanılan stereotipik damgalamalar, faillerin bir şekilde “normal” insanlardan gözle görülebilir şekilde ayrıştırılabileceği imasında bulunmaktadır (Greer, 2003a; Greer, 2003b). Faillerin gözle görülebilir şekilde anormal olduğu söylemi, toplumda kabul görmüş ve “normal” olarak adlandırılacak profile sahip kimselerin cinsel suç faili olamayacağı algısını da beraberinde getirmektedir. Bu husus da toplumda doğru olmayan mitlerin kabul edilmesi, bu mitlere bağlı olarak mağdurların bastırılması, dikkatlerin yalnızca belirli fail profillerine çevrilmesi gibi çeşitli sonuçları doğurabilmektedir.

Cinsel suç faillerinin “normal” insanlardan kolayca ayırt edilebileceğine dair genel algı ise araştırmacılara göre medyanın failleri temsil biçiminden ileri gelmektedir (Websdale, 1999; akt. Greer, 2003b: 101). Nitekim Malinen, Willis ve

Johnston'ın (2014) yaptığı ampirik çalışmada, medyanın cinsel suç faillerine yönelik kamuoyu görüşlerini etkileyebilecek bir role sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle bir damgalama öznesi olan cinsel suç faillerinin medyadaki temsili, damgalama teorisi ve sosyolojik analizler kapsamında önem teşkil etmektedir.

III. MEDYA VE CİNSEL SUÇLAR

A. Suçun Medyada Temsili

Kriminoloji öğrencileri ve araştırmacıları, medya ve suç arasındaki bağlantıyı anlamlandırabilmek için yüzyıldan fazla süredir çalışmalar yürütmektedirler (Greer, 2003b).

Medya ve suç arasındaki bağlantı literatürde birçok yönden incelenmiştir. Bazı araştırmacılar medya etki çalışmaları ismiyle bilinen çalışmalar tasarlayarak medyanın kişi davranışı üzerindeki etkisini gözlemlemişlerdir (örn. Tokdemir ve Küçüker, 2000; Coyne ve Padilla-Walker, 2015). Bazı akademisyenler ise medyanın izleyici ve okuyucularda yaratabileceği ya da güçlendirebileceği korku, anksiyete, terör, nefret, beğenme, ön yargı, tahammülsüzlük, bağnazlık, yanlılık ve ırkçılık kavramlarıyla ilgilenmişlerdir (Jewkes ve Letherby, 2002). Bu anlamda medya ve suç davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların oldukça çeşitli olduğu söylenebilmektedir. Bu bölümde ise yalnızca tez çalışmasıyla ilgisi olduğu düşünülen konulara değinilecektir.

Toplumun çoğunluğunun, haberlerde sunulan çeşitli suç tipleri ile doğrudan deneyimleri çok kısıtlı boyuttadır (Ericson, Baranek ve Chan, 1987; Graber, 1980; Hall, Critcher, Jefferson, Clarke ve Roberts, 1978). Ciddi nitelikteki suçlar genellikle toplumun bireyleri tarafından birebir olarak deneyimlenmez. Böylece medya, suçla direkt olarak bağlantısı olmayan toplum üyelerinin suç hakkında ana haber alma kaynağı haline gelmektedir (Chermak, 1994). Medyanın bu denli etkisi nedeniyle, sunulan haberler suç davranışına yönelik olarak kamuoyunun tavırlarını, inançlarını ve davranışlarını şekillendirebilmektedir (Barak, 1994).

Medyanın suç hakkında ana haber alma kaynağı olması nedeniyle suç unsuru içeren haberleri objektif şekilde kamuoyuna sunması beklenmektedir. Ne var ki araştırmalara göre fiilen işlenen suçlar ile medyanın resmini çizdiği suç arasında büyük farklar vardır (Kırçıl, 2009). Medya, suçluluk dalgaları, suçlu fiillerin yaygınlığı veya periyodik galeyanların sübjektif etkilerini üretmektedir (Kırçıl, 2009: 22). Bir diğer deyişle medya, haberleri kendi izleyici kitlesine hitap edebilecek nitelikte sübjektif olarak kamuoyuna sunmaktadır.

Özellikle gazete haberlerinde kullanılan sübjektif söylemler, kamuoyunun inançlarını şekillendirmekte ve okuyucuda kalıp yargılar yaratmaktadır. Gazeteler bu sebeple damgalama (*stigmatisation*) hususunda önemli bir rol oynamaktadırlar. Gazetelerin bir kısmı suçluyu canavar olarak damgalarken, diğer bir kısmı aynı suçluyu bozuk düzenin zavallı bir mağduru olarak gösterebilmektedir (Dönmezer, 1994: 228). Her iki söylem de sübjektif olduğundan yanlış olarak kamuoyunu yönlendirme gayesi gütmektedir.

Medyanın bu sübjektivitesi, ampirik çalışmalarda ve diğer eserlerde çeşitli açılardan incelenmiş ve sonuçları tartışılmıştır. Tez çalışmasında ise medya söylemlerinin cinsel suçlar bakımından ortaya çıkardığı düşünülen etkileri, yapılan ampirik araştırmalar kapsamında tartışılmak istenmektedir.

B. Cinsel Suçların Medyada Temsili

Cinsel suçların medyadaki görünümüne ilişkin sosyolojik analiz, birkaç istisna dışında genellikle cinsel suçların basındaki analizini kapsamaktadır (Greer, 2003b). Cinsel suçların basında görünümüne ilişkin çalışmalar zaman zaman tek bir alt başlık ile sınırlandırılmıştır. Bazı çalışmalarda yalnızca kadına karşı cinsel şiddet incelenmiş olup; bu çalışmalarda da genellikle partnere yönelik cinsel saldırı, cinsel saldırı, cinsel saikle gerçekleşen öldürme fiilleri ve cinsel şiddet ele alınmıştır (Cameron ve Frazer 1987; Soothill ve Walby 1991; Benedict, 1992; Jenkins, 1992, Howe, 1998). Bazı çalışmalar ise çocuklara ilişkin cinsel istismarın görünümüne ilişkindir. Bu tip araştırmalarda ise kamusal kreşlerde gerçekleşen istismar, ruhban okulu üyeleri tarafından gerçekleştirilen fiiller, çocuğa tamamıyla yabancı olan kişiler tarafından

gerçekleştirilen istismar gibi konular incelenmiştir (Best, 1990; Kitzinger, 1999). Cinsel suçların bir kül olarak konu edilerek yapılan araştırmalar da mevcuttur (Greer, 2003a).

Bu tip çalışmalarda, araştırmanın gerçekleştirildiği ülkedeki cinsel suç tanımından ne anlaşılması gerektiği açıklığa kavuşturularak kavramsallaştırılması gerekmektedir. Aksi takdirde kavramsallık konusunda çeşitli sorunlar yaşanabilecektir.

Cinsel suçlar özelinde yapılan birçok medya araştırmasında görece kısa bir dönem içerisinde yayımlanan haberler incelenmiştir (Benedict, 1992; Meyers, 1997; Howe, 1998). Bazı araştırmalar ise boylamsal çalışma yöntemiyle yapılmış; uzun bir dönemi kapsamına almıştır (Soothill ve Walby 1991; Jenkins, 1992; Kitzinger ve Skidmore 1995) Bu boylamsal çalışmalardan bir tanesi Soothill ve Walby'nin (1991) "*Sex Crime in the News*" isimli çalışmasıdır. Bu çalışma, cinsel suçlar ve medya bakımından akademide en çok atıf alan çalışmalardan birisi olmuştur (Greer, 2003b).

Türkiye'de içerik analizi yoluyla cinsel suçların medyadaki temsilini inceleyen birkaç çalışma mevcuttur. Tez kapsamında özellikle önemli olduğu düşünülen çalışma Serdar Eyiler'e ait "Yazılı Basında Cinsel Suçlar: 2006-2008 Yılları Arasında Hürriyet ve Takvim Gazetelerinde Yayımlanan Cinsel Suç İçerikli Haberlerin İçerik Analizi" isimli yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışmada cinsel suç mağdurlarının basında temsiline yoğunlaşarak; literatürde tecavüz mitleri olarak adlandırılan mitlerin gazete haberlerindeki yaygınlığı incelenmiştir. İçerik analizi yöntemiyle yapılan ampirik çalışma sonucunda, cinsel suçlar hakkındaki hatalı söylemlerin haberlerde gözlemlendiği ve tecavüz mitlerinin yaygın şekilde var olduğu belirtilmiştir. Bu yaygınlığın, medya tarafından da körüklendiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ek olarak tecavüz faillerinin, çoğunlukla mağdurun tanıdık çevresinden olduğu gerçeğine rağmen, yabancı tehlike mitinin (*stranger-danger*) bazı haberlerde hâlâ kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Eyiler, 2012).

Zihniye Okray tarafından eleştirel söylem analizi yöntemiyle yapılan 2018 tarihli çalışmada ise, 1 Ocak-31 Aralık 2016 tarihleri arasında Türkiye'deki en yüksek tirajlı gazeteler örneklem seçilerek kadına yönelik cinsel saldırı haberleri

incelenmiştir. Araştırmada özellikle haberlerde kullanılan dilin, literatürde tecavüz mitleri olarak adlandırılan mitleri körüklediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan haber manşetlerinin de spekülatif başlıklardan oluştuğu (örn.: Suç makinesi çıktı, sapık yakalandı, gibi) belirtilmiştir (Okray, 2018). Bu çalışma, Eyiler'in çalışmasından farklı olarak TCK'da yer alan tüm cinsel suçlar bağlamında değil; yalnızca kadınlara yönelen cinsel saldırı suçu kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Cinsel suçlar ve medya kapsamında yukarıda anılan literatür derlenerek incelendiğinde, tez konusu kapsamında önemli olduğu düşünülen birkaç kavrama ulaşılmıştır. Bu sonuçlar literatürdeki çalışmalar kapsamında aşağıda açıklanmakla birlikte, tez çalışmasının araştırma bölümünde test edilmek istenmektedir.

1. Sansasyonelleştirme

Basında temsil edilen suç olaylarına ilişkin yapılan çalışmalar tipik olarak, basında okuduğumuz haberlerin genellikle istatistiksel olarak en az deneyimlediğimiz suçlar olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgu ise literatürde zıtlıkların hukuku (*the law of opposites*) olarak karakterize edilmektedir (Surette, 1998: 47). Diğer bir deyişle medyada temsil edilen suçun, suçluların ve mağdurların karakteristiği resmi suç istatistiklerinde veya suç ve mağdur istatistiklerinde ulaşılan sonuçların tam zıttı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Reiner, Livingstone, ve Allen, 2003). Örneğin mülkiyete karşı suçlar genelde medya tarafından haber yapmaya değer bulunmazlar; ancak şiddet içerikli suçlar ve cinsel suçlar orantısız şekilde haber metinlerine taşınmaktadırlar. İngiliz basını konu alınarak yapılan bir araştırmada Robert Reiner ve diğerleri (2003) İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yapılan haberlerin üçte ikisinin birincil odağının şiddet suçları veya cinsel suçlar olduğu sonucuna ulaşmıştır; ancak bu suç tipleri İngiltere'de polise bildirilen tüm suçların %10'dan azını oluşturmaktadır (Boyle, 2005).

Medyanın cinsel suçları bu denli odağına alması nedeniyle, gazetelerin ortaya çıkışından beri cinsel şiddeti konu alan bazı olayların haberlerde sansasyonel şekilde sunulduğu araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalarda gözlemlenmiştir (Benedict, 1992). Medya, ampirik çalışmalarda gözlemlendiği üzere yalnızca istisnai olaylara

odaklanarak cinsel suçları sansasyonalize etmektedir (Ducat, Thomas, ve Blood, 2009).

Nitekim Thakker ve Durant tarafından (2006) Yeni Zelanda’da yapılan ampirik çalışmada incelenen 377 cinsel suç içerikli haber sonucunda bu haberlerin neredeyse çeyreğinin yalnızca 9 olaya odaklandığına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Haber içeriklerinin çarpıtılmış şekilde belirli olayları yansıtmamasının dışında, haberlerde uzman görüşlerine de çok nadir şekilde yer verildiği gözlemlenmiştir. Yine Ducat, Thomas ve Blood tarafından (2009) Avusturalya’da içerik analizi yöntemiyle yapılan çalışmada incelenen tüm cinsel suç haberlerinin %40’unda yalnızca aynı 3 olayın tekrar tekrar yayımlandığı gözlemlenmiştir. Birçok çalışma neticesinde, medyanın yalnızca belirli miktarda olayı seçerek sansasyonalize ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Seçilen olaylar ise genellikle şiddet içerikli ve toplumda yankı uyandıracak olaylardır.

Gerçekleşen cinsel suç içerikli olaylardan belirli bir kısmının seçilip sansasyonalize edilerek kamuoyuna aktarılması, araştırmacıya göre doğası gereği hassas bir konu olan cinsel şiddet ve cinsel suçların basındaki temsilini problematik hale getirmektedir. Medyanın cinsel suç olaylarını sunum şekli, her ne kadar cinsel şiddet hakkında dikkat çekme ve farkındalık yaratma işlevlerini yerine getirse dahi; haberlerin bu şekilde çarpıtılmış halde sunuluyor olması, cinsel şiddet hakkında bilinen yanlışların ve mitlerin yayılmasına sebebiyet vermektedir (Levenson, Brannon, Fortney, ve Baker, 2007; Malinen, Willis, ve Johnston, 2014). Diğer yandan Marsh’a göre cinsel suçların abartılarak temsil edilmesi, toplumun belli kesimlerinin mağduriyet korku seviyelerinin yükselmesini sonuçlayabilmektedir (Marsh, 1991: 75). Son olarak medyanın suç haberlerini vurgularken kullandığı sansasyonel yöntem, özellikle cinsel içerik barındıran suç olaylarında kamuoyunda ahlaki panik yaratılmasına sebebiyet verebilmektedir (Maguire ve Singer 2011; Soothill, 2010; Zgoba, 2004; akt. Galeste, Fradella, ve Vogel, 2012).

Özetle cinsel suç olaylarının basında temsilini konu alan ampirik çalışmalar incelendiğinde, birçok çalışmada medyanın istisnai olayları birden fazla kez yayımlayarak suç oranlarının olduğundan daha yüksekmiş gibi bir algı yaratabileceği

ortaya konulmuştur. Birden fazla kez yayımlanan bu olaylar aynı zamanda sansasyonelleştirilerek okuyucuya sunulmaktadır.

2. Kalıp Yargı Kullanımı ve Mitler

Cinsel suçların popüler söylemlerdeki temsilini inceleyen araştırmalarda sansasyonelleştirmenin yanı sıra basında kalıp yargı kullanımı ve hatalı söyleme yönelik bulgulara ulaşılmıştır (Kitzinger, 1999; Howe, 1998; Meyers, 1997; Benedict, 1992; Soothill ve Walby, 1991; Caputi, 1987; akt. Greer, 2003b). Medyada cinsel suç olaylarına dair yer alan kalıp yargılar ve hatalı söylemler zaman zaman faillere, zaman zaman ise mağdurlara yöneltilmektedir.

Fail üzerinden medyada temsil edilen ve desteklenen mitlerden ilki, literatürde **yabancı tehlike** adı verilen (*stranger-danger*) mittir. Cinsel suç failleri medyada genellikle tedavi edilemeyen avcılar ve toplumun dışına itilmiş kimseler olarak resmedilmektedirler (Malinen, Willis ve Johnston, 2014). Bununla birlikte failler medyada çoğunlukla mağdurun aile veya çevresindeki kişilerden değil, aksine mağdura yabancı kişiler olarak resmedilmektedirler. Bir diğer deyişle medyadaki eğilim, genellikle failin mağdura tamamen yabancı olduğu olayları haberleştirmektir (Soothill ve Walby 1991; Kitzinger, 1999; Websdale, 1999). Özetle, medya tarafından cinsel suç faillerinin her köşede özellikle kadınları ve çocukları bekleyen avcılar olduğu ve toplumda hiç kimsenin güvende olmadığı algısı yaratılmaktadır.

Faillerin her köşede özellikle kadınları ve çocukları bekleyen yabancı avcılar olduğu söylemi, yabancı tehlike mitidir. Yabancı tehlike mitinin mit olarak adlandırılma nedeni, istatistiksel gerçeklikten uzak oluşundandır. Literatürdeki ampirik çalışmalar, cinsel suç faillerinin büyük bir çoğunluğunun mağdurun tanıdığı bir kişi olduğuna işaret etmektedirler (Duwe, Donnay, ve Tewksbury, 2008). Faillerin psikotik ve saldırgan yabancı kişiler şeklinde resmedilmesi, istatistiksel gerçeklikten oldukça uzaktır. Nitekim istatistiksel olarak cinsel saldırı fiili genellikle mağdur ile ortak sosyal çevrede bulunan ve oldukça normal olarak adlandırılacak kişiler tarafından işlenmektedir. Bu nedenle medya tarafından yaratılan stereotip yanıltıcı olmakla birlikte istatistiksel gerçeğin zıttıdır (Serisier, 2017). Böylece gerçeğe fail

örüntüsü medyada yanlış şekilde temsil edilmekte, kamuoyunun dikkati yalnızca mağdura yabancı faillere çevrilmektedir.

Bu husus özellikle aile ve akrabalar arasında işlenen cinsel suçların basında temsil edilmemesi sonucunu doğurmaktadır ki; bu sonuç her açıdan problematiktir. Shangara ve Wilson (2006)'a göre yabancı tehlike mitinin kamuoyunda bir gerçek olarak kabulü, cinsel istismar faillerinin tespit edilmeme ihtimalini arttırabilecektir. Ailelerin yabancı tehlike mitine dayanarak çocuklarını yabancı bireylere karşı uyarmaları, daha yüksek bir ihtimal olan aile içinde gerçekleşebilecek suçların faillerinin göz ardı edilmesi sonucunu doğurabilecektir (Thakker, 2012).

Fail özne alınarak kamuoyunda desteklenen mitlerden bir diğeri, cinsel suç faillerinin yeniden suçluluk oranlarının yüksek olduğu ve faillerin rehabilite edilemeyeceği mitidir. Levenson ve diğerleri tarafından Florida eyaletinde yürütülen çalışmada (2007) katılımcılar, cinsel suç faillerinin yeniden suçluluk oranının %75 civarında olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Mancini'nin (2014) yaptığı ülkesel çaplı ampirik çalışmada ise, anket katılımcılarının %73'ü çocuklara yönelik cinsel suç faillerinin hiçbir zaman rehabilite edilemeyeceğini düşündüklerini belirtmiştir. Aynı çalışmada katılımcıların %85'i, diğer suçlulara kıyasla cinsel suç faillerinin rehabilite edilme ihtimallerinin daha düşük olduğu görüşündedirler (Mancini, 2014).

Literatürde gerçek yeniden suçluluk oranlarına bakıldığında ise cinsel suçlar bakımından bu oranın %15'ten az olduğu sonucuna ulaşıldığı gözlemlenmektedir. Bu istatistiksel oranı destekleyen çok fazla ampirik çalışma mevcuttur (Ali ve Peyton, 2001; Hanson ve Bussière, 1998; Sample ve Bray, 2003; Turner ve Rubin, 2002; Zevitz, 2006). Yeniden suçluluk oranı çalışmalarından en güçlüsü olarak görülen çalışma olan Hanson ve Morton-Bourgon'un (2005) tasarladığı meta-analiz çalışmasında ise 19.000'den fazla cinsel suç failinin tekrar suçluluk oranları incelenmiş olup bu kişilerin yeniden cinsel suç işleme yüzdesi %13.7 olarak bulunmuştur. Bu oranın evden hırsızlık yapan suçlular bakımından %74, soyguncular bakımından %70, hırsızlar bakımından ise %75 olduğu düşünüldüğünde (Langan ve Levin, 2002) oldukça düşük olduğu söylenebilmektedir (Robbers, 2009: 9). İlgili

istatistiklere bakıldığında, kamuoyunda oluşan inancın bir mittten öteye gidemediği görülmektedir. Ancak anılan istatistiklere rağmen cinsel suç failleri toplumda yeniden suç işleme oranı çok yüksek olan bireyler olarak algılanmaya devam etmektedirler.

Bir diğer mit ise, cinsel suç faillerinin homojen bir gruptan oluştuğuna dair mittir (*homogeneity*). Kamuoyundaki yanlış algıların ilk kertede nereden doğduğu tamamıyla açık olmamakla birlikte araştırmacılar, medya organlarının cinsel suç faillerini tedavi edilemeyen ve oldukça saldırgan homojen bir grup şeklinde imgeleştirmesi sebebiyle toplumdaki mitleri sürdürmekte büyük bir rolü olduğunu düşünmektedirler.

3. Ahlaki Panik ve Damgalama

Ahlaki panik terimi ilk kez “*Folk Devils and Moral Panics*” (“Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler”) adlı eserde Stanley Cohen tarafından 1972 yılında ampirik ve teorik olarak temellendirilmiştir. Eserde, 1964 yılında İngiltere’deki Clacton adlı kasabada Mod ve Roker isimli gençlik gruplarının çıkardıkları küçük çaplı kavganın plaj çevresindeki kulüplerde ve diğer insanlarda yarattığı etkinin basında abartılı bir şekilde sunulması ile başlayan ahlaki panik süreci ele alınmaktadır (Cohen, 2019: 10). Tüm bu sürecin sosyolojik olarak açıklanmasıyla, belli alt grupların toplumda medya yardımıyla ahlaki panik yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ahlaki panik terimi, kavramsal olarak bir toplumsal değere tehdit olarak algılanan bir duruma veya bir gruba karşı verilen orantısız ve düşmani tepkiyi ifade eder. Bu terim, sansasyonel ve stereotipik medya öyküleştirmesini, kamuoyu haykırışlarını ve daha sıkı kontrollerin talebini de kapsamaktadır.

Cohen’e göre toplumlar zaman zaman ahlaki panik dönemleri yaşarlar. Bir durum, olay, kişi ya da grup, toplumsal değerlere ve çıkarlara tehdit olarak algılanmaya başlar. Söz konusu özne ise medya tarafından stereotipikleştirilerek belli bir tarzda izleyiciye sunulur. Medyanın sunumu sonucunda kamuoyunda çeşitli tepkiler ortaya çıkar.

Ahlaki panik terimi ilk ortaya çıktığı dönemde kavram genellikle ergen çocuklara ilişkin yaşanan sorunlar bakımından incelenmiştir. Stanley Cohen ve Jack Young genç kültürünün sembolik doğasını göz önünde bulundurarak, alışılmışın dışında davranışlar sergileyen genç alt gruplarının ahlaki panik yarattığı olgusuna vurgu yapmışlardır. Özellikle Mod'lar ve Rocker'lar olarak adlandırılan gruplar ile punk gruplarının toplumda yarattığı ahlaki tepkiyi incelemişlerdir.

İlerleyen dönemlerde genç alt gruplarının yanı sıra başka grupların da medya etkisi ile ahlaki panik yaratabileceği fikri ortaya konulmuştur. Yvonne Jewkes bu diğer alt gruplara örnek olarak ciddi olarak tanımlanabilecek suç faillerini, davranışsal ve/veya giyim şekli olarak alışılmışın dışında olan kişileri, geleneksel aile kavramına aykırı davranan kişileri göstermiştir. Ciddi suçlar olarak ise insan öldürme suçu ve cinsel suçlar anılmıştır (Jewkes, 2004: 66). Böylece ilerleyen dönemlerde cinsel suç faillerinin de ahlaki panik kavramının süjesi olduğunu gösteren araştırmalar yapılmıştır (Jenkins, 1992; Silverman ve Wilson, 2002).

Literatürde yapılan çalışmalar göstermektedir ki; cinsel suç faillerinin medyada canavarlaştırılarak temsili, halk nezdinde ahlaki panik yaratmaktadır. Suça dikkat çekmek için medya tarafından kullanılan sansasyonelleştirme yöntemi, özellikle cinsel suçlar bakımından halk arasında ahlaki paniğin sonuçlanmasına neden olmaktadır (Maguire ve Singer 2011; Soothill, 2010; Zgoba, 2004; Galeste, Fradella, ve Vogel, 2012: 5). Bu nedenle tez çalışması kapsamında, cinsel suç faillerinin haber içeriklerinde ne şekilde sunulduğu ve haberlerde sansasyonelleştirme unsurları bulunup bulunmadığı incelenmek istenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, YÖNTEMİ VE BULGULARI

I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Resmi istatistiklere bakıldığında, bildirilen cinsel suç oranlarının yıldan yıla arttığı gözlemlenmektedir. Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu’nun Bölgesel İstatistikler başlıklı verilerine ulaşılarak “suç işlendiği il ve suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler” değişkeni seçildiğinde, 2006-2018 yılları arasında hükümlü olarak ceza adalet sistemine giren kişi sayısı aşağıdaki şekilde yansımaktadır:

YIL	BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	Suç işlendiği il ve suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler : Cinsel suçlar
2006	TR	Türkiye	886
2007	TR	Türkiye	872
2008	TR	Türkiye	986
2009	TR	Türkiye	562
2010	TR	Türkiye	909
2011	TR	Türkiye	828
2012	TR	Türkiye	2258
2013	TR	Türkiye	4143
2014	TR	Türkiye	5534
2015	TR	Türkiye	5340
2016	TR	Türkiye	5509
2017	TR	Türkiye	5176
2018	TR	Türkiye	5774

Tablo 3.1 : Yıllara göre değişen cinsel suç hükümlüleri sayısı

Cinsel suçlar, yıldan yıla artan istatistiki vaka sayıları göz önünde bulundurulduğunda özellikle Türkiye’de ivedi olarak incelenmesi ve mücadele edilmesi gereken suçlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle cinsel suçlar son yıllarda siyaset ve ceza adaleti politikalarındaki tartışmaların da temel meselesi haline gelmiştir.

Ceza adaleti açısından bakıldığında suç ile mücadelenin birçok yönü olduğu gözlemlenecektir. Sosyoloji veya psikoloji alanındaki araştırmalar, kolluk ve kamu görevlilerine ilişkin çalışmalar, kültürel çalışmalar gibi birçok çeşit araştırma suçla

mücadelede göz önünde bulundurulması gereken çalışmalardır. Medya çalışmaları da literatürde cinsel suçla mücadelede önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Medyadaki haberlerin modern sosyal hayattaki yankısını anlayabilmek için, cinsel suçların medyada inşasını anlamak ve açıklamak gerekmektedir.

Araştırmanın amacı, toplumsal bir sorun haline gelmiş olan cinsel suçların medyada ne şekilde temsil edildiğine dair bir çerçeve çizmektir. Cinsel suçların medyadaki temsilinin araştırılmasının, cinsel suçlarla mücadelede gelecekteki araştırmacılara da yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Günümüzde Türkiye’de cinsel suçların kendisi kadar suçun medyadaki temsilinin de oldukça problematik olduğu düşünülmektedir. Yayımlanan haberlerde kullanılan kelime ve fotoğraf seçimleri, kamuoyunu bilgilendirme amacını aşmaktadır. Gazeteler, tiraj ve okunmak kaygısı ile cinsel suç içerikli olayları hikayeleştirerek okuyucuya servis etmektedirler. Okuyucu ile buluşturulan bu hikayeler ise oldukça sansasyonelleştirilmiş ve sübjektif hikayelerdir. Oysa medya, suçla mücadelede kamuoyunu objektif şekilde bilgilendirici ve etik kuralları çerçevesinde eleştirel olmalıdır.

Haberlerde cinsel suç failleri ise bu tip öykü haberlerin ana öznesi haline getirilmekte; fail üzerinden kamuoyunda ahlaki panik yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu ahlaki panik süreci faillerin abartılı şekilde damgalanması, mağdurların haber metinlerinde pasif özneye dönüştürülerek neredeyse hiç anılmaması, faillerin linç edilmesi, vahşet içeren haberlerin sansürsüz şekilde basına yansıtılması, faillerin gayrinsani hale getirilmesi gibi birçok eylem yardımıyla gerçekleştirilmekte ve körüklenmektedir.

Mevcut araştırma, cinsel suç olaylarını konu alan haberlerin özellikle fail bakımından şekillendiriliş biçimini incelemek amacındadır. Haberler tez çalışmasının ilk ve ikinci bölümünde açıklanan kuramsal ardalana bağlantılı olarak damgalama teorisi, ahlaki panik kavramı, kalıp yargı ve mitlerin medya tarafından körüklenmesi, haberlerin sansasyonelleştirilmesi kapsamında değerlendirilmiştir.

Aynı zamanda haberlere taşınan cinsel suç vakalarının süjeleri olan fail ve mağdura ilişkin çeşitli kişitsel bilgiler de medyayla paylaşıldığı ölçüde istatistiki veri haline getirilerek okuyucu ile paylaşılmıştır. Bu istatistiki veriler incelenerek, literatürdeki görüşler kapsamında yorumlanmıştır.

B. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, Türkiye’de yayımlanmış haberler bakımından yalnızca 2019 yılı kapsamında genellenebilmektedir. Tüm yıllara ait yazılı basın incelenmemiş ve araştırma 2019 yılıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmada, aynı zamanda gazetelerin 2019 yılındaki baskıları arasından belli yöntemlerle örneklem ayları seçilerek inceleme seçilen aylar kapsamında gerçekleştirilmiştir. Hangi ayların hangi yöntemle seçildiği, araştırmanın evreni kısmında açıklanmıştır.

Araştırmanın odağının cinsel suç faillerinin medyadaki temsili olmasından ötürü, medya söylemleri yalnızca cinsel suç olayları ve özellikle failler bakımından incelenerek yorumlanmıştır. Cinsel suç mağdurlarının ne şekilde temsil edildiği detaylı olarak incelenmemiş olmakla birlikte bu konuya ilişkin yorumlamada da bulunulmamıştır. Bu nedenle tez çalışması yalnızca medyada cinsel suç olaylarına ilişkin söylem ve cinsel suç faillerinin ne şekilde temsil edildiğine ilişkin bilgi içermektedir.

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlara dair haberler araştırılırken terminoloji konusunda çeşitli zorluklar yaşanmıştır. Gazete haberlerinde birçok kez suç tipinin hatalı adlandırılmış olabileceği gözlemlenmiştir.  rnek vermek gerekirse, bazı haber metinlerinde suç fiiline yönelik olarak cinsel taciz suçu nitelendirilmesinin kullanılmasının ardından olay incelendiğinde aslında fiilin cinsel saldırı suçunun sarkıntılık düzeyinde kalması hali olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan bazı haberlerde tecavüz kelimesi ile kamuoyuna paylaşılan olaylar, cinsel saldırı suçunu ya da mağdurun yaşı göz önünde bulundurulduğu cinsel istismar suçunu oluşturabilecek fiillerdir. Araştırmada ise, ilgili sorun göz önünde bulundurularak haberde verilen bilgiler ışığında suç tipi nitelendirmeleri doğru şekilde kategorilendirilmeye çalışılmıştır. Ancak gerekli bilgilerin haber metninden elde

edilemediği veya tam olarak anlaşılamadığı durumlarda ilgili fiil, haberde aktarılan suç tipine göre kategorilendirilmiştir.

C. Araştırmanın Evreni

Bu çalışma kapsamında medya araştırması, internet gazeteleri yardımıyla sürdürülmüştür. Medya araştırmasının güncellik taşıması amaçlanarak, araştırmanın zaman aralığı Haziran 2019-Aralık 2019 olarak sınırlı tutulmuştur. Bu tarihler arasında internette yayımlanan gazetelerden hangilerinin belirleneceği ise, 2019 yılının tiraj sayısına göre değerlendirilmiştir. 2019 yılında okuyucuya en çok ulaşan (tirajı en yüksek) iki gazete araştırma evrenine seçilmiştir. Bu gazeteler Sabah ve Hürriyet gazeteleridir.

Haziran 2019-Aralık 2019 tarihleri arasında internette yayımlanan haberlerin çokluğu nedeniyle, bu zaman aralığından temsili örneklem olarak 3 ay seçilmesine karar verilmiştir. Bu aylar ise sübjektifliği ortadan kaldırmak adına basit tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Bu örneklem yönteminde, araştırma evreninden kura ile belirlenen birimler seçilerek araştırmaya dahil edilir. Bu yöntemden yola çıkarak yukarıda belirtilen Haziran 2019-Aralık 2019 zaman aralığında yer alan 7 ay sıralanmış, bunlardan 3 tanesinin seçilebilmesi için kura çekilmiştir. Çekilen kura sonucunda 6, 7 ve 12 sayılarına ulaşıldığından Haziran 2019, Temmuz 2019 ve Aralık 2019 aylarında internet üzerinden yayımlanan haberlerin örnekleme dahil edilmesine karar verilmiştir. Özetle Sabah ve Hürriyet gazetelerinin 2019 Haziran, Temmuz ve Aralık ayı haberleri temsili örneklem olarak belirlenmiştir. İncelenen ayların kura yöntemiyle belirlenmesi, araştırmada veri elde edilecek ayların tamamıyla rastlantısal olarak seçilmesi amaçlandığındandır.

Belirlenen aylarda Hürriyet ve Sabah gazetelerinde yer alan haberlerden anahtar kelime kullanılarak, cinsel suça ilişkin haberler ilgili gazetelerin internet haber sitelerinde aratılmıştır. Arama yaparken “cinsel taciz”, “cinsel saldırı”, “tecavüz”, “cinsel istismar”, “reşit olmayanla cinsel ilişki” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Anahtar kelimeler kullanarak yapılan arama sonucunda 256 adet habere ulaşılmıştır.

D. Araştırmanın Yöntemi

Bu yüksek lisans tez çalışmasında araştırma yöntemleri, içerik analizi ve eleştirel söylem analizi olarak seçilmiştir. Tez çalışmasında öncelikle içerik analizi yöntemi kullanılarak haberlerdeki olaylara ilişkin çeşitli istatistiksel veriler ortaya konulmak istenmiştir. SPSS programında haberlere ilişkin bazı değişkenler kodlanmış, elde edilen veriler program yardımıyla tablo haline getirilmiş ve yorumlanmıştır. Ardından haberlerde var olan söylemlerin incelenmesi amacıyla nitel bir analiz yöntemi olan eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır.

1990'ların başında Teun A. Van Dijk, Normal Fairclough, Gunther Kress, Theo van Leeuwen ve Ruth Wodak isimlerinin de bulunduğu bir grup dilbilimci bir araya gelerek Eleştirel Söylem Analizi ("Critical Discourse Analysis") ismini verdikleri analiz yönteminin temel ilkelerini belirlemişlerdir. Eleştirel Söylem Analizi'nin amacı, genel anlamıyla toplum içinde yer alan sosyal sorunların keşfedilmesi ve ortaya çıkarılmasıdır. Toplumdaki sosyal sorunların keşfedilmesi ise, Eleştirel Söylem Analizcileri'ne göre dilin ve söylemin incelenmesi aracılığıyla mümkün olabilir.

Eleştirel söylem analizi konuşma ve metinler ile meşrulaştırılan, yeniden üretilen ve sunulan gücün kötüye kullanımını açığa vurmaya amaçlamaktadır. Burada sözü edilen güç; politik, kültürel, etnik, sınıf, ırksal ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri gibi konularda egemen sınıfın eşit olmayan bir tutumla kendi çıkarları doğrultusunda sosyal gerçekliği yeniden inşası olarak nitelendirilebilir (akt. Özer, 2015: 204).

Van Dijk'e göre söylemler, hegemonyanın fikirlerini içerisinde barındırır. Haberler de, bu söylemi içeren araçlardan bir tanesidir. Teun van Dijk haberi bir tür olarak değil, bir söylem olarak ele almakta; haber söyleminin toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görmektedir. Dolayısıyla içinde üretildiği toplumsal yapıdan ayrı düşünülemez olan haber, bir bağlam içerisinde ele alınmalı ve eleştirel söylem analizi disiplini ile incelenmelidir. (Karaduman, 2017: 40)

Haber söylemlerinin analizi için kullanılan Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli, “Makro yapı” ve “Mikro yapı” olmak üzere iki etaptan oluşmaktadır. Makro yapı analizi, tematik yapı ve şematik yapı olarak ikiye ayrılmaktadır. Tematik yapı analizinde haberlerin üst başlığı, başlığı, alt başlığı, spot ve haber girişleri ile fotoğraflar incelenirken, şematik yapı kapsamında ana olay ve sunuş biçimi, sonuçlar, arka plan bilgileri, bağlama ilişkin bilgiler, aktörler ve kaynaklara ilişkin bilgiler değerlendirilmektedir. Mikro yapı analizinde ise haberin sentaktik (sözdizimsel), sözcük seçimleri ve retorik incelemeleri yapılmaktadır. Sentaks cümlelerin gramer yapısını açıklarken semantik ise, tüm söylemin anlamına işaret etmektedir (van Dijk, 1988).

II. BULGULAR

A. İstatistiksel Bulgular

Tez çalışmasında kullanılan yöntem Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizi yöntemi ile içerik analizi yöntemidir. Belirtilen zaman aralığındaki tüm haberler, makro ve mikro yapı analizi ile incelenerek toplumsal bir sorun haline gelen cinsel suçların haberlerdeki temsiline dair çerçeve çizilmiştir.

1. Basına Yansıyan Haberlerin Adli Süreçteki Yeri

Öncelikle haber içeriklerinde yer alan olayların, yazılı basında yer aldığı tarih itibarıyla hangi adli aşamada olduğu ölçülmüştür. Değişkenler soruşturma, kovuşturma ve hüküm şeklinde 3 aşamaya ayrılmıştır. Hüküm aşamasında olarak kodlanan olaylar kesinleşen kararları belirtmemekle birlikte ilk derece mahkemesi, Bölge Adliye Mahkemesi veya Yargıtay'da karara çıkan dosyaları kapsamaktadır. Gazetede haber yapılan olayların, ceza adalet sisteminin hangi aşamasında olduğunu gösterir tablo aşağıdaki gibidir:

	Adli Süreç			
	Sıklık	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Kümülatif Yüzdelik
Soruşturma	126	49,2	49,2	49,2
Kovuşturma	79	30,9	30,9	80,1
Hüküm	47	18,4	18,4	98,5
Bilinmiyor	4	1,5	1,5	100,0
Toplam	256	100,0	100,0	

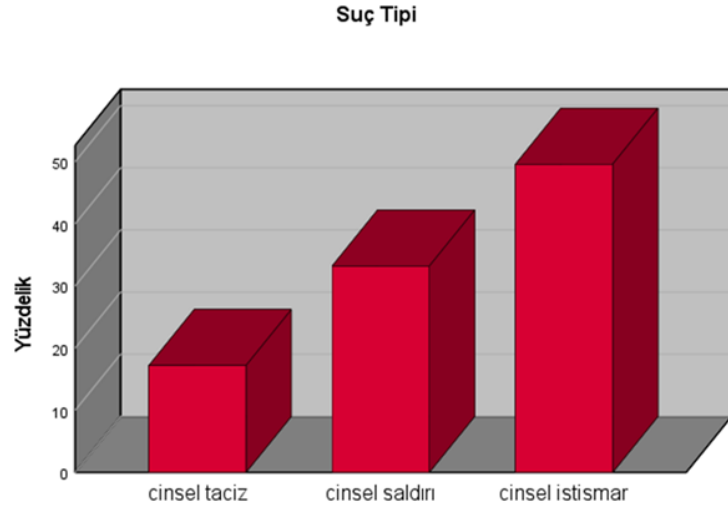
Tablo 3.2 : Haberlere yansıyan olayların adli süreçteki yeri

Verilerde görüleceği üzere, haberlerde yer alan olayların %49.2'si soruşturma aşamasında, %30.9'u kovuşturma aşamasında, %18.4'ü ise hüküm aşamasındadır. Bu verilerden yola çıkarak, gazetelerde yer alan haberlerin büyük bir çoğunluğunun (%80.1) henüz ilk derece mahkemesinde karar dahi verilmemiş olaylardan oluştuğu gözlemlenmektedir.

İstatistiksel sonuçlara göre medyanın cinsel suç haberlerinde çoğunlukla henüz hüküm verilmemiş olayları haberleştirdiği görülmektedir.

2. Haberlerde Yer Alan Olayların Suç Tiplerine Göre Dağılımı

Gazetede hangi suçların yer aldığı, haber yapılan olaylarda hangi suçlardan ne sıklıkla bahsedildiğini anlayabilmek adına önemlidir. İncelenen iki gazetede cinsel suçlara ilişkin yapılan haberlerin suç tiplerine göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Şekil 3.1 : Haberlerin suç tiplerine göre dağılımı

Haberlerin %17.2’lik kısmında cinsel tacize ilişkin olaylar okuyucuya sunulmuştur. %33.2’lük kısmında ise cinsel saldırı haberleri yayımlanmıştır. Tablodan görüleceği üzere, haberlerin %49.6’lık kısmında yalnızca cinsel istismara dair olaylara yer verilmiştir. Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu ise 256 haberin hiçbirinde yer almamıştır.

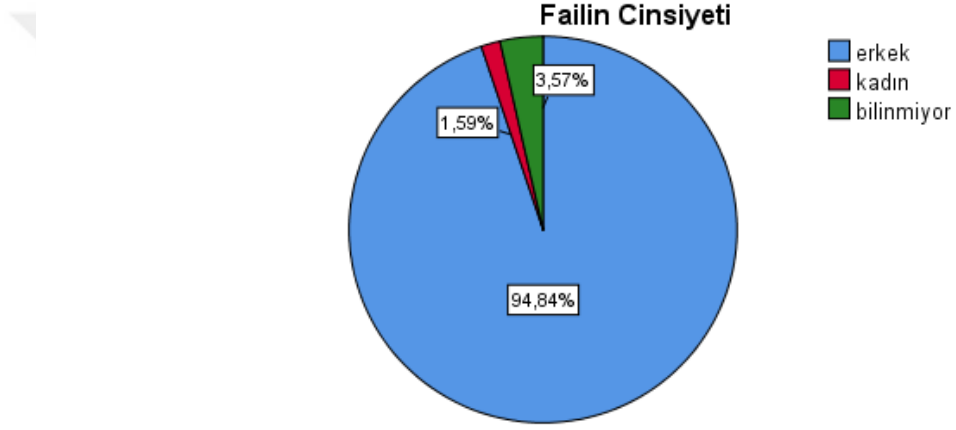
Cinsel istismarın tek suç tipi olarak haberlerin neredeyse yarısında (%49.6) yer alması, 2019 yılında basının cinsel istismar suçlarını daha sıklıkla yayımlamaya eğilimi olduğunu göstermektedir. Karşılaştırma yapmak gerekirse, 2012 yılında Serdar Eyiler’in yapmış olduğu içerik analizi yöntemli tez çalışmasında basında yer alan haberlerin %62.6’sının cinsel saldırı suçunu konu aldığı verisi aktarılmıştır. İkinci olarak basında en sık yer alan suçun ise %18.9 ile cinsel taciz olduğu bilgisi verilmiştir. Cinsel istismar, %16.8 oranla üçüncü sıklıkta basında yer almıştır (Eyiler, 2012). 2012 yılından 2019 yılına gelindiğinde suçlara ilişkin yayımlanan haberlerin sıklık sırasının tamamıyla değiştiğini görmekteyiz.

Bu husus birçok sebebe dayanabileceği gibi, medyanın gündem belirleme (*agenda-setting*) ve çerçeveleme (*frame-setting*) işlevlerinin etkin olarak kullanıldığının da bir göstergesi olabilir. Nitekim gündem belirleme kuramına göre medya çalışanları hangi olayların haber yapılacağına ve hangilerinin göz ardı edileceğine karar vermekte ve böylelikle kamuoyunun bir olayın önemli olup olmadığına yönelik algısını etkilemektedir (Terkildsen ve Schnell, 1997: 880; Eyiler,

2012). Buradan yola çıkarak, tezin ikinci bölümünde de belirtildiği üzere medyanın dönem dönem hangi olayları haberleştirerek sunacağına kendisinin karar verdiği ve seçilmiş olayları sunarak toplumda ahlaki panik yaratma amacı güttüğü yorumu yapılabilecektir.

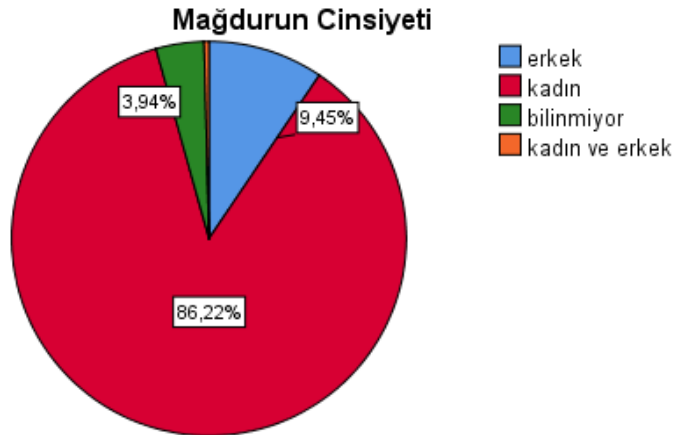
3. Failin ve Mağdurun Cinsiyeti

Gazetelerde yer alan haberlerdeki fail ve mağdurların cinsiyetleri, yüzdelik dağılıma göre aşağıdaki gibidir:

Şekil 3.2: Gazetelerde yer alan haberlerdeki failin cinsiyeti

Haberlerde temsil edilen olaylarda faillerin çok büyük bir çoğunluğu (%94.84) erkek olarak gözlemlenmektedir. Haber içeriklerinin %3.57'sinde failin cinsiyetine ilişkin herhangi bir bilgi verilmemiş, %1.59'unda ise failin kadın olduğu belirtilmiştir.

Şekil 3.3: Gazetelerde yer alan haberlerdeki mağdurun cinsiyeti

Mağdurlar ise %86.22 oranla kadınlardan oluşmaktadırlar. Bu verilerden hareketle, medyada temsil edilen olayların çoğunluğunun bir erkek tarafından kadına karşı gerçekleştirilen cinsel şiddet içerdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Diğer yandan 256 haberin (mükerrer olaylar dahil) 24'ünde (%9.45) mağdurun erkek olduğuna dair içerik mevcuttur. Böylece, erkeğe karşı gerçekleştirilen cinsel suçların da azımsanamayacak boyutta medyada temsil edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

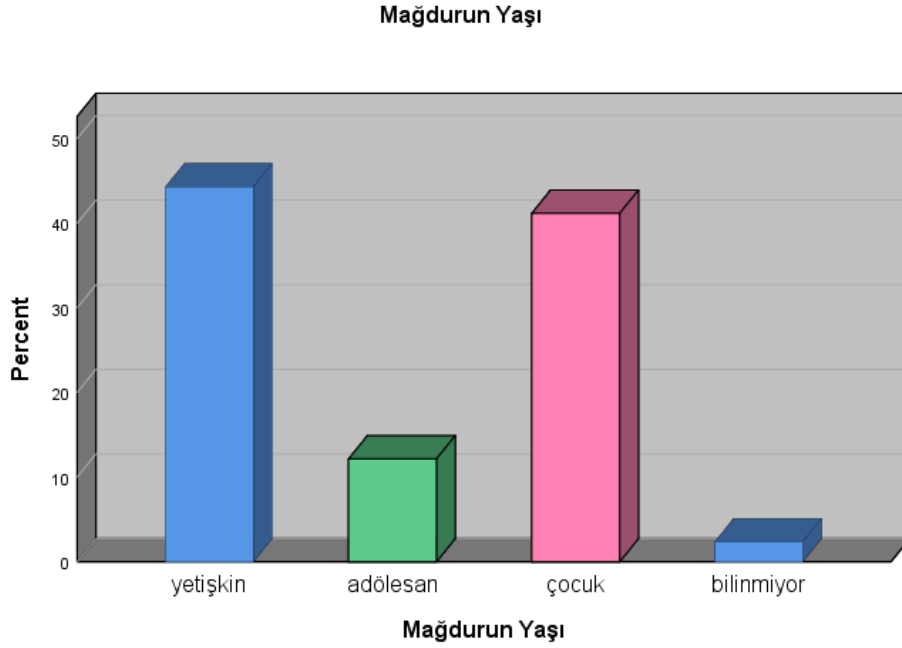
4. Failin ve Mağdurun Yaşı

Haberlerde yer alan fail ve mağdurlar Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen yaş sınırları referans alınarak yetişkin (on sekiz yaş ve üstü), on beş-on sekiz yaş arası çocuk, ve çocuk (on beş yaş altı) olarak üç şekilde kodlanmıştır. Aşağıdaki tablodan görüleceği üzere faillerin çok büyük bir çoğunluğu (%91) yetişkinlerden oluşmaktadır:

	Failin Yaşı			
	Sıklık	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Kümülatif Yüzdelik
Yetişkin	233	91,0	91,0	91,0
15-18 yaş arası çocuk	3	1,2	1,2	92,2
Çocuk	6	2,3	2,3	94,5
Bilinmiyor	14	5,5	5,5	100,0
Toplam	256	100,0	100,0	

Tablo 3.3: Sunulan haberlerde temsil edilen faillerin yaş aralığı

Mağdurlar bakımından ise durum farklı olarak gözlemlenmektedir. Haberlerde yer alan olaylarda mağdurların %44.5'lik kısmı yetişkin iken, %12.1'i 15-18 yaş aralığındaki çocuklardan ve %41'lik kısmı çocuklardan oluşmaktadır. %2.3'lük kısımda ise haberlerde yaşa ilişkin herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Şekil 3.4: Sunulan haberlerde temsil edilen mağdurların yaş aralığı

İstatistiki verilerden anlaşılacağı üzere çocuklar, neredeyse yetişkinler kadar cinsel suç mağduru olarak medyada temsil edilmektedirler.

5. Failin ve Mağdurun Kimliğine İlişkin Bilgiler

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından yayımlanan Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, Medya Etik Kurulu tarafından yayımlanan Gazetecilik Meslek İlkeleri ve Basın Kanunu'nda düzenlenen basın suçları göz önünde bulundurularak; haberlerde fail veya mağdurun kimlik bilgilerinin yayımlanıp yayımlanmadığı araştırılmıştır. Haberlerde failin ve mağdurun isim-soy isim bilgilerine ve fotoğraflarının yayımlanmasına dair istatistikler aşağıdaki gibidir:

Failin Kimliği				
	Sıklık	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Kümülatif Yüzdelik
İsim-soy isim açık	53	20,7	20,7	20,7
İsim açık soy isim kapalı	44	17,2	17,2	37,9
İsim-soy isim kapalı	159	62,1	62,1	100,0
Toplam	256	100,0		

Tablo 3.4: Faillerin kimliğinin kamu ile paylaşılmasına dair istatistiki veri

Haberlerdeki içeriklerin %62.1’inde faile ilişkin herhangi bir isim bilgisine yer verilmemiştir. Buna karşın içeriklerden %17.2’sinde failin ismi açık, soy ismi ise sansürlenerek yer almıştır. Haber içeriklerinin %20.7’sinde ise failin isim ve soy isim bilgileri tamamıyla açık şekilde kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Failin Yüzünün Kullanılıp Kullanılmadığı

	Sıklık	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Kümülatif Yüzdelik
Var	52	20,3	20,3	20,3
Yok	204	79,7	79,7	100,0
Toplam	256	100,0		

Tablo 3.5: Faillerin yüzünün paylaşılıp paylaşılmadığına dair istatistiki veri

Haberlerin %20.3’ünde fotoğraflar veya videolar yoluyla failin yüzü kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Mağdurun Kimliği

	Sıklık	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Kümülatif Yüzdelik
İsim-soyisim açık	31	12,1	12,1	12,1
İsim açık soyisim kapalı	13	5,1	5,1	17,2
İsim-soyisim kapalı	212	82,8	82,8	100,0
Toplam	256	100,0	100,0	

Tablo 3.6: Mağdurun kimliğinin kamu ile paylaşılmasına dair istatistiki veri

Mağdurlar bakımından ise haber içeriklerinin %82.8’inde isim ve soy isim bilgilerine yer verilmediği gözlemlenmektedir. İçeriklerin %5.1’inde mağdurların isimleri açık fakat soy isimleri sansürlü şekilde yayımlanmıştır. Haberlerin %12.1’inde ise mağdurlara ilişkin isim ve soy isim bilgilerinin tümüyle açık şekilde yayımlandığı görülmektedir.

Mağdurun Yüzünün Kullanılıp Kullanılmadığı

	Sıklık	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Kümülatif Yüzdelik
Var	32	12.5	12.5	12.5
Yok	224	87.5	87.5	100.0
Toplam	256	100.0	100.0	

Tablo 3.7: Mağdurların yüzünün kamu ile paylaşılmasına dair istatistiki veri

Haberlerin %12.5’inde, fotoğraflar ya da videolar yardımıyla mağdurun yüzü kamuoyu ile paylaşılmıştır. Her ne kadar failin ve özellikle mağdurun kişisel bilgilerinin haberlerde yer almaması gerekse dahi; haber içeriklerinde bu bilgilerin kamuoyu ile paylaşıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum hem fail hem mağdur açısından çeşitli sorunlara yol açabilmektedir.

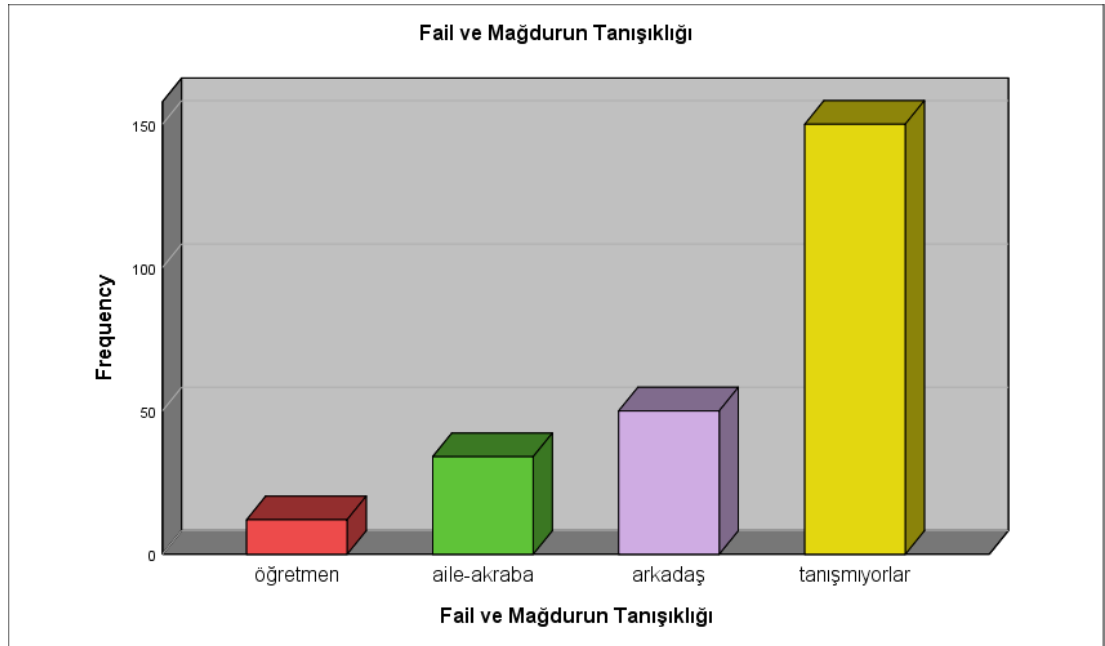
Basın Meslek İlkeleri gereği, suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse suçlu ilan edilemez (Tayfur, 2018). Fail bakımından kişisel bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması, faile yönelik masumiyet karinesinin ihlal edilmesi ve failin lince maruz kalmaması açısından önemlidir.

Mağdur bakımından bu bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması ise mağdurun susturulması, ikinci mağduriyet yaşaması, mağdurun psikolojik zarar görmesi gibi negatif sonuçlara sebebiyet verebilecektir. Bir diğer yandan Basın Kanunu’nun 21. Maddesi gereğince cinsel suçların haberleştirilmesi sırasında mağdurların kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapılamayacaktır. On sekiz yaşından küçükler bakımından ise suç failleri ya da mağdurlarının kimlikleri hiçbir şartta açıklanamaz.

Her halükarda cinsel suça ilişkin olaylarda failin kişisel bilgileri, masumiyet karinesi nedeniyle soruşturma ve kovuşturma aşamalarında kamuoyu ile paylaşılmamalıdır. Mağdurun kişisel bilgileri ise ceza davasının hiçbir aşamasında okuyucu ile paylaşılmamalıdır. Failin ve mağdurun basın yoluyla toplumda damgalanmaması, suçla mücadelede önemli bir adımdır.

6. Fail ve Mağdurun Tanışıklığı

Yayımlanan haberlerde verilen bilgilere göre fail ile mağdurun tanışıp tanışmadığı ölçülmüştür. Fail ile mağdur tanışmıyor ise, programa “tanışmıyorlar” olarak kodlanmışlardır. Tanışıyorlar ise, aralarındaki ilişki geniş gruplara ayrılarak “aile-akraba” “arkadaş” “öğretmen” olarak üç kategoride kodlanmıştır. Aile ve akraba kategorisi, mağdurun çekirdek ailesinden ya da akrabalık bağı olan kişilerden oluşmaktadır. Arkadaş kategorisi ise mağdurun arkadaşı, uzaktan tanıştığı kişiler, erkek arkadaşı, eski erkek arkadaşı gibi akrabalık bağı olmayan ancak daha önceden çevresinde tanımış olduğu kişilerden oluşmaktadır. Öğretmen ise mağdurun eğitimi süresince kendisi ile eğitim-öğretim amacıyla ilişki kurmuş öğretmen niteliğindeki kişilerden oluşmaktadır. Sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Şekil 3.5: Suç mağdurunun faili tanıma durumuna ilişkin sıklık oranı

İstatistiksel analiz sonucunda, mağdur ve fail arasındaki ilişkinin belirtildiği haberlerin %61'inde fail ve mağdur herhangi bir şekilde tanışmamaktadır. Haberlerin %4.9'unda fail ve mağdur arasında öğretmen-öğrenci ilişkisi, %20.3'ünde arkadaşlık ilişkisi, %13.8'inde ise aile veya akrabalık ilişkisi mevcuttur.

Ulaşılan veriler göstermektedir ki, basında temsil edilen cinsel suç olaylarının çoğunluğunda fail mağdura yabancı kişilerdir. Bu husus da, daha önceden tez çalışmasında açıklanmış olan yabancı tehlike mitinin bir yansıması olarak gösterilebilmektedir. Basın mağdurun faile yabancı kişilerden oluştuğu haberleri yayımlamaya eğilim göstermektedir. Oysa Türkiye'deki gerçek cinsel suç istatistiklerine bakıldığında, faillerin çoğunlukla mağdurun tanıdığı kişilerden oluştuğu gözlemlenecektir (Gölge ve Yavuz, 2007; Aygöl ve Şensoy, 2018). Buna rağmen haberlerde tam tersine bir istatistiksel veri elde edilmesi, medyanın yanlılığı hipotezini destekleyen bir sonuçtur.

B. Eleştirel Söylem Analizi Yorumlamaları

Araştırmanın bu kısmında, nitel bir araştırma yöntemi olan eleştirel söylem analizinin çeşitli teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın yöntem kısmında belirtildiği üzere Eleştirel Söylem Analizi, temelde haber söylemini makro ve mikro yapı olmak üzere iki ana kategoride inceler. Makro ve mikro yapılar ise haberlerin üst başlığı, alt başlığı, spot ve haber girişleri, haber sunumunda kullanılan fotoğraflar, dilin kullanılış biçimi, sözcük dizilimi, bağlama ilişkin bilgiler, aktörlere ve kaynaklara ilişkin bilgiler gibi unsurlardan oluşmaktadır.

Araştırmanın bu kısmında haber söyleminin tüm bu yapıları incelenmiş ve başlıklar halinde yorumlanmıştır. Araştırmacı tarafından cinsel suç haberleri özellikle fail çerçevesinde incelenerek yorumlanırken literatürde daha önce belirtilmiş olan önemli hususlar ile çeşitli sivil toplum kuruluşlarının haber sunumuna ilişkin yayımlamış olduğu el kitapları da dikkate alınmıştır.

1. Haber Başlıkları ve Spotlar

Araştırma örneklemini olarak seçilen 256 haberin öncelikle başlıkları ve giriş kısımları incelenerek yorumlanmıştır. Yapılan incelemede, 256 haberdeki haber başlıklarının 141 tanesinde en az bir adet şok edici unsur gözlemlenmiştir.

Şok edici unsurlar, okuyucunun dikkatini habere çekmek amacıyla kullanılan kelimeler, işaretler ve söylemlerdir. İncelenen başlıklarda sıklıkla “*rezil*” “*iğrenç*” “*kan donduran olay*” “*mide bulandıran olay*” gibi nitelemelere rastlanmıştır. Bir diğer yandan başlıklarda “*dehşet*”, “*vahşet*” gibi niteleyici kelimeler kullanılmıştır. Bu tip ifadeler, cinsel suç fiilinin kendisine dikkat çekmek yerine olayın ne şekilde algılanması gerektiğine dair manipülatif görev görmektedir. Nitekim literatürde belirtildiği üzere haber yapımcıları gerçekleşen olaya ayna tutarak olayı olduğu gibi aktarmamakta; bunun yerine sorunları şekillendirerek okuyucuyla paylaşmaktadırlar. Sorunların belli şekilde şekillendirilmesi ile medya yalnızca *neyin* sorun olduğuna değil, bu sorunların *nasıl* algılanacağına dair bir etki alanı yaratmaktadır. Diğer yandan medya, algılanan bu sorunlara kamuoyunun nasıl bir önem yüklemesi gerektiğine dair yönlendirmelerde bulunmaktadır (McCombs ve Shaw, 1972; Thakker ve Durant, 2006). Tez çalışmasında da karşılaşıldığı üzere medya, gerçeklerin direkt olarak kamuoyuyla paylaşılmasından ziyade söylemlerin sosyal inşasını yaratmak gayesiyle hareket etmektedir.

İncelenen başlıklarda bir diğer dikkat çeken nokta, faillerin damgalanması hususudur. Haber başlıklarının ve spot girişlerin birçoğunda “*sapık*” ifadesi kullanılmış olup, bu ifade zaman zaman failin kişisel özellikleriyle de birleştirilerek sunulmuştur: “*Yaşlı sapık*”, “*sapık enişte*”, “*sapık taksici*”, “*sapık iş adamı*”, “*sapık baba*”, “*24 yaşındaki sapık*” gibi.

Faillerden sapık olarak bahsedilmesi, cinsel suç faillerinin normal insan olmadıklarını; hasta kişiler olduklarını ima eden bir söylem tipidir. Psikopatoloji ya da ‘hastalık’ üzerinde yoğunlaşmak, Scully’e göre cinsel şiddeti kültürel faktörlere bağlayan zengin kanıtları ve cinsel şiddetin de tüm davranışlar gibi öğrenilmiş, aktör

açısından belli bir amaca hizmet eden bir davranış olduğu gerçeğini göz ardı etmektir (Scully, 2019).

Cinsel suç failleri de tıpkı birçok suç faili gibi aramızdaki insanlardan oluşmaktadırlar. Ancak medya tarafından bu kişilerin yalnızca hasta kişiler olabileceği, aramızdaki insanların cinsel suç faili olamayacağı algısı yaratılmaktadır. Bir diğer deyişle faillerin “sapık” olduğuna ilişkin söylem, faillerin yalnızca öteki kişiler olabileceği alt anlamını taşır. Bu nedenle Tahaoğlu ve Akgül’ün hazırladığı Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik El Kitabı’nda (2018) belirtildiği üzere; şiddeti uygulayan kişilerin gözü dönmüş caniler, hasta ve sapıklar, cinnet geçirenler, yani ötekiler olduğunu söylemek, ülkemizde cinsel şiddetin ve kadına karşı şiddetin varlığı boyutu sadece azımsamaya ve yaşananları münferitleştirmeye hizmet etmekle kalmaz, faili yine erkekler olan diğer şiddet biçimlerini de görünmez kılar ve normalleştirir.

Faillerin başlıklar yardımıyla ötekileştirilmesi, tez çalışmasının ikinci bölümünde açıklanan damgalama teorisi bakımından da önem taşımaktadır. Nitekim sapma davranışı gösteren kişilere dair yapılan etiketleme, damgalama teorisine göre kişilerin gelecekte ikincil sapma davranışı göstermesine sebebiyet verebilmektedir. Özellikle bireylerin kendisini tanımlamasında negatif etkiye sahip olan bu damgalamalar, cinsel suçla mücadelenin sağlıklı şekilde ilerlemesini engelleyen birtakım söylemlerdir.

Başlıklarda ve spotlarda gözlemlenen bir başka husus ise, haberlerin sansasyonelleştirilmesi ve bununla birlikte vurgulanan namus olgusudur. Haber başlık ve girişlerinden örnek vermek gerekirse, haberlerde şu şekilde söylemler gözlemlenmiştir:

“Adana’da şoke eden olay! Cinsel saldırıya uğrayan yaşlı kadın ‘Ben namusum için yaşarım’”

“...Duruşma öncesi öfkesinden elleri titreyen Fatma Altunöz sözlerine davadan vazgeçmeyeceğini belirterek, ‘Parayla susmam ben. Namusumla yaşarım ben. Namusumla geldim dünyaya, namusumla giderim. Benim çocuklarım, torunlarım var.’ dedi.”

“Aynur’u ölmekten beter ettiler”

İkinci paylaşılan “Aynur’u ölmekten beter ettiler” başlığında gözlemlendiği üzere bir kişinin cinsel suç mağduru olması hususunun, ölmekten daha kötü bir durum olduğu vurgusu yapılmaktadır. İlk paylaşılan başlık ve spotta da mağdurun namusuna ilişkin vurgu yapılmıştır. Bu söylem her açıdan sakınca teşkil etmektedir. Mağdurun konumunun kendisinin ölümünden daha kötü bir durum oluşuna ilişkin aktarılan söylem, cinsel suç mitlerini beslemekte ve ahlaki panik yaratmaktadır. Medya, bu çeşit söylemlerle ataerkil yapının yeniden üretilmesine ve var olan ataerkinin korunmasına hizmet etmektedir. Literatürde de belirtildiği üzere ataerkil şiddetin oluşmasında, devam etmesinde ve yeniden üretilmesinde en önemli rollerden birine sahip olan araç medyadır (İnci, 2013).

Haberlerin bazılarında ise failler, daha önceki suç kayıtları göz önünde bulundurularak sansasyonel bir söylemle “suç makinesi” olarak nitelendirilmişlerdir:

“Cinsel istismarcı suç makinesi çıktı”

“Kız çocuğunu istismar etti, linç edilmek istendi... Suç makinesi çıktı”

Haber başlıkları ve girişleri genellikle sansasyonel şekilde düzenlenerek sübjektif söylemler aracılığıyla okuyucu ile paylaşılmaktadır. Başlıklara ve haber girişlerine ilişkin rastlanan bu bulgular, tez çalışmasının önceki bölümlerinde paylaşılan literatür ile aynı doğrultudadır. Haberin merak uyandırarak okunabilmesi kaygısıyla başlıklar genellikle okuyucuyu şok edici unsurlar içermektedir. Diğer yandan başlıklar ve haber girişleri, çoğunlukla olay hakkında bilgi verme amacını aşarak fail veya mağdur hakkında çeşitli yargılar oluşturabilecek söylemler barındırmaktadır.

2. Haberlerde Kullanılan Görseller

Haberlerin %12.5’inde, fotoğraflar ya da videolar yardımıyla mağdurun yüzü kamuoyu ile paylaşılmıştır. Yayımlanan haberde kullanılan görseller, fotoğraflar ve videolar incelenmiştir. Cinsel suç içerikli haberlerin birçoğunda neredeyse şiddet

pornosunu andıracak görsel kullanımına rastlanmıştır. Bu görsellerden bazıları aşağıdaki gibidir:

Resim 3.1: “Cinsel istismar mağdurunun annesi: Herkes kızıma kötü gözle bakıyordu” – 18.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Resim 3.2: “Aynur’u ölmekten beter ettiler” – 03.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Resim 3.3: “Pencereden girdiği evdeki kadına tecavüze kalkışıp, bıçaklayan genç yakalandı” – 03.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Yukarıdaki fotoğraflardan da görüleceği üzere, haberlerde oldukça rahatsız edici temsili ya da gerçek olaya ilişkin fotoğraf ve video paylaşımı yapılmaktadır. Bu fotoğraflardan bazıları temsili çocuk ve/veya yetişkin fotoğrafları, bazıları ise faile veya mağdura ait fotoğraflardır.

Zaman zaman elinde ayıcık tutan çocuk, çaresiz çocuk, bir erkek tarafından zorlanan veya alıkonulan kadın gibi temsili görseller de kullanılmaktadır:

Resim 3.4: “Sapık baba dehşetinde flaş gelişme! İğrenç olayda şok detay” –
20.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Bu çeşit görsellerin kullanımı, cinsel suç haberlerinin magazinselleştirilmesine sebep olmaktadır. Temsili pornografik saldırı fotoğrafları paylaşılması da, okuyucunun dikkatinin olaydan ayrılarak olayın sanki bir hikâyeymiş gibi okunmasına sebebiyet verebilecektir. Diğer yandan temsili olarak kullanılan çaresiz ve üzgün kadın veya çocuk figürleri, mağdurların olay içerisindeki rolünü pasifleştirmektedir.

Görseller ve videolar yardımıyla şiddet içeriklerinin temsil edilmesinin yanı sıra, gerçekleşen cinsel suç olaylarının zaman zaman aleni bir şekilde video ya da fotoğraf yardımıyla okuyucu ile paylaşıldığı gözlemlenmiştir. Birçok haberde, gerçekleşen cinsel suç olayı okuyucu ile açık şekilde video yoluyla paylaşılmıştır. Gerçek cinsel taciz, hatta cinsel saldırı videolarının okuyucu ile paylaşılması ve cinsel şiddet içerikli temsili fotoğrafların haberlerde yer alması düşünüldüğünde, haberlerde pornografik bir anlatım biçimi olduğunu söylemek mümkündür. Paylaşılan bu çeşit şiddet içerikli görüntü veya videolar okuyucunun psikolojisini negatif yönde etkileyebilmektedir.

Bu pornografik anlatımın literatürde belirtildiği üzere suçu teşvik edici, suç işlemeye özendirici bir etkisi de bulunmaktadır (Sungunay, 2018). Şiddet ve cinsel içerikli fotoğraf veya videoların haberlerde paylaşılması tez çalışmasının önceki bölümünde ifade edilen sosyal öğrenme teorisi gereğince suça özendirme görevi görebilecektir. Okuyuculara ulaştırılan görseller yardımıyla okuyucu kişi, şiddet davranışını taklit edebilir. Uyarma etkisi olarak da bilinen etkiye göre de, medya araçları yardımıyla şiddet içeriği gibi uyarılara maruz kalan kişinin saldırganlık seviyesi artabilecektir (Dilber, 2014).

Yayımlanan fotoğraflara cinsel suç faili perspektifinden bakıldığında ise, cinsel suç faillerinin görseller ve videolar yardımıyla ötekileştirildiği gözlemlenmektedir. Haber başlıklarında olduğu gibi görsellerde de çoğunlukla “*sapık*” kelimesi kullanılmış, bazı haberlerde failin yüzü okuyucu ile paylaşılmıştır. Görsellerde

kullanılan “sapık” kelimesi, genellikle şok edici veya rahatsız edici fail görselleriyle desteklenmiştir. Bu görsellerden bazıları aşağıdaki gibidir:

Resim 3.5: “Metrobüsteki iğrenç olayda flaş gelişme! Sapığın savunması 'pes' dedirtti!” –31.12.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Resim 3.6: “Metrobüsteki iğrenç olayda flaş gelişme! Sapığın savunması 'pes' dedirtti!” – 31.12.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Resim 3.7: “‘You are beautiful’a 2 yıl hapis istemi” – 30.12.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Resim 3.8: “‘Bağcılar’da engelli kadına cinsel istismar davasında tutuklu sanıklara tahliye” – 24.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Resim 3.9: “Profesöre cinsel istismar suçlamasında iddianame kabul edildi” – 23.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Resim 3.10: “Sultangazi’de erkek çocuklarını taciz eden sapık yakalandı!” – 20.07.2019 tarihli haberden alınan görüntü

Faillerin bu şekilde temsil edilmesi, tez çalışmasında bahsedilen sebeplerle problematiktir. Bununla birlikte haberler sunulurken yalnızca faillerin ortaya çıkarılarak aleni şekilde aşağılanması, cinsel suç eyleminin diğer bir süjesi olan mağdurların göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Fail odaklı sunumlar, olaylara yalnızca faillerin halk düşmanları (*folk devils*) olarak görülmesini sonuçlamakla birlikte yaşanan olayların bir bütün olarak derinlemesine incelenmesini engellemektedir.

3. Olayların Sunumu ve Yorumlar

Haber başlıkları ve spot girişlerin ardından, olayların incelenen haberler çerçevesinde nasıl sunulduğunu yorumlamak gerekmektedir. Haber okuyucuya sunulurken paylaşılan bilgilerin tümü, kamuoyu algısı bakımından önem taşımaktadır.

Haber içerikleri, tez çalışmasının ikinci bölümünde paylaşılan literatür bulguları çerçevesinde incelenerek değerlendirilmiştir. Haberlerin sansasyonelleştirilmesi, kalıp yargı kullanımı ve mitler, ahlaki panik ve damgalama konularına yoğunlaşarak özellikle failerin bu temsile ne şekilde etki ettiği incelenmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, araştırmada incelenen 256 haberin 65'i mükerrer olaydan oluşmaktadır. Bir diğer deyişle, incelenen aylar içerisinde bir olay birden fazla kez basına taşınmış, aynı olay başka bir haber şeklinde farklı anlatım ile tekrar yayımlanmıştır. Tekrar eden olaylarda zaman zaman fail ve mağdurun ismi gizlenmiş olsa da, bazı olaylar bakımından failin ya da mağdurun ismi açıkça paylaşılarak manşetlere taşınmıştır.

Mağdurların Ş*** Ç**, A***** G****, E*** Y*****, E**** K***** olduğu olaylar basın tarafından birçok kez gündeme taşınmış ve olay her bir haberde farklı söylemler yardımıyla okuyucu ile paylaşılmıştır. Failin Prof. Dr. H**** B***** olduğu olay da aynı şekilde birçok kez haber olarak paylaşılmış, bazı haberlerde failin yüzü fotoğraf yardımıyla yayımlanmıştır.

Cinsel suç içerikli olayların bazılarının basında birçok kez paylaşılması, tez çalışmasının önceki bölümlerinde belirtilen bir husus olan sansasyonelleştirme kavramını desteklemektedir. Medya organları, seçtikleri bazı olayları yankı uyandıracak şekilde okuyucu ile paylaşmaktadır. Bazı olaylar ise medya ilgisi görmeyerek bir kez yayımlanmakta, hatta belki de okuyucu ile hiç paylaşılmamaktadır.

Hangi olayların medya tarafından seçileceği ise, araştırmacılara göre genellikle olayların aşırılığı ile bağlantılıdır. Olağandışı olan veya nadir görülen olaylar (ki bu

olaylar aynı zamanda aşırılık unsuru barındıran olaylardır) medyanın odağı haline dönüşmektedirler (Wilczynski ve Sinclair, 2016; DiBennardo, 2018). Böylece tez çalışmasındaki bulgular, daha önce literatürde de belirtilmiş olan sansasyonellik olgusu ile örtüşmektedir. Nitekim 256 haberin 65'inin birden çok kez yayımlanan bir olaydan oluşması, az sayıda olayın medya ilgisini çekerek medya temsilinin daha büyük kısmını oluşturduğu önermesini desteklemektedir.

Az sayıda olayın medya ilgisini çekerek haberlerin birçoğunun içeriğini oluşturması hususuna literatürde temsili yanlılık (*representational bias*) adı da verilmektedir. Temsili yanlılık olgusu, tecavüz fiilinin karanlık bir sokakta pusuya çökmüş bir yabancı tarafından gerçekleştirildiğine dair bir algı yaratmaya hizmet etmektedir (Serisier, 2017). Nitekim yine tez çalışmasında ortaya koyulduğu üzere incelenen haberlerin %61'inde fail mağdura yabancı bir kişi olarak karşımıza çıkmıştır. Böylece medya, temsili yanlılık yardımıyla özellikle kadınlara yabancılardan korkmaları gerektiğine dair bir suç korkusu aşılamaktadır. Kadınlara aşılanan bu korku, kadınların davranışlarına yansımakta; kadınların gece dışarı çıkmaması, toplu taşımaya yalnız binmemeleri gibi güvenlik önlemleri almalarına neden olmaktadır (Gordon ve Riger, 1991). Oysa istatistiksel gerçeklik göstermektedir ki, cinsel suç fiillerinin büyük bir çoğunluğu mağdurun tanıdığı kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Okuyucu ile paylaşılan haberlerin 21 tanesi yurtdışında gerçekleşen olayları konu almakta, geriye kalanı ise Türkiye sınırları içerisinde gerçekleşen olaylardan oluşmaktadır. Yurt dışında gerçekleşen olayların sunumunda genellikle failin veya mağdurun ismi gizlenmeye çalışılmamıştır. Söylem bakımından olayın Türkiye'de ya da yurt dışında gerçekleşmesinde herhangi bir farka rastlanmamıştır. Bu nedenle tüm haberler birlikte incelenerek yorumlanmıştır. Yalnızca Avusturalya'da yaşanan bir olayda fail hakkında "Avusturalya Canavarı" olarak bahsedilmesi, kayda değer bir mübalağa (*exaggeration*) unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Failden canavar olarak bahsedilmesi, okuyucuya korku verme ve suç korkusu yaratma amacına hizmet etmektedir.

Olay içeriklerinin ne şekilde temsil edildiğine bakıldığında, olayların 153 tanesinin (%59.8) haberlerde çarpıcı şekilde sunulduğu gözlemlenmiştir. Bir diğer deyişle haberlerin %59.8'inde, okuyucuyu bilgilendirme görevinin dışına çıkılarak subjektif şekilde anlatım kullanılmıştır. Dramatizasyonun çeşitli göstergeleri haberin başlık büyüklüğü, tonu, teması, kelime kullanımı, habere dikkat çekme amaçlı kullanılan ifadeler, dramatik tonlama gibi göstergelerdir (Ducat, Thomas ve Blood, 2009). Kelime kullanımına araştırmanın devamında değinilecektir. Tüm bu göstergeler göz önünde bulundurularak, incelenen haberlerin %59.8'inin bu göstergelerden en az birini içerdiği görülmektedir. Haberlerin geri kalan %40.2'lik kısmında ise olayların açıklayıcı amaçla okuyucu ile sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tez çalışmasının konusunu oluşturan faillerin temsili bakımından haber başlıklarında olduğu kadar haber içeriklerinde de sorun oluşturan birçok husus tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, haber içeriklerinde olaylardan bahsedilirken faillerin uyruk bilgilerinin vurgulanmasıdır. Faillerin uyruk bilgileri, eğer Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değil iseler mutlaka okuyucu ile paylaşılmıştır. Bu bilgiler “*Afganistan uyruklu kişi*”, “*Afgan fail*”, “*mağdurun Uygur asıllı Çin vatandaşı erkek arkadaşı*”, “*sekizi Suriyeli, biri Iraklı, biri Cezayirli, biri Alman 11 sanık*”, “*Iraklı Ali*”, “*Suriyeli çocuk*” gibi nitelermeler ile okuyucu ile paylaşılmıştır. Failin uyruğunun haberlerde belirtilmesi, kamuoyunda biz ve ötekiler ayrımının vurgulanmasıdır. Bu eylem, literatürde de gözlemlendiği üzere cinsel suç faillerinin Türkiye toplumu içerisindeki “biz” nitelikli Türklerden oluşmadığı, faillerin “öteki” kişiler oldukları bilgisinin satır arasında mesaj şeklinde verilmesidir (Okroy, 2018). Faillerin ötekilerden oluştuğu iması, toplumun gerçek sorunlarını görmezden gelerek medya kendisine halk düşmanları (*folk devils*) yaratmaktadır.

Faillerin yabancı kişilerden oluştuğuna dair yönlendirme ve imalar, istatistiksel gerçeklikten uzaktır. Kızmaz (2018), 22.10.2018 tarihi itibarıyla Suriyelilerin Türkiye’de karıştığı suç oranlarını tüm suçlar bakımından toplam %1.46 olarak aktarmıştır. Bu çalışmaya göre bu oranlar Suriyeli göçmenler arasında suç oranının düşük olduğunu göstermektedir. Azınlık etnik grupların daha çok suç işlediğine dair kamusal inanışlar medya tarafından oluşturulmaktadır (Gilliam ve Iyengar, 2000).

Nitekim incelenen haberlerdeki olaylardan birinde, uyruğu Suriyeli olarak belirtilen 12 yaşındaki fail çocuğun cinsel istismar suçunu işlediği iddiasının sosyal medyada yayılması ile halk sokaklara dökülmüştür. Protesto ve sloganlar ile karakola yürümek isteyen kişiler polis tarafından durdurulmuştur. Yapılan araştırma sonucunda ise olayın hiçbir şekilde cinsel suç unsuru taşımadığı anlaşılmıştır. Buna rağmen haberde aktarılanlara göre siyasi figürler dahi olaya dahil olmuş ve “*Yıl 2019 ve sığınmacı sayısı kayıt dışı olanlarla 5 milyona dayandı! Küçükçekmece çocuk tacizi ile yine karıştı.*” şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Münferit olarak bu olay dahi faillerin uyruğunun özellikle vurgulanmasının kamuoyunda “biz” ve “ötekiler” algısı yarattığını söylemeye yetmektedir.

Tarihten örnek olması açısından, Amerika’da duruşma salonundan canlı olarak yayımlanan ilk cinsel saldırı davası olan ve “Big Dan’s” davası olarak da bilinen vakada failin Portekizli olduğu medya tarafından vurgulanmıştır. Bu vurgunun ardından halk tarafından ahlaki panik yaşanmış ve göçmenlere karşı çeşitli protestolar düzenlenmiştir.

Failin uyruğunun yanı sıra haberlerin bazılarında failin mesleği de vurgulanmıştır. Faillerin meslekleri “*sapık taksici*”, “*cinsel istismar şüphelisi bakkal*”, “*muavin*”, “*haham*”, “*ünlü jokey*”, “*profesör*” gibi tanımlamalar ile faili nitelemek amacıyla kullanılmıştır. Özellikle sosyo-ekonomik olarak düşük seviyeli failer medyada sıklıkla temsil edilmektedir. Haberlerde sosyo-ekonomik olarak düşük seviyeli failerin daha sık olarak temsil edilmesi, medyanın yanlılığının bir diğer boyutudur. Faillerin yalnızca bu kesimden oluşuyor olduğunu ima eden bir algı yaratan bu söylem, sübjektif bir söylemdir. Diğer yandan Okray’ın yorumuna göre bu söylem failerin cinsel saldırı eylemini entelektüel düzeye sahip olmamasından dolayı gerçekleştirdiğini akla getirmektedir (Okray, 2018).

Dünya gerçeklerine bakıldığında, sosyoekonomik seviyesi oldukça yüksek kişilerin de cinsel suç faili olabildiği gözlemlenmektedir. Özellikle Amerika’da sosyal medya yardımıyla başlatılan ve “#MeToo Movement” olarak adlandırılan hareket ile, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek kişiler tarafından işlenen cinsel suçların geçmişte çeşitli yollarla kamuoyundan saklandığı açıkça görülmektedir. Cinsel suçlar

bakımından failin mesleğinin ya da failin sosyo-ekonomik durumunun haberde temsil edilen vakanın kendisiyle ilintili olmadığı açıktır. Buna rağmen haberlerde failin mesleği gündeme getirilerek kamuoyunda faillerin sosyo-ekonomik durumuna dair bir algı yaratılmaya çalışılmaktadır.

Failin cinsiyeti de zaman zaman haber içeriklerinde vurgulanarak yer almıştır. Failin kadın olduğu olaylarda failin cinsiyeti özellikle vurgulanarak “*kadın erkeği taciz etti*” gibi başlıklar ve söylemler yardımıyla failin cinsiyetine dikkat çekilmeye çalışılmıştır:

“Londra’da trende erkek yolcuları taciz eden kadın gözaltına alındı

İngiltere’de Londra Fenchurch Sokağı’ndan Essex yönünde hareket eden trende, sarhoş olduğu düşünülen bir kadın iki erkek yolcuyu taciz etti. Kadın polisler tarafından gözaltına alındı.”

Failin cinsiyetinin kadın olduğu bir diğer olayda ise kadının ismi, mesleği, uyuğu, yaşı ve hatta fotoğrafı okuyucu ile paylaşılmıştır. Buna rağmen failin erkek olduğu durumların hiçbirinde ise failin cinsiyeti vurgulanmamıştır.

Faillerin kimliğine dair yaratılmaya çalışılan her algı, toplumda var olan cinsel suç mitlerini ve kalıp yargıları devam ettirici niteliktedir. Bu nedenle haberlerde faillerden bahsedilirken cinsel suç olayıyla ve suçla mücadele ile alakalı olmayan her türlü nitelemeden kaçınılması gerekmektedir.

Faillerle ilgili değinilmesi gereken bir diğer nokta, basında temsil edilen cinsel taciz suçlamalarının yanı sıra suçlamalar sebebiyle faile yönelen linç olaylarıdır. İncelenen olayların 35’inde (%13.7) failler gözaltına alınma sırasında ya da sonrasında halk tarafından fiziksel ya da sözlü şiddete maruz kalmıştır. Darp edilen ya da sözlü şiddete maruz kalan failler, basında “*tekme tokat dövüldü*”, “*az kalsın linç ediyorlardı*”, “*sapığa mahalleliden meydan dayagı*” gibi söylemlerle temsil edilmiştir.

Diğer yandan haberlerin bazılarında ise adeta faile yönelen linç desteklenmiştir. Örnek vermek gerekirse, bir olayda faile yönelik darp: “*Şaşkınlık verici taciz olayı sonucunda tacizcinin başına gelenler ise herkesin yüreğine su serpti.*”

Şeklinde aktarılmıştır. Bu tarz söylemler, halk tarafından faille karşı gerçekleştirilen fiziksel şiddet eylemlerini meşrulaştırmakla birlikte toplumu adeta darp uygulamaya teşvik etmektedir. Linç çağrısı da başkaca diğer eylemler gibi toplumdaki ahlaki paniği körüklemektedir.

Basın tarafından paylaşılan olayların içerikleri incelendiğinde, bazı olaylara dair rahatsız edici tüm ayrıntıların okuyucular ile paylaştığı tespit edilmiştir. Hikaye haber olarak da adlandırılan bu haberlerde, yaşanan olaylar baştan sona tümüyle okuyucuya aktararak cinsel içerikli tüm detaylar haber içerisinde sunulmuştur. Bir diğer deyişle failin suçu işleme yöntemi, suç işlenirken gerçekleştirilen tüm hareketler, suçun nasıl ve nerede işlendiği, failin ne dediği gibi ayrıntılar okuyucu ile paylaşılmıştır. Bu haberlerde genellikle faile odaklanılmış, failin hareketleri adeta betimlenmiş ve olay bir film karesi gibi okuyucuya aktarılmıştır. Cinsel suç olaylarının bu şekilde hikayeleştirilerek ve betimlenerek aktarılması, okuyucu zihninde gerçek ve kurgu arasındaki farkı ayırt etme güçlüğüne ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Reid, 1999: akt. Dolu, 2015).

Belirtmek gerekir ki cinsel suç içerikli olayların bu denli tüm detaylara yer verilerek okuyucuya aktarılması, sosyal öğrenme teorisi kapsamında okuyucu bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bandura'nın ortaya koymuş olduğu üzere özellikle çocuklara ve gençlere medya yoluyla saldırgan davranışların öğretilmesi, şiddeti normalleştirerek nihayetinde saldırgan davranışın taklit edilmesini sonuçlayabilir (Demirbaş, 2016: 221). Nitekim incelenen haberlerde de cinsel suç davranışının en ince detayına kadar açıklandığı, hatta zaman zaman olaya ilişkin video veya fotoğrafların okuyucu ile paylaşıldığı gözlemlenmiştir.

Şiddet içeriklerinin okuyucu ile paylaşılmasının, saldırgan davranışın öğrenilerek taklit edilmesinin yanı sıra kimi zaman okuyucu nezdinde suç korkusu seviyesini arttırdığını öne süren birçok araştırma mevcuttur (Dönmezer, 1981; Altheide, 1997; Altheide ve Michalowski, 1999; Banks, 2005). Suçların abartılı olarak ya da şiddet içerikleriyle birlikte medyada yer alması, okuyucuda endişe ve kaygıya neden olmaktadır. Medyanın okuyucuyu bilgilendirme görevi olduğu açık olmakla birlikte, suçun ve suç korkusunun önlenmesi konusunda da sorumlulukları

bulunmaktadır. Bu nedenle cinsel suç içerikli olayların sunumunda medya organları olabildiğince eylemin suç niteliğine odaklanmalı, olayları pornografik içerikleriyle betimleyici anlatımlardan kaçınmalıdır.

Haberlerde şiddet içeriklerinin okuyucu ile paylaşılması, failin ve/veya mağdurun damgalanması, haberlerin abartılı ve sansasyonel şekilde sunumu, medyanın bazı olayları diğer olaylardan daha fazla şekilde temsil etmesi, failin linç edilmesi gibi birçok etken ahlaki panik olgusu ile yakından ilintilidir. Haberler kullanılan başlık da dahil olmak üzere bu kavramlar kapsamında tümüyle incelendiğinde haberlerin 170'inde (%66.4) ahlaki panik içerebilecek şekilde sunum gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Buradan çıkarılacak sonuç da, haberlerin subjektif şekilde sunulduğudur. Ahlaki panik yaratabilecek unsurlar ise aktarıldığı üzere fail üzerinden sıklıkla gerçekleştirilmektedir.

Haberlerde olayın kendisi ile birlikte olaya getirilen yorumlar ve söylemler de zaman zaman haber içeriğine dahil edilmiştir. Olay nedeniyle yapılan protestolar, halktan bazı kişilerin konu hakkındaki düşünceleri, mağdurların avukatlarının basın açıklamaları gibi hususlar haberlerde yer almıştır.

Cinsel suç faillerinin tahliye edildiği durumlarda basın tahliye kararını abartılı şekilde okuyucuya sunmaktadır. *“Tacizci tahliye edildi aileler sinir krizi geçirdi”*, *“sapıklara mahkemedan şok karar”* şeklinde manşete taşınan olaylar kamuoyu tarafından olaya getirilen yorumlarla birleştirilmektedir. Genellikle aktarılan olaylarda tahliye kararlarına tepki gösterilmekte, yapılan yorumlar da bir sapığın tahliye edilmemesi gerektiğine dair söylemler içermektedir:

“Biz sapıklardan rica mı edelim? Yanlarında kamera mı taşısınlar? Heyet biz avukatlara kızıyor. Bu adamı yarın beraat ettirecekler. Allah'tan diğer davalarda tutukluluğu devam ediyor.”

Diğer yandan ceza adalet sisteminin eleştirildiği ya da faile verilen cezanın beğenilmediğini belirten yorumlara da rastlanmıştır. Mahkeme heyetine, hakimlere ya da çıkan karara karşı getiren eleştiriler haber içeriklerinde kimi zaman yer almıştır. Bu

eleştiriler ise bazı haberlerde faile yeterince ceza verilmediği eleştirilerini aşarak halkın gereken cezayı vermesi gerektiğine dair çağrılardan oluşmaktadır:

“Olayı anlatan bir vatandaş, ‘Ben ilk başta hırsızlık sandım ama tacizmiş. Böyle insanları barındırmayalım, halk cezasını versin’ diye konuştu.”

Bir diğer yandan ise yorumu alınan vatandaşlardan cinsel suça ilişkin olayın namusla ilişkilendirilerek yorumlandığı gözlemlenmiştir:

“Bizim namusumuz var. Çoluğumuz çocuğumuz var. Burası şehrimizin dışarıya açılan penceresi. Bu kadar yabancı gelip gidiyor buradaki otellere. Bu metruk binada ise uyuşturucu kullananlar, sokaktan geçenleri taciz edenler var. Gerekli mercilere yazılar yazdım ama cevap yok.”

Özetle fail çerçevesinden incelendiğinde haberler genellikle fail üzerinden bir ahlaki panik veya korku yaratabilecek nitelikte söylemler içermektedir. Faillerin tehlikeli ve hatta zaman zaman suç makinesi olduklarına ilişkin yorumlamalar yapılmaktadır. Diğer yandan faillerin isim, meslek, uyruk, cinsiyet gibi kişisel özellikleri haber içeriklerinde paylaşılmakta olup; faille ilgili genel bir profil çizilmeye çalışılmaktadır. Diğer bir deyişle faillerin kimler olabileceğine dair kamuoyunda bir algı yaratılmaktadır.

Haberlerde paylaşılan olayların genellikle bilinçli olarak seçilerek okuyucu ile paylaşıldığı düşünülmektedir. Nitekim bazı olaylar basında birden kez yer almış, bazı olaylar ise yalnızca bir paragraf ile sunulmuştur. Basının bu noktada okunma kaygısıyla hareket ettiği düşünülmektedir. Basının okunma kaygısı ise haber içeriklerinde dramatikleştirme, sansasyonelleştirme, abartı, pornografik içerik kullanımı gibi birçok araç ile kendisini göstermektedir.

Haber söylemleri, olayların paylaşılan içerikleri kadar haberlerde kullanılan kelimeler ve cümle dizilimleri yardımıyla da kurulmaktadır. İnal’ın da belirttiği üzere: *“Haberin sentaktik yapısı içinde belli kişi ve kurumların eylemlerinin pasif cümleler aracılığı ile aktarılması yine haberde ideolojik olanın açığa çıkarılması açısından önemlidir (İnal, 1994).”*

Tez çalışması kapsamında incelenen haberlerin birçoğunda (%59.8) olayın olduğu gibi aktarılması yerine, okuyucuda çeşitli duygular uyandıran sıfatlar veya ifadeler kullanılmıştır. Haber sunumlarında “*mide bulandıran olay*”, “*kan donduran olay*”, “*sapık dehşeti*”, “*her detayı iğrenç*”, “*akıllara durgunluk verecek bir iddia*”, “*dehşete düşüren olay*”, “*korkunç*” gibi kalıplar sıklıkla kullanılmıştır. Gerek olayın betimlenmesi gerek failin betimlenmesi bakımından bu tarz sıfatlar kullanılmaktadır. İğrenç kelimesi kullanılarak cinsel suç olayı betimlenir iken ise iğrenç iddia, iğrenç olay, iğrenç taciz, iğrenç şantaj gibi kalıplar kullanılmıştır. Diğer yandan sıklıkla kullanılmayan ancak rastlanan diğer örnekler “*rezil saldırı*”, “*vahşet*”, “*mağdur kabusu yaşadı*”, “*şok*”, “*skandal*” gibi kelime ve kelime öbekleridir.

Olayların sunumunda yer alan bu kelimelere bakıldığında, haber söylemlerinin özellikle okuyucuyu korkutmak ve şok etmek amacıyla olduğu söylenebilmektedir. Aynı zamanda okuyucunun algısı yönlendirilmek istenmektedir.

SONUÇ

Medyanın gündem belirleme ve çerçeveleme işlevleri göz önünde bulundurulduğunda, Türk medyasında yer alan cinsel suça ilişkin haberlerin toplumsal kalıp yargı ve mitlerin üretilmesi ve sürdürülmesi bağlamında önemi büyüktür. Bu nedenle araştırmacı, Türkiye’de cinsel suçlara ilişkin yayımlanan haberleri içerik analizi ve söylem analizi yöntemleriyle analiz ederek literatüre katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

Bu yüksek lisans tez çalışmasında araştırmanın ana sorusu, Türk medyasında cinsel dokunulmazlığa karşı suç faillerinin ne şekilde yer aldığıdır. Bu kapsamda araştırmacı tarafından kodlama formu oluşturulmuş, haberlerin içeriğinde geçen birçok husus SPSS programı yardımıyla veriye dönüştürülmüştür.

Suç faillerinin medyadaki temsili araştırılırken, aynı zamanda ilgili haber metinlerinden olaya dair istatistiksel veriler elde edilmiştir. Bu veriler: Haberin yayımlandığı tarih, olayın adli sürecin hangi aşamasında olduğu, cinsel suçlardan hangisinin olaya uyumlu olduğu, failin ve mağdurun cinsiyeti, failin ve mağdurun yaşı, failin ve mağdurun yüzü ile kimlik bilgilerinin haberde kamuya paylaşılıp paylaşılmadığıdır.

Araştırmanın hipotezleri Türk ve yabancı literatürle uyumlu olarak seçilerek; damgalama teorisi kapsamında oluşturulmuştur. Tez çalışmasında açıklandığı üzere damgalama teorisi kapsamında Howard Becker’ın ötekiler (*outsiders*) kavramı göz önünde bulundurularak faillere medya tarafından yönelen damgalamanın var olup olmadığı, var ise bu damgalamanın sıklığı ve şekli araştırılmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda haber metinlerinde sansasyonelleştirme amacı güdülüp güdülmediği, failler üzerinden haberler aracılığıyla toplumsal bir ahlaki panik yaratılıp yaratılmadığı, failleri haber metinlerinde damgalayıcı ifadeler kullanılıp kullanılmadığı, haber sunumlarında haber verme işlevinin dışına çıkılıp çıkılmadığı gibi konular incelenmiştir.

Medya araştırması Sabah ve Hürriyet gazeteleri seçilerek 2019 yılıyla sınırlı olmak kaydıyla tamamlanmıştır. Araştırma bulguları, Türk ve yabancı literatürle uyumlu sonuçlar vermiştir. Araştırmada, haber metinlerinde cinsel suç faillerini damgalayan ifadelerle rastlanmıştır. Olay sunumlarının objektiviteden uzak şekilde ve toplumda cinsel suçlar üzerinden ahlaki panik uyandırmak amacıyla abartılı şekilde haberlere yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Haberlerde çoğu kez okuyucunun dikkatini çekebilmek amacıyla okuyucuyu şok edecek nitelikte başlık seçimleri gözlemlenmiştir. Başlık seçimlerinin yanı sıra, olayları dramatize edecek nitelikte fotoğraf ve video seçimlerine rastlanmıştır.

Çalışmada ulaşılan önemli bir bulgu, medyada temsil edilen olayların çoğunluk kısmının failin mağdura yabancı olduğu haberlerden oluştuğudur. Cinsel suçlara dair istatistiksel verilerin tamamen zıttı olan bu durum, medyanın temsili yanlılığı (*representational bias*) olarak okunabilecektir. Zira failin mağdura yabancı olduğu haberler okuyucuda daha yüksek seviyede ahlaki panik ve hatta suç korkusu oluşturabileceğinden, temsili yanlılık ile medya bu olayları daha fazla okuyucu karşısına getirmektedir.

Özellikle Türkiye’de toplumsal bir sorun haline gelmiş olan cinsel suçlara ilişkin haberler kamuoyu ile paylaşılırken medya, etik kurallar çerçevesinde nesnel ve yalın olmalıdır. Şiddet içerikli haberler okuyucu ile paylaşılırken, şiddeti özendirici ya da öven söylemlerden kaçınılmalıdır. Diğer yandan kriminolojideki sosyal öğrenme teorisi de göz önünde bulundurulduğunda vahşet içerikli görüntüler okuyucular ile paylaşılmamalıdır. Cinsel suç mağdurlarının ya da faillerinin kimliğini belirli edici fotoğraf, isim gibi ifadelerin okuyucu ile paylaşılmasından kaçınılmalıdır.

Haberler okuyucuya sunulurken, herhangi bir sebeple cinsel suç failini gayrıinsani hale getiren veya ötekileştiren ifadeler kullanılmamalıdır. Bu tanımlar, literatürde de belirtildiği üzere cinsel şiddet faillerinin gündelik hayatta karşılaşılabileceğimiz kişiler oldukları gerçeğini göz ardı ederek, yapay bir öteki düşman oluşturmaktadırlar.

Son olarak medya, özellikle cinsel suç faillerini özneleştirerek kamuoyu üzerinde ahlaki panik yaratmamalıdır. Nitekim birçok kişinin cinsel suçlarla ilişkisi

medyada okuduğu haberler ile sınırlı olmaktadır. Bu nedenle kamuoyunu yönlendirici ifadelerden kaçınılmalıdır.

Bu noktada okuyucuya düşen görev de, sunulan haberlerin nesnelliğini sorgulamak ve herhangi bir medya aygıtı üzerinden sunulan haberlere dikkatli şekilde yaklaşmaktır. Nitekim son yıllarda sosyal medya ya da gazeteler üzerinden gerçekleştirilmeye çalışan linç girişimleri, faillere yönelik ifşa hareketleri, tezde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere suçun önlenmesinden ve failin cezalandırılmasından başka birçok amaca da hizmet edebilecektir.

Cinsel dokunulmazlığa karşı suç faillerinin temsili konusunda Türkiye’de özgöl bir ampirik çalışmaya rastlanmadığından, bu yüksek lisans tezinin gelecekteki ampirik çalışmalara yol gösterici olması amaçlanmıştır. Bu nedenle okumuş olduğunuz yüksek lisans tezi herhangi bir değişken ile nedensellik bağı kurmak iddiasında değildir. Tez kapsamındaki ampirik çalışmada yalnızca Türkiye’deki duruma ilişkin genel çerçeve çizilerek bulguların literatür ile uyumluluğu tartışılmıştır. Nitekim araştırma da bu amaca hizmet edecek şekilde tasarlanmış ve ilgili yöntemler kullanılmıştır.

Kaynakça

- Adams, M. S., “Teacher Disapproval, Delinquent Peers, and Self-Reported Delinquency: A Longitudinal Test of Labeling Theory”, **The Urban Review**, 199-211.
Evans, D.: 1996
- Adler, F., **Criminology**, Dokuzuncu Baskı, New York, Mc Graw Hill
Mueller, G. O., Education.
Laufer, W. S.:
2018
- Akers, R. L.: 2009 **Social Learning and Social Structure**, New Jersey, Transaction.
- Akers, R. L.: 2012 **Criminological Theories**, İkinci Baskı, New York, Routledge.
- Akers, R. L., “The Social Learning Theory of Crime and Deviance”,
Jennings, W. G.: **Handbook on Criminology and Deviance**, Ed. M. D. Krohn,
2009 N. Hendrix, G. P. Hall, New York, Springer, 103-120.
- Akers, R. L., “Social Learning Theory”, **The Handbook of Criminological**
Jennings, W. G.: **Theory**, Ed. A. R. Piquero, John Wiley & Sons, 230-240.
2016
- Akers, R. L., **Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and**
Sellers, C. S.: **Application**, Beşinci Baskı, New York: Oxford University
2009 Press.
- Åkerström, M.: “Outcasts In Prison: The Cases of Informers and Sex
1986 Offenders”, **Deviant Behaviour**, 7(1), 1-12.
- Albrecht, G. L., “Social Distance From The Stigmatized: A Test of Two
Walker, V. G., Theories”, **Social Science & Medicine**, 16(14), 1319-1327.
Levy, J. A.: 1982

- Alexander, F., **Roots of Crime: Psychoanalytic Studies**, New York, NY: Knopf.
- Healy, W.: 1935
- Ali, A. M., **Recidivism in Virginia: Tracking the 1997 release cohort**, Peyton, J. H.: Richmond, Virginia Department of Corrections. 2001
- Altaş, E.: 2009 “Çocukların Cinsel İstismarı Suçu”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Altheide, D. L.: 1997 “The News Media, The Problem Frame, and the Production of Fear”, **The Sociological Quarterly**, 646-668.
- Altheide, D. L., “Fear in the News”, **The Sociological Quarterly**, 475-503. Michalowski, R. S.: 1999
- Artuk, M. E., **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara, Adalet Yayınevi. Gökcen, A., Alşahin, M. E., Çakır, Ü. K.: 2018
- Aygül, H. H., “Çocuklara Karşı İşlenen Cinsel Suçlara Verilen Cezalar ve Şensoy, A. F.: Beklenen Toplumsal Adalet”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17(2), 533-551. 2018
- Bakacak, A. G.: 2002 “Goffman’ın Yaklaşımlarında Etiketlenmiş Suçlu Anlayışı ve Günümüzdeki Yansımaları”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Banks, M.: 2005 “Spaces of (in)security: Media and Fear of Crime In A Local Context”, **Crime, Media, Culture: An International Journal**, 169-187.
- Barak, G.: 1994 **Media, Process, and the Social Construction of Crime: Studies in Newsmaking Criminology**, Taylor & Francis.

- Barlow, H. D., **Explaining Crime: A Primer in Criminological Theory**, Kauzlarich, D.: Birleşik Krallık, Rowman & Littlefield. 2010
- Bartusch, D. J., “Gender, Reflected Appraisals, and Labeling: A Cross-Group Matsueda, R. L.: Test of an Interactionist Theory of Delinquency”, **Social Forces**, 145-176. 1996
- Bayraktar, K.: “Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 197-212. 1984
- Beccaria, C.: 2016 **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, Altıncı Baskı, Ankara, İmge Kitabevi.
- Becker, H. S.: **Hariciler (Outsiders) Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması**, 2017 Üçüncü Baskı, Ankara, Heretik Yayınları.
- Benedict, H.: **Virgin or Vamp**, Oxford, Oxford Üniversitesi. 1992
- Berkowitz, E.: **Seks ve Ceza Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi**, 2013 İstanbul, Kolektif Kitap.
- Bernburg, J. G.: “Labeling Theory”, **Handbook of Crime and Deviance**, Ed. M. D. Krohn, A. J. Lizotte, G. P. Hall, New York, Springer Yayıncılık, 187-207. 2009
- Best, J.: 1990 **Threatened Children**, Şikago, University of Chicago Press.
- Blumer, H.: 1986 **Symbolic Interactionism: Perspective and Method**, ABD, University of California Press.
- Bontrager, S., “Race, Ethnicity, Threat and the Labeling of Convicted Bales, W., Felons”, **Criminology**, 43(3), 589-622. Chiricos, T.: 2005
- Bos, A., Pryor, J., “Stigma: Advances in Theory and Research”, **Basic and Reeder, G.: 2013 Applied Social Psychology**, 35(1), 1-9.

- Boyle, K.: 2005 **Media and Violence Gendering the Debates**, SAGE.
- Bozbayındır, G. B.: 2017 “Çocukların Cinsel İstismarı”, **Özel Ceza Hukuku, c. II., Kişilere Karşı Suçlar**, İstanbul, On İki Levha.
- Brown, S. E., **Criminology: Explaining Crime and Its Context**, Yedinci Baskı, Anderson.
- Geis, G.: 2010
- Brown, T. N., “Intimate Partner Violence and Sexual Abuse Among LGBT People”, **eScholarship**, University of California.
- Herman, J.: 2015
- Budd, K.: 2011 “Moral Panics and Changing Sociolegal Responses Toward Stigmatized Outsiders: Public Perceptions of Convicted Sex Offenders and Sex Offender Laws”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Purdue University.
- Çakmut, Ö. Y.: 2016 “Cinsel Şiddet Mağduru Çocuk Kavramı ve Türk Ceza Kanunu'nun Çocuğa Yönelik Cinsel Şiddet Düzenlemelerine Genel Bakış”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 35-51.
- Cameron, D., **The Lust to Kill: A Feminist Investigation of Sexual Murder**, Cambridge, Polity Press.
- Fraser, E.: 1987
- Canter, D.: 2011 **Suç Psikolojisi**, Ankara.
- Caputi, J.: 1987 **The Age of the Sex Crime**, Londra, The Women's.
- Carrabine, E., **Criminology: A Sociological Introduction**, İkinci Baskı, ABD, Routledge.
- Cox, P., Lee, M., Plummer, K., South, N.: 2009
- Centel, N.: 2012 “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı Suçu ve Cinsel Suçlar Değişiklik Tasarısı'nın Değerlendirilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 269-290.

- Chermak, S. M.: 1994 "Body Count News: How Crime Is Presented in the News Media", **Justice Quarterly**, 11(4), 561-582.
- Clear, T. R., Rose, D. R., Ryder, J. A.: 2001 "Incarceration and the Community: The Problem of Removing and Returning Offenders", **Crime and Delinquency**, 47(3), 335-351.
- Cohen, S.: 2019 **Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler**, Ankara, Heretik.
- Coyne, S., Padilla-Walker, L.: 2015 "Sex, Violence and Rock'n'roll: Longitudinal Effects of Music on Aggression, Sex and Prosocial Behavior During Adolescence", **Journal of Adolescence**, 41, 96-104.
- Demirbaş, T.: 2016 **Kriminoloji**, Altıncı Baskı, Ankara, Seçkin.
- DiBennardo, R. A.: 2018 "Ideal Victims and Monstrous Offenders: How the News Media Represent Sexual Predators", **SOCIUS: Sociological Research for a Dynamic World**, 1-20.
- Dijk, T. A.: 1988 **News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press**, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates.
- Dilber, F.: 2014 "Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu", **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 60-66.
- Dolu, O.: 2009 "Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Felsefesinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitesinin Değerlendirilmesi", **Polis Bilimleri Dergisi**, 11(4), 89-120.
- Dolu, O.: 2015 **Suç Teorileri Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji**, Gözden Geçirilmiş Beşinci Baskı, Ankara, Global Politika ve Strateji.
- Dönmezer, S.: 1981 **Kriminoloji**, İstanbul, Fakülteler Matbaası.

- Dönmezer, S.: **Ceza Hukuku Özel Kısım Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler**, İstanbul. 1983
- Dönmezer, S.: **Suç Siyaseti**, İstanbul, İstanbul Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi. 1984
- Dönmezer, S.: **Kriminoloji**, İstanbul, Beta. 1994
- Ducat, L., "Sensationalising Sex Offenders And Sexual Recidivism: Thomas, S., Impact of the Serious Sex Offender Monitoring Act 2005 on Blood, W.: 2009 Media Reportage", **Australian Psychologist**, 44(3), 156-165.
- Dülger, İ.: 1998 "Cinsel Özgürlüğe Karşı işlenmiş Suçlardan Irza Geçme Suçu", Yayınlanmamış Doktora Tezi, SÜSBE, Konya.
- Dursun, S.: 2014 "Türk Ceza Hukuku'nda Cinsel Suçlara Genel Bir Bakış", **Ceza Hukuku Derneği**, 57-73.
- Duwe, G., "Does Residential Proximity Matter? A Geographic Analysis Donnay, W., of Sex Offense Recidivism", **Criminal Justice and Tewksbury, R.: Behaviour**, 484-504. 2008
- Edwards, K. A.: "Stigmatizing the stigmatized: A note on the mentally ill prison inmate", **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, 44(4), 480-489. 2000
- Eraslan, O.: 2004 "Türk Ceza Kanunu Reformu, Birinci Kitap", **Toplumsal Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu Paneli**, Ankara, TBB.
- Ericson, R. V., **Visualising Deviance**, Milton Keynes, Open University. Baranek, P., Chan, J.: 1987

- Eroğlu, Seven, K., “Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Taciz ve Saldırı Hakkındaki Çetin, M., Önok, Düşünceleri ve Deneyimleri”, **Kadın Sağlığı Hemşireliği R. M.:** 2017 **Dergisi (KASHED)**, 18-39.
- Eyiler, S.: 2012 “Yazılı Basında Cinsel Suçlar: 2006–2008 Yılları Arasında Hürriyet Ve Takvim Gazetelerinde Yayınlanan Cinsel Suç İçerikli Haberlerin İçerik Analizi”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Eysenck, H. J., **The Causes and Cures of Criminality**, Birinci Baskı, New Gudjonsson, G. York, Springer.
H.: 1989
- Florioti, H. D., “Çivi Yazılı Kanun Metinlerinde İlginç Bir Suç Tespit ve Demirci, G.: 2013 Cezalandırma Yöntemi: Suya Atılma”, **Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, 32(54), 25-40.
- Fortney, T., “Myths and Facts about Sexual Offenders: Implications for Levenson, J., Treatment and Public Policy”, **Sexual Offender Treatment**, Brannon, Y. N., 2(1), 1-17.
Baker, J.: 2007
- Foucault, M.: **Hapishanenin Doğuşu**, Ankara, İmge.
2017
- Franzese, R. J.: **The Sociology of Deviance: Differences, Tradition and Stigma**, ABD, Charles C Thomas.
2009
- Frenkel, F. E.: “Sex-Crime and its Socio-Historical Background”, **Journal of the History of Ideas**, 25(3), 333-352.
1964
- Galeste, M. A., “Sex Offender Myths in Print Media: Separating Fact from Fradella, H. F., Fiction in U.S. Newspapers”, **Western Criminology Review**, Vogel, B.: 2012 4-24.
- Giddens, A.: 2006 **Sociology**, Beşinci Baskı, Polity Press.

- Gilliam, F. D., “Prime Suspects: The Influence of Local Television News on Iyengar, S.: 2000 The Viewing Public”, **American Journal of Political Science**, 560-573.
- Goffman, E.: **Stigma: Notes on the management of spoiled identity**, New Jersey, Englewood Cliffs. 1963
- Goffman, E.: **Damga**, İkinci Baskı, Ankara, Heretik. 2014
- Gökçen, A., **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Cilt 3, Ankara. 2014
- Artuk, M. E., Yenidünya, A. C.: 2014
- Gölge, Z. B., “Cinsel Saldırı Olgularının Suç Motivasyonuna Göre Yavuz, M. F.: Sınıflandırılması”, **Adli Tıp Dergisi**, 11-19. 2007
- Graber, D.: 1980 **Crime News and the Public**, New York, Praeger.
- Greer, C.: 2003a “Sex Crime and the Media: Press Representations in Northern Ireland”, **Criminal Visions: Media Representations of Crime and Justice**, Ed. P. Mason, İngiltere, Willan Yayıncılık, 90-116.
- Greer, C.: 2003b **Sex Crime and the Media: Sex Offending and the Press in a Divided Society**, Willan.
- Gündüz, R., **Cinsel Suçlar**, Ankara, Bilge Yayınevi. 2008
- Gültaş, V.: 2008
- Hagan, F. E.: 2010 **Introduction to Criminology: Theories, Methods, and Criminal Behavior**, Yedinci Baskı, SAGE.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., **Policing the Crisis: Mugging, The State, and Law and Order**, Londra, Macmillian.

Clarke, J.,
Roberts, B.: 1978

Hanson, R. K., “Predicting relapse: A meta-analysis of sexual offender
Bussière, M. T.: recidivism studies”, **Journal of Consulting and Clinical
Psychology**, 66(2), 348-362.

Hanson, R. K., “The Characteristics of Persistent Sexual Offenders: A Meta-
Morton-Bourgon, Analysis of Recidivism Studies”, **Journal of Consulting and
Clinical Psychology**, 73(6), 1154-1163.

Heidt, J., **Introducing Criminological Thinking: Maps, Theories and
Wheeldon, J. P.: Understanding**, SAGE.
2014

Herman, N. J.: **Deviance: A Symbolic Interactionist Approach**, General
Hall.

Howe, A.: 1998 **Sexed Crime in the News**, New South Wales, The Federation
Press.

Hurwitz, S., **Criminology**, ABD, Fairleigh Dickinson University.
Christiansen, K.
O.: 1983

İçli, T. G.: 2019 **Kriminoloji**, Onuncu Baskı, Seçkin Yayıncılık.

İnal, A.: 1994 “Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve
Örnek Çalışmalar”, **A.Ü. İletişim Fakültesi**, 135-163.

İnci, Ü. H.: 2013 “Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi”,
Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 282-296.

Işıka, S.: 2012 “Suç Politikasının Temel İlkeleri Açısından Türk Hukukunda
Cinsel Suçlar ve Kastrasyon”, **Yayımlanmamış Yüksek
Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İstanbul.

- Jenkins, P.: 1992 **Intimate Enemies: Moral Panics in Contemporary Great Britain**, Hawthorne, New York, Aldine de Gruyter.
- Jewkes, Y.: 2004 **Media and Crime: Key Approaches to Criminology**, SAGE.
- Jewkes, Y., **Criminology: A Reader**, Londra, SAGE.
- Letherby, G.: 2002
- Jones, E. E., **Social Stigma: The Psychology of Marked Relationships**, New York, Guilford.
- Farina, A.,
- Hastorf, A. H.,
- Markus, H.,
- Miller, D. T.,
- Scott, R. A.: 1984
- Jones, S.: 2015 “Psychological Theories of Crime”, **The Encyclopedia of Crime and Punishment**, 1–9.
- Jones, S.: 2017 **Criminology**, Altıncı Baskı, Birleşik Krallık, Oxford University Press.
- Karaduman, S.: “Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif”, **Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 31-46.
- Kartal, P. M.: “Cinsel Saldırı”, **Özel Ceza Hukuku, C. II, Kişilere Karşı Suçlar (1)**, Ed. K. Bayraktar, S. K. Kızıroğlu, A. K. Yıldız, G. B. Bozbayındır, H. Sınar, P. M. Kartal, S. Altunç, B. Erman, F. Eroğlu, İstanbul, On İki Levha.
- Kırçıl, A. G.: 2009 “Türkiye’de Medya, Suç ve Ahlaki Panik İlişkisi”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kitzinger, J.: 1999 “The Ultimate Neighbour from Hell? Stranger Danger and the Media Framing of Paedophiles”, **Social Policy, the Media and Misrepresentation**, Ed. B. Franklin, Londra, Routledge.

- Kitzinger, J., "Child Sexual Abuse and the Media", Glasgow Media Group, 1995
Skidmore, P.: ESRC Özet Raporu.
- Kızmaz, Z.: 2005 "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 29(2), 149-174.
- Kızmaz, Z.: 2018 "Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç", **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 392-431.
- Kleban, H., "Dispelling the myths: Can psychoeducation change public attitudes towards sex offenders?", **Journal of Sexual Aggression**, 18(2), 179-193.
Jeglic, E. L.: 2012
- Korkmaz, M., "Çocuk İstismarı ve Cinsel İstismarın Önlenmesinde Medyanın Rolü", **Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi**, 1-32.
Saçan, S., Yücel, A. S., Gürkan, A., Kırık, A. M.: 2015
- Lacombe, D.: "Consumed with sex: The treatment of sex offenders in risk society", **British Journal of Criminology**, 48(1), 55-74.
2008
- Langan, P. A., "Recidivism of prisoners released in 1994", **Bureau of Justice Statistics**, Washington D.C.
Levin, D. J.: 2002
- Levenson, J. S., "The effect of Megan's Law on sex offender reintegration", **Journal of Contemporary Criminal Justice**, 21(1), 49-66.
Cotter, L. P.: 2005
- Levenson, J. S., "Public Perceptions About Sex Offenders and Community Protection Policies". **Analyses of Social Issues and Public Policy (ASAP)**, 137-161.
Brannon, Y. N., Fortney, T., Baker, J.: 2007
- Levenson, J., "Collateral Damage: Family Members of Registered Sex Offenders", **American Journal of Criminal Justice**, 34(1), 54-68.
Tewksbury, R.: 2009

- Lilly, J. R., **Criminological Theory: Context and Consequences**, Cullen, F. T., Yedinci Baskı, ABD, Sage.
Ball, R. A.: 2019
- Loughran, T. A., "Deterrence", **The Handbook of Criminological Theory**, Ed. Paternoster, R., A. R. Piquero, John Wiley & Sons, 50-74.
Weiss, D. B.:
2016
- Maguire, M., "A False Sense of Security: Moral Panic Driven Sex Offender
Singer, J. K.: 2011 Legislation", **Critical Criminology**, 301-312.
- Madran, H. A.: "Temel Beklenti Etkisi: Kendini Gerçekleştiren Kehanet",
2012 **Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar**, Ed. K. Çayır, M. A. Ceyhan İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 29-40.
- Malinen, S., "Might Informative Media Reporting of Sexual Offending
Willis, G. M., Influence Community Members' Attitudes Towards Sex
Johnston, L.: 2014 Offenders?", **Psychology, Crime & Law**, 20(6), 535-552.
- Mancini, C.: 2014 "Examining Factors That Predict Public Concern About the
Collateral Consequences of Sex Crime Policy", **Criminal
Justice Policy Review**, 25(4), 450-475.
- Marsh, H. L.: "A Comparative Analysis of Crime Coverage in Newspapers
1991 in the United States and Other Countries From 1960-1989: A
Review of the Literature", **Journal of Criminal Justice**, 19(1),
67-80.
- Matza, D.: 2009 **Delinquency & Drift**, Beşinci Baskı, New Jersey, John Wiley
& Sons.
- Maxfield, M. G., **Research Methods for Criminal Justice and Criminology**,
Babbie, E. R.: Wadsworth.
2014
- McCombs, M. E., "The agenda setting function of the mass media", **The Public
Shaw, D. L.: 1972 Opinion Quarterly**, 176-187.

- Melossi, D.: 2000 “Changing Representations of the Criminal”, **British Journal of Criminology**, 40, 296-320.
- Meyers, M.: 1997 **News Coverage of Violence Against Women: Engendering Blame**, Londra, SAGE.
- Monachesi, E.: 1973 “Cesare Beccaria”, **Pioneers in Criminology**, Ed. H. Mannheim, İkinci Baskı, NJ, Patterson Smith.
- Newburn, T.: 2017 **Criminology**, Üçüncü Baskı, New York, Routledge.
- Nirun, N.: 1966 “Sosyal Düzensizlikte Şahsi Davranışın Yeri”, **Araştırma Dergisi, Ankara Üniversitesi DTCE Felsefe Araştırmaları Enstitüsü**, IV, 175-192.
- Okay, Z.: 2018 “Türk Basınında Kadına Yönelik Tecavüz Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeliyle İncelenmesi”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, 21(1), 190-238.
- Özaşçılar, M.: 2016 “Şiddet Davranışının Nedenlerini Açıklamada Biyolojik Temelli Kuramların Rolü”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 19(Özel Sayı), 16-28.
- Özçetin, D.: 2014 “Stigmatization and Criminalization of Urban Poor Through News Discourse in Turkey: Portrayal of Purse-Snatching and 'Troubled' Lower Class Neighborhoods”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer, Ö.: 2015 “Teun Adrian v. Dijk’ın Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi”, **İletişim Araçlarında Yöntemler**, Ed. B. Yıldırım, Konya, Literatürk.
- Özmen, S., Erdem, R.: 2018 “Damgalamanın Kavramsal Çerçevesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 23(1), 185-208.

- Petrunik, M. G.: 2002 "Managing Unacceptable Risk: Sex Offenders, Community Response and Social Policy in the United States and Canada", **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, 46(4), 483-511.
- Pratt, T. C., "The Empirical Status of Social Learning Theory: A Meta-Cullen, F. T., Analysis", **Justice Quarterly**, 27(6), 765-802.
- Sellers, C. S., Jr,
L. T., Madensen,
T. D., Daigle, L.
E., Fearn, N. E.,
Gau, J. M.: 2010
- Rehbinder, M.: "Hukukun Toplumsal Fonksiyonları", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 455-475.
- Reid, S. T.: 1999 **Crime and Criminology**, Sekizinci Baskı, Mcgraw-Hill College.
- Reiner, R., "From Law and Order to Lynch Mobs: Crime News Since the Livingstone, S., Second World War", **Criminal Visions: Media Representations of Crime and Justice**, Ed. P. Mason, Allen, J.: 2003 İngiltere, Willan Yayıncılık.
- Ricciardelli, R., "Stigmatized among the Stigmatized: Sex Offenders in Moir, M.: 2013 Canadian Penitentiaries", **Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice**, 1-33.
- Robbers, M. L.: 2009 "Lifers on the Outside: Sex Offenders and Disintegrative Shaming", **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, 53(1), 5-28.
- Rocque, M., "Biosocial Criminology and Modern Crime Prevention", Welsh, B. C., **Journal of Criminal Justice**, 40(4), 306-312.
- Raine, A.: 2012
- Salman, E.: 2009 "Eşe Karşı Cinsel Saldırı Suçu", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Sample, L. L., “Are Sex Offenders Dangerous?”, **Criminology & Public Policy**, 3(1), 59-82.
- Scheela, R. A.: “Sex Offender Treatment: Therapists' Experiences and Perceptions”, **Mental Health Nursing**, (22), 748-767.
- Schultz, C.: 2014 “The Stigmatization of Individuals Convicted of Sex Offenses: Labeling Theory and The Sex Offense Registry”, **Research Journal of Justice Studies and Forensic Science**, 64-81.
- Scully, D.: 2019 **Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme**, Metis Yayıncılık.
- Serisier, T.: 2017 “Sex Crimes and the Media”, **Oxford Research Encyclopedia of Criminology**.
- Sevük, H. Y.: “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Saldırı ve Cinsel Taciz Suçları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 57, 243-282.
- Shangara, J. K., “Stereotypes and Attitudes About Child Sexual Abusers: A Comparison of Experienced and Inexperienced Professionals in Sex Offender Treatment”, **Legal and Criminological Psychology**, 229-244.
- Siegel, L. J.: 1989 **Criminology**, St. Paul, West Pub. Comp.
- Siegel, L. J.: 2012 **Criminology**, On Birinci Baskı, ABD: Wadsworth.
- Siegel, L. J.: 2016 **Criminology: Theories, Patterns, and Typologies**, On İkinci Baskı, Boston, Cengage Learning.
- Silverman, J., **Innocence Betrayed: Paedophilia, the Media and Society**, Cambridge, Polity Yayıncılık.
- Wilson, D.: 2002
- Simon, J.: 1998 “Managing the Monstrous: Sex Offenders and the New Penology”, **Psychology, Public Policy and Law**, 4, 452-467.

- Sokullu-Akıncı, F.: 2014 **Kriminoloji**, On Birinci Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.
- Soothill, K.: 2010 “Sex Offender Recidivism”, **Crime and Justice**, 145-211.
- Soothill, K., Walby, S.: 1991 **Sex Crime in the News**, Londra, Routledge.
- Soyaslan, D.: 2015 **Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)**, Genişletilmiş Üçüncü Baskı, Ankara, Yetkin.
- Soyaslan, D.: 2016 **Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Sözür, A.: 2019 “Türk Ceza Hukuku Reformu: Dünü, Bugünü ve Yarını”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 3031-3050.
- Spencer, D.: 2009 “Sex Offender as Homo Sacer”, **Punishment and Society**, 11(2), 219-240.
- Sungunay, S. S.: 2018 “Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Söylem Analizi”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Surette, R.: 1998 **Media, Crime and Criminal Justice: Images and Realities**, Belmont, Wadsworth.
- Tahaoğlu, Ç., Akgül, E.: 2018 **Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik Elkitabı**, IPS İletişim Vakfı.
- Taner, F. G.: 2017 **Türk Ceza Hukuku'nda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar**, Ankara, Seçkin.
- Tayfur, G.: 2018 **Haber Toplama, Yazma ve Yayınlama Teknikleri**, Eğitim.

- Terkildsen, N., "How Media Frames Move Public Opinion: An Analysis of the Women's Movement", **Political Research Quarterly**, 879-900.
- Tewksbury, R.: 2005 "Collateral Consequences of Sex Offender Registration" **Journal of Contemporary Criminal Justice**, 21(1), 67-81.
- Tewksbury, R.: 2012 "Stigmatization of Sex Offenders", **Deviant Behavior**, 33(8), 606-623.
- Tezcan, D., **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, On Sekizinci Baskı, Erdem, M. R., Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Önok, R. M.: 2020
- Thakker, J.: 2012 "Public Attitudes to Sex Offenders in New Zealand", **Journal of Sexual Aggression**, 18(2), 149-163.
- Thakker, J., "News Coverage of Sexual Offending in New Zealand", **New Zealand Journal of Psychology**, 35(1), 28-35.
- Durant, R.: 2006
- Tokdemir, M., "Çocuk Suçluluğu ve Medya", **Adli Tıp Bülteni**, 5(3), 164-167.
- Küçüker, H.: 2000
- Tonkonoff, S.: 2014 "Crime as Social Excess: Reconstructing Gabriel Tarde's Criminal Sociology", **History of the Human Sciences**, 60-74.
- Toroslu, N.: 2008 **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Ankara, Savaş.
- Triplett, R. A., "Theoretical and Empirical Specification of a Model of Jarjoura, G. R.: Informal Labeling", **Journal of Quantitative Criminology**, 1994 241-276.
- Triplett, R., "Labeling Theory: Past, Present and Future", **The Handbook of Criminological Theory**, Ed. A. R. Piquero, John Wiley & Sons, 272-300.
- Upton, L.: 2016

- Türkmen, M.: 2018 "Ceza Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Ceza Adalet Politikaları ve Denetimli Serbestlik”, **Mediterranean Journal of Humanities**, 379-397.
- Turner, E., Rubin, S.: 2002 "Once a Sex Offender... Always a Sex Offender: Myth or Fact?", **Journal of Police and Criminal Psychology**, 17(2), 32-44.
- Ünver, Y.: 2008 "Cinsel Dokunulmazlığa ve Genel Ahlak Karşı Suçlar", **Türk Ceza Kanunu'nun 2. Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Sempozyum Kitabı**, İstanbul.
- Vito, G. F., Maahs, J. R.: 2015 **Criminological Theory, Research and Policy**, Dördüncü Baskı, Jones & Bartlett Learning.
- Vold, G. B., Bernard, T. J., Snipes, J. B.: 1998 **Theoretical Criminology**, Dördüncü Baskı, New York, Oxford University Press.
- Walsh, A.: 1990 "Twice-Labeled: The Effects of Psychiatric Labelling on the Sentencing", **Social Problems**, 37(3), 375-389.
- Websdale, N.: 1999 "The Social Construction of "Stranger-Danger" in Washington State as a Form of Patriarchal Ideology", **Cultural Constructions of Crime, Deviance, and Control**, Ed. J. Ferrell, N. Websdale, New York, Aldine de Gruyter.
- White, R., Haines, F.: 2008 **Crime & Criminology**, Dördüncü Baskı, Avusturalya, Oxford University Press.
- Wijkman, M., Bijleveld, C., Hendriks, J.: 2010 "Women Don't Do Such Things! Characteristics of Female Sex Offenders and Offender Types", **Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment**, 135-156.
- Wilczynski, A., Sinclair, K.: 2016 "Moral Tales: Representations of Child Abuse in the Quality and Tabloid Media", **Australian & New Zealand Journal of Criminology**, 262-283.

- Williams, J. E.: **Criminology and Criminal Justice**, Londra, Butterworths. 1982
- Williams, K. S.: **Textbook on Criminology**, Altıncı Baskı, New York, Oxford. 2008
- Winnick, T. A.: “Another layer of ignominy: Beliefs about public views of sex offenders”, **Sociological Focus**, 41(1), 53-70. 2008
- Yarsuvat, D.: “Mukayeseli Hukukta Cinsi Suçlar ve Müeyyideleri”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Sayı 1-2. 1964
- Yazıcı, M.: 2014 “Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 209-223.
- Zevitz, R. G.: “Sex Offender Community Notification: Its Role in Recidivism and Offender Reintegration”, **Criminal Justice Studies**, 19(2), 193-208. 2006
- Zevitz, R. G., Farcus, M. A.: “Sex Offender Community Notification: Managing High Risk Criminals or Exacting Further Vengeance?”, **Behavioral Sciences and the Law**, 18(2), 375-391. 2000
- Zgoba, K. M.: “Spin Doctors and Moral Crusaders: The Moral Panic Behing Child Safety Legislation”, **Criminal Justice Studies**, 385-404. 2004